

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN AFGANİSTAN KAYNAKLI
DÜZENSİZ GÖÇLERE İLİŞKİN POLİTİKALARININ
ANALİZİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Aslıhan YALAZ

BURSA - 2023

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ'NİN AFGANİSTAN KAYNAKLI
DÜZENSİZ GÖÇLERE İLİŞKİN POLİTİKALARININ
ANALİZİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)**

Aslıhan YALAZ

Danışman:

Prof. Dr. Barış ÖZDAL

BURSA – 2023

ÖZET

Adı Soyadı	Aslıhan YALAZ
Üniversite	Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Uluslararası İlişkiler
Tezin Niteliği	Yüksek Lisans Tezi
Mezuniyet Tarihi	...../...../20....
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Barış ÖZDAL

Avrupa Birliği'nin Afganistan Kaynaklı Düzensiz Göçlere İlişkin Politikalarının Analizi

ABD'nin Afganistan'dan çekilmeye başlaması ve akabinde Ağustos 2021'de Taliban'ın Afganistan'da yeniden iktidara gelmesi Afganistan kaynaklı düzensiz göçleri beraberinde getirmiştir. Sürecin ilk başında UNHCR 500 binden fazla kişinin Afganistan'ı terk etmesinin beklendiğini açıklamış ve konu göç rotaları üzerinde bulunan transit ve / veya hedef olabilecek tüm devletler ve özellikle de AB'de yakından takip edilmiştir. Zira söz konusu süreçten önceki dönemde Avrupa'da en fazla sığınma talebinde bulunan ikinci milletin Afganlar olması Birliğin bu yeni kitlesel göçleri gündeminin en üst sıralarına almasına sebep olmuştur. Genel ve soyut olarak aktardığımız bu bilgiler doğrultusunda çalışmada AB'nin düzensiz Afgan göçmenlere yönelik politikaları analiz edilecektir. Sürecin başından itibaren AB'nin düzensiz Afgan göçüne yönelik yaklaşımı ve AB temsilcilerinin açıklamaları incelendiğinde düzensiz Afgan göçünün yüksek politika kapsamında bir güvenlik tehdidi olarak algılandığı görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada temel olarak "Afganistan kaynaklı düzensiz göçler AB'yi nasıl etkilemektedir?", "Birliğin düzensiz Afgan göçmenlere ilişkin izlediği politikalar nelerdir? ve "AB neden düzensiz Afgan göçüne güvenlik temelli yaklaşmaktadır?" sorularının cevapları aranacaktır. Bu amaçla AB'nin Afganistan kaynaklı düzensiz göçlere ilişkin izlediği politikalar kuramsal olarak Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme, güvenlik sektörleri ve bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımları bağlamında analiz edilecektir. Yöntemi nitel veri analizi ve süreç analizi olan bu çalışmada İngilizce ve Türkçe literatürdeki birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Avrupa Birliği, Düzensiz Göç, Güvenlik, Kopenhag Okulu.

ABSTRACT

Name & Surname	Ashhan YALAZ
University	Bursa Uludag University
Institute	Institute of Social Sciences
Field	International Relations
Degree Awarded	Master of Arts
Date of Degree Awarded	...../...../20....
Supervisor	Prof. Dr. Barış ÖZDAL

The Analysis of the European Union's Policies Regarding the Irregular Migrations Originating From Afghanistan

The US withdrawal from Afghanistan and the subsequent return of the Taliban to power in Afghanistan in August 2021 brought about irregular migration from Afghanistan. At the beginning of the process, UNHCR announced that more than 500,000 people were expected to leave Afghanistan, and the issue was closely monitored by all transit and/or destination states on migration routes, especially in the EU. The fact that the second largest number of asylum seekers in Europe in the period prior to this process was Afghans caused the Union to put these new mass migrations at the top of its agenda. In line with this general and abstract information, this study will analyze the EU's policies toward irregular Afghan migrants. When the EU's approach towards irregular Afghan migration from the beginning of the process and the statements of EU representatives are analyzed, it is seen that irregular Afghan migration is perceived as a security threat within the scope of high policy. In this context, this study answers the questions "How do irregular migrations originating from Afghanistan affect the EU?", "What are the policies pursued by the Union regarding irregular Afghan migrants?" and "Why does the EU approach irregular Afghan migration from a security perspective?" will be sought. For this purpose, the EU's policies on irregular migration from Afghanistan will be theoretically analyzed in the context of the Copenhagen School's securitization, security sectors and regional security complex approaches. This study, which is based on qualitative data analysis and process analysis, utilizes primary and secondary sources in English and Turkish literature.

Keywords: Afghanistan, European Union, Irregular Migration, Security, Copenhagen School.

ÖNSÖZ

Afganistan bulunduğu coğrafya itibarıyla yüzyıllar boyunca birçok devletin işgaline uğramış ve birçok önemli liderin fethetmek istediği bir bölge olmuştur. Afganistan’da hiçbir medeniyetin tam anlamıyla tutunamayışı ve sürekli rekabeti bu bölgeye “İmparatorluklar Mezarlığı” isminin verilmesine yol açmıştır. 19. yüzyılda “*Büyük Oyun*” ile paylaşılmak istenen Afganistan 20. yüzyıl boyunca gerek Dünya Savaşlarında gerekse Soğuk Savaş Dönemi’nde olsun sürekli taraf tutmaya zorlanmıştır. Halk ise bu mücadeleler nedeniyle yıpranmış ve göç etmeye zorlanmıştır. Tarihsel anlamda Afganistan’ı en çok yıpratın olay ise SSCB işgali sonrası Taliban’ın devlet yönetimini ele geçirmesi olmuş ve bu süreçte Afgan tarihine ve kimliğine dair ne varsa tam anlamıyla yok edilmiş ve silinmiştir. Taliban’ın aşırı radikal tutumları Afganistan halkı üzerinde şok etkisi yaratmış ve büyük göç dalgaları İran ve Pakistan’a ulaşmıştır. 2001’de ABD’nin Taliban’ı dağlara kaçmaya zorlamasının ardından ülkede istikrar sağlanmak istenmişse de gerilla savaşı 20 yıl boyunca devam etmiş ve ABD’nin 2021 yılında ülkeden çekilmesiyle Taliban tekrar Kabil’e girerek devlet yönetimini ele geçirmiştir.

2015 yılında yaşadığı göç krizinin sancılarını hala yaşayan AB ise bu olayın tekrar kitlesel bir düzensiz göç yaratmasını engelleyebilmek adına politikalar geliştirmeye başlamıştır. Çalışma itibarıyla AB’nin düzensiz Afgan göçüne yönelik politikaları Kopenhag Okulu’nun sunduğu güvenikleştirme, bölgesel güvenlik kompleksleri ve güvenlik sektörleri bağlamında incelenecek olup, düzensiz göçün nasıl yüksek politika alanına taşındığı analiz edilecektir.

Rahmetli babam Hilal YALAZ’a ithaf ettiğim bu tez çalışmasının yazım sürecinde ve tüm üniversite hayatım boyunca beni destekleyen, yetiştiren ve her koşulda yol gösteren tez başta danışmanım Prof. Dr. Barış ÖZDAL’a ve jürimde yer alan Hocalarım ile Bölüm Hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her daim motivasyon kaynağım olan Murat ÜNVER ile Nihal PEHLİVAN’a ve desteğini eksik etmeyen anneme, arkadaşlarıma ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrenci İşleri Personeline teşekkürlerimi borç bilirim. Bu çalışmanın bütün kusurlarının ve eksiklerinin yalnızca tarafıma ait olduğunu bildiririm.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
TABLO VE GRAFİKLER	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	4
1.1. Kavramsal Çerçeve: Göç Olgusu İle İlgili Temel Kavramlar	4
1.1.1. Düzenli Göç	6
1.1.2. Düzensiz Göç	7
1.1.3. Göçmen	9
1.1.4. Mülteci	11
1.1.5. Sığınmacı	13
1.2. Güvenlik ve Kopenhag Okulu	14
1.2.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Dönüşümü	16
1.2.2. Kopenhag Okulu	18
1.3. Kopenhag Okulu Bağlamında Düzensiz Göç ve Güvenlik İlişkisi	35
İKİNCİ BÖLÜM	38
AVRUPA BİRLİĞİ'NİN DÜZENSİZ GÖÇ POLİTİKALARI	38
2.1. Düzensiz Göç Politikaları	38
2.2. Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Politikalarındaki Temel Kırılma Noktaları	44
2.2.1. 1945: İkinci Dünya Savaşı'nın Bitişi	45
2.2.2. 1973: Petrol Krizi ve Göçün Politikleşmesi	46
2.2.3. 1991: Soğuk Savaş'ın Bitişi	47
2.2.4. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları ve Göçün Güvenikleştirilmesi	48
2.2.5. 2015 Düzensiz Göç Krizi	51

2.3. Avrupa Birliği'nin Güncel Düzensiz Göç Politikaları	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	68
AFGANİSTAN KAYNAKLI DÜZENSİZ GÖÇLER VE AVRUPA BİRLİĞİ	68
3.1. Afganistan'ın Coğrafi, Etnik ve Siyasi Yapısı	68
3.2. Tarihsel Süreçte Afganistan Kaynaklı Düzensiz Göçler ve AB	77
3.2.1. 1979 SSCB Müdahalesi ve Düzensiz Göçler	78
3.2.2. 1992 Mücahitlerin Zaferi ve Düzensiz Göçler	79
3.2.3. 1996 Taliban İktidarı ve Düzensiz Göçler	80
3.2.4. 2001 ABD Müdahalesi ve Düzensiz Göçler	82
3.3. İkinci Taliban Dönemi'nde Afganistan'dan Düzensiz Göçler ve AB	87
SONUÇ	107
KAYNAKÇA	111

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

Ed: Editör

EURODAC: European Dactyloscopy (Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi - Avrupa İltica Daktiloskopi Veritabanı)

EUROSUR: European Border Surveillance System (Avrupa Sınır Gözetim Sistemi)

FRONTEX: European Border and Coast Guard Agency (Dış Sınırlarda İşbirliğinin Yönetilmesine Yönelik Avrupa Ajansı)

ILO: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)

IOM: International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)

MENA: Middle East and North Africa Countries (Ortadoğu ve Kuzey Afrika Devletleri)

NATO: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü)

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)

PNR: Passenger Name Record (Yolcu Adı Kayıt Sistemi)

RF: Russia Federation (Rusya Federasyonu)

SIGAR: Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (Yeniden İnşası için Özel Genel Müfettişliği)

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UNHCR: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

TABLO VE GRAFİKLER

Grafikler

Grafik 1: AB'ye Sığınma İçin Başvuran Kişilerin Kaynak Devletleri.....	53
Grafik 2: AB'ye Afganlar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları	85
Grafik 3: Dünya Genelinde Afganlar Tarafından Yapılan İltica Başvuruları 2001-2010.....	86
Grafik 4: Dünya Genelinde Afganlar Tarafından Yapılan İltica Başvuruları 2011-2020.....	87
Grafik 5: En Çok Afgan Mülteci ve Sığınmacıya Ev Sahipliği Yapan Devletler (2020)	90
Grafik 6: Afganlar Tarafından AB Sınırından Düzensiz Geçişlerin Sayısı.....	96

Haritalar

Harita 1: Avrupa'ya İşgücü Göçü'nde Hedef ve Kaynak Devletler	46
Harita 2: Akdeniz Göç Rotaları.....	55
Harita 3: Afganistan Haritası.....	68
Harita 4: Afganistan'daki Etnik Dağılım	70
Harita 5: Bir Afganın Avrupa'ya Göç Yolculuğu	95

Tablolar

Tablo 1: Düzensiz Göç Politikaları	40
Tablo 2: AB'nin Güncel Düzensiz Göç Politikaları.....	66
Tablo 3: AB Yetkililerinin ve Devlet Başkanlarının Düzensiz Göçü Dışsallaştıran Söylemleri ...	101

GİRİŞ

Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de özellikle de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları’nın ardından düzensiz göçün devletlerin egemenliklerine yönelik bir tehdit olarak algılanarak, “*güvenlikleştirilme*” eğiliminde olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle uluslararası sistemdeki genel algıyla paralel olarak Avrupa Birliği (AB) tarafından da düzensiz göçün bir güvenlik sorunu olarak algılanmaya başlandığı ve güvenlikleştirildiği görülmektedir. Bu durum AB sınırlarında ve sınırlarının içerisinde 2015 yılında meydana gelen göç krizi ile daha da derinleşmiştir. Zira üye devletler krize dair ortak kararlar alamamış ve farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. AB içerisindeki bu bölünmüşlük krize yönelik somut adımlar atılmasının önüne geçmiş, Birlik içinde popülist hareketlerin ve göçmen karşıtlığının artmasına yol açmıştır.

AB, 2015 Göç Krizi’nin etkilerini atlatmaya çalışırken 2021 yılı itibarıyla Afganistan’da yaşanan gelişmeler yeni bir düzensiz göç krizinin ayak sesleri olarak algılanmıştır. Dolayısıyla bu durum düzensiz göçü bir güvenlik tehdidi olarak değerlendiren AB kurumları ve üye devletler tarafından yakından takip edilmiştir. Çünkü daha Taliban Kabil’e girmeden önceki resmi verilere göre Afganlar, Avrupa’da en fazla iltica talebinde bulunan ikinci millettir. Bu nedenle düzensiz Afgan göçü AB açısından “yüksek politika / high politics” konusu olarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacı AB’nin düzensiz Afgan göçmenlere yönelik yaklaşımlarını analiz etmektedir. Çalışma teorik olarak Kopenhag Okulu’nun sunduğu güvenlikleştirme, güvenlik sektörleri ve bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımlarından yararlanarak düzensiz göç konusu ve vaka olarak AB’nin düzensiz Afgan göçüne yönelik politikaları üzerine güncel bir analiz sunmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası ilişkiler literatüründe düzensiz göç – güvenlik ilişkisinin ve bunun AB’nin güvenlik politikalarına etkisinin incelendiği çalışmalar bulunmakla birlikte 2021 yılı itibarıyla bakıldığında son derece güncel olarak Taliban sonrası dönemde yaşanan göçlerle ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca düzensiz göç – güvenlik ilişkisine dair çalışmaların genellikle Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme teorisi üzerine veya güvenlik sektörleri üzerine yapıldığı görülmüş ancak bir bütün olarak Okul’un yaklaşımlarının analiz edildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında Afganistan ile

Pakistan arasındaki Duran Hattı'nda ikamet eden Peştunların bu iki devlet tarafından nasıl güvenlikleştirildiğine dikkat çeken, Avrupa'nın göç yönetim süreçlerini irdeleyen ve Kopenhag Okulu'nun sunduğu güvenlikleştirme yaklaşımının kullanımını açıklayan ve 1990-2015 yılları arasında Avrupa Birliği'nde göçün nasıl güvenlikleştirdiğini İtalya örneği üzerinden açıklayan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmanın gerek tarihsel gerekse bağlamsal bütünlüğü incelendiğinde bu çalışmalardan birçok açıdan farklılaşmaktadır. Zira bu çalışma ile olası kitlesel Afgan göçünün AB üzerinde yarattığı baskı ve göçün bu aşamada krizden önce nasıl güvenlikleştirildiği vurgulanmaktadır. Literatürde birçok çalışma krizler sonrası güvenlikleştirmeye odaklanmışken, bu çalışmada Afganistan örneği ile bir beklentinin nasıl somut söylemler ve politikalar yaratabildiği ve güvenlikleştirmenin oluşturulduğu ortaya konulacaktır. Literatürdeki çalışmalardan farklılaşan bir diğer nokta ise bu çalışmanın diğer krizlerden ortaya çıkan bulguları ve söylemleri derleyip analiz ederek beklenen bir kriz öncesi ve esnasında uygulanacak muhtemel politikaları söylemler ve mevcut politikalar üzerinden belirleyerek ortaya koymaya çalışmasıdır.

Bu bağlamda bu çalışmada Kopenhag Okulu'nun güvenlik üzerine ortaya koyduğu yaklaşımların tümü güncel bir vaka üzerinden analiz edilmiş ve "AB neden düzensiz Afgan göçüne güvenlik temelli yaklaşmaktadır?" sorusuna cevap aranmıştır.

Bu soruya bağlı olarak şu hipotezler öne sürülmüştür.

- AB'nin tarihsel süreçteki düzensiz göç algısı ve bu algıyla ilintili olarak kurgulanan düzensiz göç politikaları uluslararası sistemdeki kırılmalarla paralel olarak gelişmiştir. Dolayısıyla Birliğin Afganistan kaynaklı düzensiz göçlere ilişkin politikaları da bu kırılmalarla paralel şekilde değişim göstermiştir.
- Güncel olarak AB düzensiz göçü "yüksek politika" kapsamında bir güvenlik sorunu olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla bu algıyla şekillenen AB'nin düzensiz göç politikaları da oldukça katı ve kontrol odaklıdır.
- Bu bağlamda 2021 yılında başlayan düzensiz Afgan göçü de Birlik tarafından yüksek politika kapsamında bir güvenlik tehdidi olarak algılanmış ve AB düzensiz Afgan göçüne güvenlik temelli yaklaşmıştır.

- AB Afganistan kaynaklı düzensiz göçlerin 2015 yılındaki gibi büyük bir krize dönüşmesinden endişe etmektedir. Bu nedenle Afganistan'a yönelik politikalarını reelpolitik ekseninde göç-güvenlik ilişkisi temelinde inşa ettiği ve Batılı değerleri ikinci plana aldığı gözlemlenmektedir.

Nicel - nitel veri analizi ile söylem ve süreç analizi yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada İngilizce ve Türkçe literatürdeki birincil ve ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu bağlamda birincil kaynak olarak AB'nin konuyla ilgili raporları, açıklamaları ve AB temsilcilerinin açıklama ve söylemleri analiz edilmiştir. Ayrıca konunun teorik altyapısını açıklamada Kopenhag Okulu'nun en önemli temsilcilerinin yaklaşımlarını açıkladıkları kitap ve makalelerinden yararlanılmıştır. Bunlarla birlikte konuyla ilgili yazılmış kitaplar, makaleler, raporlar, nicel veriler ile elektronik kaynaklar kullanılmıştır. Ancak olayların güncel olması nedeniyle net verilere ulaşmada yaşanan güçlük, vakaya konu olan devletin resmi kaynaklarına ulaşamaması ve yazarın yerel Afgan dillerini bilmemesi bu çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal ve teorik çerçeve ortaya konulmuştur. Bu bağlamda göç olgusu ile ilgili temel kavramlar ile Kopenhag Okulu'nun yaklaşımları açıklanmış ve Kopenhag Okulu bağlamında düzensiz göç - güvenlik ilişkisi incelenmiştir. İkinci bölümde AB'nin düzensiz göç politikalarının tarihsel arka planı ve kırılma noktaları ile güncel düzensiz göç politikaları Khalid Koser'in tipolojisinden faydalanarak özetlenmiştir. Son bölümde ise öncelikle Afganistan'ın coğrafi, etnik ve siyasi yapısı ve tarihsel süreçte buradan yapılan göçler dört döneme ayrılarak açıklanmış ve bu göçlerin AB'ye etkileri incelenmiştir. Ardından 2021 yılında Taliban'ın iktidara gelmesiyle hızlanan düzensiz Afgan göçü ve bu göçün AB'ye etkileri analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde düzensiz Afgan göçüne yönelik AB politikaları Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme, güvenlik sektörleri ve bölgesel güvenlik kompleksleri bakımından analiz edilerek çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde kavramsal ve teorik çerçeve ortaya konulmuş ve bu bağlamda göç olgusu ile ilgili temel kavramlar ile Kopenhag Okulu'nun yaklaşımları açıklanmış ve Kopenhag Okulu bağlamında düzensiz göç - güvenlik ilişkisi incelenmiştir.

1.1. Kavramsal Çerçeve: Göç Olgusu İle İlgili Temel Kavramlar

Göç yüzyıllardan beridir bireylerden toplumlara kadar uzanan dilsel, dinsel, kültürel ve toplumsal değişimler için zemin hazırlayan bir olgu olmuştur. Sebepleri ekonomik, politik, toplumsal veya çevresel olsun insanlar her zaman daha iyi koşullar için bir arayış içinde olmuşlardır. Nitekim bazı insanlar iş veya ekonomik fırsatlar için, aileleriyle birleşmek veya eğitim almak için göç ederlerken, diğer bir yandan çatışmalardan, zulümden, terörizmden veya insan hakları ihlallerinden kaçmak için göç etmek durumunda kalan insanlar da mevcuttur. Günümüzde artan sayıda kişi ise iklim değişikliğinin, doğal afetlerin veya diğer çevresel faktörlerin olumsuz etkileri sonucu göçe mecbur kalmaktadırlar.¹ Çalışmanın ilk bölümünde göç olgusu ile ilgili bazı temel kavramların açıklanması kavram karışıklığını önlemek adına gerekli görülmektedir. Nitekim literatürde göçle ilgili bazı önemli kavramların birbirleri yerine kullanımı bazı kavram karışıklıklarına neden olmaktadır.

Göçün (migration) Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration – IOM)'nce;

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir ülke içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik

---

¹“Migration”, *United Nations (UN)*, Erişim adresi: <https://www.un.org/en/global-issues/migration> (e.t. 10.05.2023)

göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir”² olarak tanımlanmıştır.

Uluslararası ilişkiler bağlamında uluslararası göçün tanımı ise IOM sözlüğünde farklı bir başlık altında açıklanmıştır. Bu tanıma göre uluslararası göç, göç eden kişilerin “*mevcut ikamet yerlerinden ayrılarak uluslararası bir sınırdan vatandaşı olmadıkları bir ülkeye taşınması*”³ olarak tanımlanmıştır.

AB Göç Portalı’na (EU Immigration Portal) göre AB bağlamında göç tanımı;

“AB üyesi olmayan bir devletten gelen bir kişinin bir AB devletinin topraklarında en az on iki ay olan veya olması beklenen bir süre için olağan ikamet etme eylemidir.”⁴

Küresel bağlamda ise AB’nin tanımına bakıldığında göç;⁵

“bir kişinin gönüllü veya gönülsüz nedenlere bağlı olarak ve göç etmek için kullanılan düzenli veya düzensiz araçlara bakılmaksızın uluslararası bir sınırı geçerek (uluslararası göç) veya bir ülke içinde (iç göç) bir yıldan fazla süreyle hareket etmesidir.”

Bugün dünyada tüm zamanlardan daha fazla insan doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşamaktadır. IOM 2020 Dünya Göç Raporu (World Migration Report)’na göre, Haziran 2019 itibarıyla, uluslararası göçmen sayısının dünya genelinde yaklaşık 272 milyon olduğu tahmin edilmektedir.⁶ Bu sayı 2010 yılı ile kıyaslandığında 51 milyon daha fazladır. Uluslararası göçmenler 2019 yılında küresel nüfusun yüzde 3.5’ini oluşturuyorken, bu oran 2000 yılında yüzde 2.8 ve 1980 yılında yüzde 2.3’tür.⁷

---

² Richard Perruchoud, Jillyanne Redpath, *Göç Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Uluslararası Göç Örgütü, s. 35.

³“Glossary”, *European Commission*, 2023, Erişim adresi: https://immigration-portal.ec.europa.eu/glossary_en#glosl (e.t. 10.05.2023).

⁴ Ibid.

⁵“Migration”, *European Comission*, 2023, Erişim adresi: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migration_en#:~:text=In%20the%20global%20context%2C%20movement,or%20irregular%2C%20used%20to%20migrate (e.t. 10.05.2023).

⁶“Migration”, *United Nations (UN)*, Erişim adresi: <https://www.un.org/en/global-issues/migration> (e.t. 10.05.2023).

⁷ Ibid.

1.1.1. Düzenli Göç

Düzenli göç, bir hedef ülkenin kurallarına uygun bir şekilde yapılan göç hareketlerine verilen isimdir.⁸ Düzenli göç IOM'a göre de benzer bir tanıma sahiptir. Bu tanıma göre düzenli göç, kaynak, transit ve hedef ülkelerin yasalarına uygun olarak gerçekleşmektedir.⁹ Yine IOM'a göre düzenli göç söz konusu olduğunda insanların hareketleri ülkelere giriş, çıkış, geri dönüş ve kalışla ilgili yasa ile yönetmeliklere ve uluslararası yasal yükümlülüklerle uygun olmalıdır. İlgili göçler göçmenlerin insan onurunu ve esenliğini koruyacak, haklarına saygı gösterilmesini, korunmasını ve yerine getirilmesini sağlayacak şekilde yapılmalıdır. Ek olarak, insanların hareket etmesiyle ilgili riskleri kabul etmek ve azaltmak yine bu noktada önemlidir.¹⁰

Düzenli göç literatürde “yasal” (legal), “kayıtlı / belgeli” (documented) veya “güvenli” (safe) göç olarak da adlandırılmaktadır. IOM düzenli göçmenleri “*devletin yasaları veya taraf olduğu uluslararası anlaşmalar uyarınca ülkeye girişine ve ülkede kalmasına izin verilen ve ülkedeki düzenli statüsünü kanıtlamak için gerekli belgelere sahip olan göçmen*” olarak tanımlamaktadır.¹¹

Göç konusu dünya genelinde politikacılar, toplumlar ve hükümetler nezdinde her gün daha da önem kazanan bir yüksek politika konusu olarak görülmeye başlamıştır.¹² Toplumların refah seviyeleri, ekonomik gelişmişlikleri, emniyet ve güvenlik endişeleri de dikkate alındığında göçün önemini giderek daha da arttıracak bir olgu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ulusal anlamda ne kadar önemliyse uluslararası anlamda da göçün yansımaları son yıllarda kendini oldukça belli etmektedir. Bu nedenle uluslararası alanda 2018 yılında kabul edilen “Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat (The Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration)” bu yansımaların en somut

---

⁸ Barış Özdal, Esra Vardar Tutan, “Temel Kavramlar, Olgular ve Kuramlar”, Barış Özdal, (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2021, s. 10.

⁹ International Organization for Migration (IOM), *Glossary on Migration: International Migration Law*, No. 34, 2019, Geneva, p. 187.

¹⁰ Ibid., p. 191.

¹¹ Ibid., p. 56.

¹² Marie McAuliffe, Martin Ruhs, (Eds.), *World Migration Report 2018*, International Organization for Migration (IOM), Geneva, 2017, p. 1.

örneklerinden biridir. Bu mutabakat 10 Aralık 2018 tarihinde Fas – Marakeş’te düzenlenen göç konulu hükümetlerarası bir konferansta kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) himayesinde hazırlanan mutabakat uluslararası göçün tüm boyutlarını bütüncül ve kapsamlı bir şekilde ele almak için kabul edilen ilk hükümetlerarası anlaşmadır.¹³ Ancak burada üzerinde durulması gereken nokta, göçle alakalı zorlukları ele almayı amaçlayan, belirli taahhütlerle desteklenen devlet eylemleri için yirmi üç hedef sıralayan Küresel Mutabakat’ın herhangi bir bağlayıcılığının bulunmamasıdır.

“Bu Küresel Mutabakat, mülteciler ve göçmenlere yönelik New York Bildirgesi’nde üye devletler tarafından üzerinde anlaşmaya varılan taahhütlere dayanan, yasal olarak bağlayıcı olmayan, iş birliğine dayalı bir çerçeve sunmaktadır. Hiçbir devletin göçü tek başına ele alamayacağını anlayarak ve devletlerin egemenliğini ve uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini destekleyerek, göçle ilgili tüm ilgili aktörler arasında uluslararası işbirliğini teşvik etmektedir.”¹⁴

1.1.2. Düzensiz Göç

Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan “düzensiz göç (*irregular migration*)” kavramı IOM “kişilerin kaynak, transit veya hedef ülkeye giriş veya çıkışlarını düzenleyen kanunlar, yönetmelikler veya uluslararası anlaşmalar dışındaki hareketi” olarak tanımlanmaktadır.¹⁵ AB ise kavramı “kişilerin yeni bir ikamet yerine veya transit geçiş noktasına, gönderen (kaynak), transit veya kabul eden (hedef) ülkelerin düzenleyici normları dışında gerçekleşen hareketi” olarak tanımlamaktadır.¹⁶ Dolayısıyla düzensiz göçün ayırıcı özelliğinin göçün düzenleyici normlar dışında gerçekleşmesi olduğu görülmektedir.

---

¹³ “Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (GCM)”, *The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)*, Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/migration/global-compact-safe-orderly-and-regular-migration-gcm> (e.t.: 20.05.2023).

¹⁴ “Resolution Adopted By The General Assembly On 19 December 2018: Global Compact For Safe, Orderly And Regular Migration,” *United Nations (UN)*, A/RES/73/195, Erişim adresi: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/73/195&Lang=E> (e.t.: 21.05.2023).

¹⁵ “Glossary on Migration”, *IOM*, 2019, s. 116. Erişim adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf (e.t.: 21.05.2023).

¹⁶ “Irregular Migration”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/irregular-migration_en (e.t.: 21.05.2023).

Ancak literatür incelendiğinde düzensiz göç kavramına yönelik terminolojik bir karışıklık olduğu göze çarpmaktadır. Bu karışıklık, kavramın evrensel olarak tek bir tanımı olmamasından ve konuyla ilgili bazı kavramların birbirlerinin yerine kullanmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda “düzensiz göç”, “yasadışı göç (illegal migration)”, “belgesiz göç (undocumented migration)” ve “gizli göç (clandestine migration)” kavramlarının sıklıkla birbirleri yerine kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanımlar yanlış olmamakla birlikte günümüzde IOM, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees / UNHCR) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization / ILO) gibi göç konusunda yetkin kurumların “düzensiz göç” kavramını kullandıkları gözlemlenmektedir. AB perspektifinden bakıldığında ise her ne kadar eskiden daha ziyade yasadışı göç kavramı kullanılıyor olsa da bu kavramın suçla ilgili çağrışım yapması nedeniyle kamuoylarında yarattığı olumsuz imajdan dolayı günümüzde düzensiz göç kavramının kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada da kavram karışıklığına sebebiyet vermemek amacıyla düzensiz göç kavramı kullanılacaktır.

Düzensiz göç kanallarını kullanmaktan başka çaresi olmayan göçmen kategorileri arasında mülteciler, insan ticareti mağdurları veya refakatsiz göçmen çocuklar da yer alabilmektedir.¹⁷ 28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilen ve 22 Nisan 1954 yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Convention Relating to the Status of Refugees)’nin 31. maddesine göre,

“Göçmenlerin düzensiz göç yollarını kullanıyor olmaları, devletlerin bazı durumlarda, zulümden, çatışmalardan veya genel şiddetten kaçan sığınmacıların uluslararası korumaya erişimi de dâhil olmak üzere, uluslararası hukuk kapsamında kendilerine bazı koruma türlerini sağlamakla yükümlü olmadıkları anlamına gelmemektedir. Buna ek olarak, mülteciler, risk altında oldukları bir yerden seyahat

---

¹⁷ IOM, op. cit., p. 116.

etmiş olmaları halinde, izinsiz giriş veya kalış nedeniyle cezalandırılmaya karşı uluslararası hukuk kapsamında korunmaktadırlar.”¹⁸

Göç, düzenli göç ve düzensiz göç kavramlarının açıklanmasının ardından çalışma itibarıyla terminolojik olarak karışıklık yaratabilecek olan “göçmen”, “mülteci” ve “sığınmacı” kavramlarının da açıklanması bu noktada yerinde olacaktır. Zira bu üç kavram da ülkesinden ayrılan ve başka bir ülkeye giden kişileri tanımlamak için kullanılsa da birbirlerinden farklı anlamlara gelmekte ve kavramların yanlış kullanımları bilgi karmaşasına yol açabilmektedir.

1.1.3. Göçmen

Göçmen kavramı Türkçe ve İngilizce literatürde farklılık göstermektedir. Zira Türkçe’de “göçmen” terimi, İngilizce’de “migrant”, “immigrant” ve “emigrant” olmak üzere üç farklı kavrama karşılık gelmektedir. Bunlar arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Çalışma itibarıyla bu ayrım önemlidir ve ilgili terimlerin en doğru şekilde anlaşılması için IOM’un ve çalışmamızın konusu itibarıyla büyük önem arz eden AB sözlüğünden faydalanılacaktır.

Öncelikle “migrant” teriminin anlamına bakıldığında bu terim ortak dilde kullanılan bir “şemsiye terim” olarak belirmektedir ve uluslararası hukuk kapsamında özel olarak tanımlanmamıştır. İster bir ülke içinde ister uluslararası sınırların ötesinde olsun, çeşitli nedenlerle geçici veya kalıcı olarak olağan ikamet yerlerinden uzaklaşan bireyleri kapsamaktadır. Göçmen işçiler ve düzensiz göçmenler gibi yasal olarak tanımlanmış kategorilerin yanı sıra, uluslararası öğrenciler gibi statüleri veya hareket yolları uluslararası hukuk kapsamında özel olarak belirtilmemiş insan kitlelerini de kapsamaktadır.¹⁹ AB literatüründe ise “genellikle daha iyi bir yaşam arayışıyla bir ülkeden veya bölgeden başka bir ülkeye yerleşmek için ayrılan kişiyi ifade eden ‘immigrant’ ve ‘emigrant’ kavramlarını kapsayan geniş bir terim” olarak tanımlanmıştır.²⁰

---

¹⁸ “Convention Relating To The Status Of Refugees”, *United Nations (UN)*, 1951, Erişim adresi: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1954/04/19540422%2000-23%20AM/Ch_V_2p.pdf (e.t. 12.03.2023).

¹⁹ Uluslararası düzeyde “migrant” terimi için evrensel olarak kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır. Mevcut tanım IOM tarafından kendi amaçları doğrultusunda geliştirilmiştir ve herhangi bir yeni yasal kategoriye imaye veya yaratma amacı taşımamaktadır. Detaylı bilgi için bkz.; IOM, op. cit., p. 132.

²⁰ “Glossary”, *European Commission*, Erişim adresi: https://immigration-portal.ec.europa.eu/glossary_en#glosl

Terim genel anlamda kapsayıcı bir tanıma sahip olmadığı için bir takım tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Zira terim açıklanırken, tanımın mültecileri (refugees) de içeren kapsayıcı bir terim olup olmadığı konusunda fikir birliği sağlanamamıştır.²¹ Bu anlaşmazlık önemlidir çünkü politik tartışmalarda ve iletişim materyallerinde sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu noktada kapsayıcı (inclusivist) ve artıkçı (residualist) görüş olmak üzere iki farklı görüş kendini göstermektedir.

Kapsayıcı görüş, göçmenleri yasal statülerine veya taşınma nedenlerine bakılmaksızın, her zamanki ikamet yerlerinden yer değiştiren bireyler olarak kabul etmektedir. Bu geniş anlayış mülteciler, yabancı işçiler, insan ticareti mağdurları, geride kalan eşler, uluslararası öğrenciler ve diğer çeşitli kategoriler de dâhil olmak üzere çok çeşitli insanları kapsamaktadır. Öte yandan artıkçı görüş daha dar bir yaklaşımı benimseyerek göçmenleri savaş veya zulümden kaçmak dışındaki nedenlerle olağan ikamet yerlerini değiştirenler olarak tanımlamıştır. Bu bakış açısına göre göçmenler (*migrants*), mülteci (*refugee*) olarak nitelendirilenler hariç olmak üzere, hareket etmek için farklı motivasyonları olan bireyleri kapsayan çeşitli bir artık kategori oluşturmaktadırlar.²² Özetle kapsayıcı görüş kapsayıcılığı vurgular ve yasal statü ya da gerekçelere bakılmaksızın geniş bir yelpazedeki bireyleri göçmen olarak kabul ederken, artıkçı görüş savaştan ya da zulümden kaçma durumunun olmamasına dayalı bir ayırım ortaya koymuştur.

“*Emigrant*” teriminin tanımında ise çıkış ülkesi (kaynak ülke) asıl önemli olan kıstas olarak ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, vatandaşı olduğu veya olağan ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeye taşınan ve böylece varış ülkesi fiilen yeni olağan ikamet ülkesi haline gelen kişilere “*emigrant*” denmektedir. Yani “*emigrant*”, “*bir ülkeyi veya bölgeyi terk eden kişidir*”.²³ Bir kişi kalıcı olarak ayrılma niyetiyle (örneğin sadece seyahat etmek veya okumak için değil) ayrıldığında “*emigrant*” olarak kabul edilmektedir.

---

²¹ “What is the meaning of ‘migrants’?”, *Meaning of Migrants*, Erişim adresi: <https://meaningofmigrants.org/> (e.t. 20.05.2023).

²² Ibid.

²³ “What Is The Difference Between “Immigration” vs. “Emigration”?”, *Dictionary*, Erişim adresi: <https://www.dictionary.com/e/immigrants-vs-emigrants-vs-migrants/> (e.t. 21.05.2023).

“Immigrant” terimi ise giriş ülkesi (hedef ülke) perspektifinde önem kazanmaktadır. IOM’un tanımında “*varış ülkesi açısından, vatandaşı olduğu veya mevcut ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeye taşınan ve böylece varış ülkesi fiilen yeni mevcut ikamet ülkesi haline gelen kişiler*” immigrant olarak tanımlanmıştır.²⁴ Yani “immigrant”, “*daimi ikamet için başka bir ülkeye göç etmiş*”²⁵ kişilere denilmektedir. Tanımdaki geçmiş zamana dikkat edilmelidir çünkü bir kişi yeni bir yere yerleşene kadar “immigrant” sayılmaz.

Özetle “emigrant” yaşadığı yerden ayrılan bir kişiyi belirtirken, “immigrant” yeni bir yere taşınan bir kişiyi temsil eder.²⁶ Bu noktada göç etme eylemi yeni bir varış noktası bulmayı gerektirdiğinden, “emigrant” ve “immigrant” kavramlarının aslında aynı bireylere atıfta bulunduğunu belirtmek önemlidir. Somut bir örnek vermek gerekirse Afganistan’dan Almanya’ya göç eden bir kişi Afganistan açısından “emigrant”, Almanya açısından “immigrant” olur. Bu terimler arasındaki nüanslı ayrımların anlaşılması kavram karışıklığını önlemede önemlidir.

1.1.4. Mülteci

28 Temmuz 1951’de Cenevre’de kabul edilen ve 22 Nisan 1954’de yürürlüğe giren “Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Convention Relating to the Status of Refugees)’ye göre mülteciler (refugees) “*ırkına, dinine, tabiiyetine, belirli bir sosyal gruba mensubiyetine veya siyasi görüşüne dayalı olarak zulüm göreceği konusunda haklı nedenlere dayanan bir korku duyan kişiler*” olarak nitelendirmiştir.²⁷ Bu kişi vatandaşı olduğu ülkenin dışındadır ve zulüm korkusu nedeniyle o ülkeden koruma talep edememekte ya da talep etmek istememektedir. Buna ek olarak uyruğu olmayan ve eski ikametgahının dışında bulunan ve aynı zulüm korkusu nedeniyle oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen bir kişi de bu sözleşme uyarınca mülteci olarak kabul edilmektedir.²⁸

---

²⁴ IOM, op. cit., p. 103.

²⁵ Dictionary, loc. cit.

²⁶ Ibid.

²⁷ “Convention Relating To The Status Of Refugees”, *United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR*, 189 UNTS 137, Art. 1A(2), Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees> (e.t. 10.05.2023).

²⁸ UNHCR, op. cit.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği – BMMYK (United Nations High Commissioner for Refugees - UNHCR)'nin tanımına göre ise,

“Uluslararası veya bölgesel mülteci belgelerinde, UNHCR'nin yetki alanında veya ulusal mevzuatta belirtilen uygunluk kriterlerini karşılayan bir kişi mülteci olarak kabul edilir. Uluslararası hukuka ve UNHCR'nin yetki alanına göre mülteciler, menşe ülkelerinin dışında bulunan ve menşe ülkelerinde zulüm göreceklerine, hayatlarına, fiziksel refahlarına veya özgürlüklerine yönelik ciddi tehditler olacağına dair haklı nedenlere dayanan korkuları nedeniyle uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerdir. Bu zulüm, silahlı çatışma, şiddet veya ciddi kamu düzensizliğinin bir sonucu olabilir.”²⁹

Özetle mülteciler zulüm, çatışma, şiddet veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan diğer koşullardan haklı nedenlere dayanan korku nedeniyle kaynak ülkelerine dönemeyen ve sonuç olarak uluslararası korumaya ihtiyaç duyan kişilerdir. Diğer terimlerle karşılaştırıldığında da mülteci terimi, göçmen teriminden çok daha spesifik bir kelimedir. Bazı durumlarda, göçmenler mülteci olabilmektedirler, ancak göçmen kelimesinin kendisi, ayrılışın tehlike nedeniyle olduğunu ima etmemektedir.³⁰ BM'nin kabul ettiği Küresel Mutabakat'a göre ise,

“Mülteciler ve göçmenler, her zaman saygı gösterilmesi, korunması ve yerine getirilmesi gereken aynı evrensel insan haklarına ve temel özgürlüklere sahiptir. Ancak, göçmenler ve mülteciler ayrı yasal çerçeveler tarafından yönetilen farklı gruplardır. Sadece mülteciler, uluslararası mülteci hukuku tarafından tanımlanan özel uluslararası koruma hakkına sahiptir. Bu Küresel İlkeler Sözleşmesi göçmenlere

---

²⁹ “Glossary”, *United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/glossary/#r> (e.t. 21.05.2023).

³⁰ “What Is The Difference Between “Immigration” vs. “Emigration”?”, *Dictionary*, Erişim adresi: <https://www.dictionary.com/e/immigrants-vs-emigrants-vs-migrants/> (e.t. 21.05.2023).

atıfta bulunmakta ve göçü tüm boyutlarıyla ele alan işbirliğine dayalı bir çerçeve sunmaktadır”³¹

1.1.5. Sığınmacı

UNHCR’e göre “sığınmacı” terimi, uluslararası koruma arayan herhangi bir kişiyi tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Özellikle mülteci statüsü veya tamamlayıcı uluslararası koruma statüsü için başvuruda bulunmuş ancak talepleri hakkında nihai bir karar bekleyen bireylere atıfta bulunan yasal bir terim olarak kullanılmaktadır.³²

Bununla birlikte, henüz resmi olarak bir başvuruda bulunmamış ancak bunu yapma niyetinde olan veya uluslararası korumaya ihtiyaç duyan bireyleri de kapsayabilmektedir. Belirleme süreci mülteci statüsü için uygunluklarının değerlendirilmesini içerdiğinden, sığınma talebinde bulunan her kişinin nihayetinde mülteci olarak tanınmayacağını unutmamak gerekir. Bununla birlikte her mülteci yolculuğuna bir sığınmacı olarak başlar. İltica prosedürü sırasında bir kişi, talebi adil bir prosedürle incelenene kadar kaynak ülkesine geri gönderilemez. Sığınmacılar, statüleri belirlenirken belirli asgari standartlarda muamele görme hakkına sahiptir.³³

Nitekim sığınmacılar güvenlik veya ciddi zararlardan korunma arayışı içinde kendi ülkesi dışında güvenlik arayan ve ilgili ulusal veya uluslararası belgeler çerçevesinde mülteci statüsü için yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz bir karar çıkması durumunda, bu kişiler ülkeyi terk etmek zorunda kalırlar ve insani veya diğer gerekçelere dayanarak kalmalarına izin verilmezse, ülke içinde düzensiz veya yasadışı bir durumda bulunan diğer yabancılar gibi sınır dışı edilmeye tabi tutulabilmektedirler.³⁴

---

³¹ “Resolution Adopted By The General Assembly On 19 December 2018: Global Compact For Safe, Orderly And Regular Migration,” *United Nations (UN)*, A/RES/73/195, Erişim adresi:<https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/73/195&Lang=E> (e.t.: 21.05.2023).

³² UNHCR, op. cit.

³³ Ibid.

³⁴ Perruchoud, Redpath, op. cit., s. 74.

1.2. Güvenlik ve Kopenhag Okulu

Çalışmanın bu başlığında teorik çerçeve verilerek öncelikle güvenlik kavramının tanımlanmasına odaklanılacak, uluslararası ilişkiler teorilerince güvenliğin nasıl algılandığı ortaya konulacak ve çalışmanın dayandırıldığı teorik altyapı bağlamında Kopenhag Okulu'nun güvenliğe yaklaşımı incelenecektir.

Güvenlik, içeriği ve insanlık tarihinin başlangıcından beri var oluşundan gelen geniş kapsamlı varlığı³⁵ ile yalnızca bu çalışmada açıklanamayacak kadar geniş çaplı bir terim olduğundan, bu çalışmada güvenlik yalnızca uluslararası ilişkiler perspektifinden ele alınacak ve farklı ana akım uluslararası ilişkiler teorilerinin güvenliğe yönelik getirdiği yorumlar ve tanımlamalar açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışma boyunca düzensiz göç ve güvenlik arasındaki ilişkinin analiz edilmesinde büyük bir rol üstlendiği için güvenlik kavramının ne olduğu ve zaman içerisinde nasıl şekillendiği oldukça önemlidir.

Uluslararası ilişkiler literatürü incelendiğinde güvenlik kavramının tıpkı savaş, barış ve kimlik gibi uluslararası ilişkiler literatüründeki yerini sağlamlaştırmış bir olgu olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra akademisyenler ve yazarlar tarafından geliştirilmeye ve bir kalıba yerleştirilmeye çalışılan güvenlik kavramı bu tarihten itibaren idealist ve realist yazarların odağında yer almıştır. Her teorinin güvenlik kavramının tanımına yönelik farklı yaklaşımlarının bulunduğu düşünüldüğünde ise güvenlik söz konusu olduğunda birbirinden çok farklılaşan yorumların varlığı da kaçınılmaz hale gelmektedir. Nitekim kimi yazarlar için tamamen subjektif bir olgu olan güvenlik, öznenin mevcut konumuna ve zamanına göre değişiklik gösterebileceği gibi, öznenin tehdit algılarına göre de şekillenebilmektedir.³⁶ Yani nasıl ki zayıf ve güçlü bireylerin tehdit algıları farklılaşıyorsa bu durum devletler içinde geçerli olabilmektedir. Ayrıca bulunulan mekan, zaman ve koşullar tehditlerin doğasını doğrudan etkileyebilmektedir.

Samuel Makinda'ya göre güvenlik “*toplumun normlarının, kurallarının, kurumlarının ve değerlerinin korunmasıdır*”. Zira toplum da dahil olmak üzere toplumla

---

³⁵ Paul D. Williams, “Security Studies: An Introduction”, Paul D. Williams, Ed. *Security Studies: An Introduction*, Routledge, UK, 2008, p. 2.

³⁶ Ibid., p.1

ilişkili tüm kurumlar, ilkeler ve yapılar “askeri veya askeri olmayan tehditlere” karşı korunmalıdır.³⁷ Daha holistik bir yaklaşımda Arnold Wolfers güvenliği “nesnel anlamda güvenlik, edinilmiş değerlere yönelik tehdidin yokluğunu ölçerken, öznel bir anlamda, bu değerlere saldırılma korkusunun yokluğunu ölçmektedir”³⁸ olarak tanımlamaktadır. Barry Buzan için ise güvenlik tehditten kurtulma arayışıdır ve devletler ile toplumların düşmanca gördükleri güçlere karşı bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruma yetenekleriyle ilgili olarak ele alınmaktadır.³⁹

Terime bütünsel bir perspektiften bakıldığında ise güvenliğin sınırlarının ne olduğuna dair belirsizlik durumu görülmektedir. Örneğin bazı güvenlik çalışmalarının sınırları belirsizdir ve nelerin katılıp nelerin çıkarılacağı araştırmacının kalemine bırakılmıştır.⁴⁰ Somutlaştıracak olursak nasıl ki 1960’lı yıllarda konjonktürel anlamda güvenlik kavramı iki blok çerçevesinde tanımlanmışsa, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’nin yıkılmasının ardından da güvenliğin ele alınışında değişimler meydana gelmiştir.

Nitekim Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de güvenlik kavramı kapsamlı bir değişim içine girmiştir. Zira bu döneme kadar askeri kapasitelere ve tehditlere odaklanılan ve Westphalian sistemin kuruluşundan itibaren devletlerin referans nesnesi olarak kabul edildiği güvenlik anlayışından kopuşun başladığı görülmektedir. Güvenlik artık toplumsal, siyasi, ekonomik, kültürel ve çevreyi kapsayan tehditleri de kapsamaya başlamış ve yalnızca devletler bazında değil küresel, bölgesel ve hatta bireysel analizleri de içermeye başlamıştır.⁴¹

Bu noktada küresel ve ulusal güvenlik ayrımının da yapılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler (BM)’e göre ulusal güvenlik, bir devletin vatandaşlarının korunması ve savunulmasını sağlama yeteneği olarak tanımlanıyorken, küresel güvenlik başta küreselleşme olmak üzere doğanın ve diğer birçok faaliyetin devletlere yüklediği

---

³⁷ Samuel M. Makinda, “Sovereignty and Global Security”, *Security Dialogue*, Sage Publications, Vol. 29, No. 3, 1998, p. 281

³⁸ Arnold Wolfers. *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, Baltimore: Johns Hopkins Press, 1962, p. 150.

³⁹ Barry Buzan, “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 67, No. 3, July, 1991, p. 432.

⁴⁰ Edward A. Kolodziej, *Security and International Relations*, 2005, Cambridge University Press, p. 2.

⁴¹ Jef Huysmans, Xavier Guillaume, “Citizenship and Securitizing: Interstitial Politics”, Xavier Guillaume, Jef Huysmans (Ed), *Citizenship and Security: The Constitution of Political Being*, Oxon: Routledge, 2013, p. 18.

zorunluluktan doğmaktadır.⁴² McSweeney'e göre küresel güvenlik kavramının önemli bir sorunu güvenlik kompleksi kavramıdır.⁴³ Çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylıca açıklanacağı üzere güvenlik kompleksi, “birincil güvenlik kaygıları, ulusal güvenliklerinin gerçekçi bir şekilde birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği kadar birbirine yakın olan bir grup devlet” olarak ortaya çıkmaktadır.⁴⁴ Güvenlik kompleksi yaklaşımında devletlerin güvenlikleri birbirlerine derinlemesine bağlıdır ve bir devletin güvenlik ihtiyaçları diğer devletlerin ihtiyaçları göz ardı edilmeden gerçekçi bir şekilde değerlendirilmelidir.⁴⁵ Bu durum devletler arasındaki güvenlik ilişkilerinin ne kadar iç içe geçmiş olduğunu da vurgulamaktadır.

1.2.1. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı ve Dönüşümü

“Uluslararası ilişkilerde bir şeyi güvenlik meselesi yapan nitelik nedir?” Bu soru Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde tarafından kaleme alınan “Güvenlik: Analiz İçin Yeni Bir Çerçeve (Security: A New Framework for Analysis)” isimli kitapta sorulmaktadır. Bu noktada “uluslararası ilişkilerde” kalıbını soruya eklemek önemlidir zira uluslararası ilişkiler bağlamında güvenliğin karakteri terimin günlük dildeki kullanımıyla aynı değildir. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerde de güvenliğin tanımı söz konusu olduğunda her paradigmanın güvenliğe yaklaşımında farklılıklar görülmektedir. Güvenlik kavramı literatüre çok geç girmiş bir kavram olarak uzun yıllar boyunca askeri ve subjektif bir şekilde kendini göstermiş ve devletlerin güvenliğe yaklaşımları uzun bir süre “hayatta kalma” üzerine kurulmuştur.⁴⁶ Buzan'ın “İnsanlar, Devletler ve Korku (People, States and Fear)” adlı çalışmasında da belirttiği üzere,

“Güvenlik söz konusu olduğunda tartışma tehditlere karşı özgürlük arayışıyla ilgilidir. Bu tartışma uluslararası sistem bağlamında yapıldığında ise güvenlik,

---

⁴² Segun Osisanya, “National Security Versus Global Security”, *United Nations*, Erişim adresi: <https://www.un.org/en/chronicle/article/national-security-versus-global-security> (e.t. 15.05.2023).

⁴³ Bill McSweeney, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, 1999, p. 56.

⁴⁴ Barry Buzan, *People, States And Fear: An Agenda For International Security Studies In The Post-Cold War Era*, 2nd Edition, ECPR Press, 2007, p. 160.

⁴⁵ McSweeney, loc. cit.

⁴⁶ Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder and London, Lynne Rienner Publishers, 1998, p. 21.

devletlerin ve toplumların bağımsız kimliklerini ve işlevsel bütünlüklerini koruyabilmeleriyle ilgilidir. Güvenlik arayışında devlet ve toplum bazen birbiriyle uyum içinde bazen de karşı karşıya gelir. Gerçek sonuç ise hayatta kalmakla ilgilidir... ”⁴⁷

Uluslararası ilişkilerin temel kavramlarından biri olan güvenliğin temel öznesi uzun yıllar ulus devletler olmuştur. Uluslararası ilişkiler literatüründeki realist çalışmalarda kendine önemli bir yer edinen güvenlik çalışmaları İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında Soğuk Savaş Dönemi’nde de analistlerin ve yazarların odak noktasında olmuştur.

1940’lardan 1970’li yıllara kadar yapılan çalışmalarda ana akım teori olan realist teori devleti uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul etmiş ve uluslararası politikayı devletler arasındaki mücadele süreci olarak tanımlamıştır. Realist paradigmanda güvenlik, gerçek tehditleri tanımlayabilmek ve bunları yönetmek için anarşik sistem içerisinde uygun güvenlik politikaları benimsemekle ilgili olmuştur. Konular arasında askeri ve güvenlik konularının başat konumda olduğu realizmde güç ve ulusal çıkar kavramları teorinin en temel kavramlarını oluşturmaktadır. Ulus devletler, diğer güçlü devletlerle karşı karşıya bulunduğu uluslararası sistemin anarşik doğası içinde yer aldığı için güçlü olmak zorunda ve güvenliklerini sağlamak zorundadırlar. Bu aşamada güvenlik hayatta kalma ile doğrudan ilişkilidir. Merkezi bir otoritenin yokluğu uluslararası sistemde devletleri yalnızca güçlerine güvenmek zorunda bırakmaktadır.⁴⁸ Buzan’a göre realistler güvenliği gücün bir türevi olarak görmektedirler ve bu anlayışa göre hükmeden bir konuma ulaşmak için yeterli güce sahip bir aktör, sonuç olarak güvenliği elde etmiş olmaktadır. İdealistler ise güvenliği barışın bir sonucu olarak görmüşler ve kalıcı bir barışın herkes için güvenlik sağlayacağına inanmaktadırlar.⁴⁹

Güvenlik, Soğuk Savaş Dönemi boyunca da devletlerarası bir anlayış ile şekillenmiş ve bu süreçte kendisini Doğu - Batı çatışması olarak göstermiştir. Bu süreç boyunca realist paradigmanın savunucularının görüşleri olan devletin asıl güvenlik referans nesnesi olduğu

---

⁴⁷ Buzan, “People, States And...”, op. cit. p. 37

⁴⁸ Bkz.,Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 9. Baskı, Aktüel Yayınları, 2018, ss.115-117.

⁴⁹ Buzan, “People, States And...”, op. cit. pp. 25-26

ve ulusal güvenliğin temel güvenlik kaygısı olduğu yaklaşımı büyük oranda kabul görmüştür. Örneğin realist yazarlardan Hans J. Morgenthau “*Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*” isimli eserinde güvenliğin devletlerarası özelliğine vurgu yapmış, Soğuk Savaş Dönemi boyunca devletlerin güç mücadelesini meşrulaştırmış, güç dengesine ulaşmanın en rasyonel karar olduğunu savunmuş ve uluslararası ilişkilerde ulusal çıkarın önemini vurgulamıştır.⁵⁰ Soğuk Savaş sonrasında da realistler teörinin işlevini kaybetmediğini savunmuş ve neorealist görüşün savunucularından Kenneth Waltz uluslararası sistemin hala anarşik yapıda olmasından dolayı güçlü değişimlerin sistem bazında gerçekleşmediğini savunmaktadır.⁵¹ Yine kuramın yazarlarından John Mearsheimer, sistemin hala yapısını koruduğunu ve güvenlik noktasında devletlerin hala asıl aktörler olarak varlıklarını sürdürdüklerini dile getirmiştir.⁵²

Soğuk Savaş Sonrası düzlemde her ne kadar güvenliğin kapsamında ciddi değişimler aranmaya başlanmış ve birçok yazar geleneksel güvenlik tanımlamalarını genişletmeye başlamış olsa da realist görüşün savlarından bazıları hala geçerliliğini korumaktadır. Devletler hala kendilerini etkileyen durumlarda ana karar merci olarak var olmaktadır ve uluslararası sistemde güvenlik hala diğer devletlerin kapasiteleri düşünülerek ölçülebilmektedir. Yani askeri müdahale korkusu hala sistem içerisinde egemen bir konumdadır. Bütün bunların yanında realizmin yeni paradigmaya senkronize olabilmek noktasında eksikliklerinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1.2.2. Kopenhag Okulu

Uluslararası ilişkilerde güvenlik anlayışı Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de kapsamlı bir dönüşüm içerisine girmiştir. Güvenliğin kapsamının giderek genişletildiği bu dönemde Kopenhag Okulu (Copenhagen School)’nun yeri oldukça önemli bir konumdadır. Barry Buzan, Ole Waever ve Kaap de Wilde’ın çalışmalarıyla temsil edilen Kopenhag Okulu, Kopenhag Çatışma ve Bariş Araştırma Enstitüsü’nde (The Conflict And Peace Research

---

⁵⁰ Bkz.: Hans J Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle For Power And Peace*, New York, 1948.

⁵¹ Kenneth Waltz, “*Structural Realism After The Cold War*”, *International Security*, Vol. 25, No. 1, 2000, p. 5.

⁵² John J. Mearsheimer, “Realism, The Real World, And The Academy”, M. Brecher, F. Harvey, (Eds.), *Realism and Institutionalism in International Studies*, Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press, 2002, p. 25.

Institute - COPRI) ortaya çıkmıştır.⁵³ Güvenlik sorunlarının nasıl ortaya çıktığını ve çözüldüğünü konstrüktivist bir bakış açısı ile sunan okul, Soğuk Savaş Sonrası konjonktürdeki güvenlik algısının yeniden şekillendirilmesinde büyük rol oynamıştır.

Kopenhag Okulu'nun ilgilendiği ana tema, güvenliğin dünya siyasetinde nasıl işlediği ile ilgilidir. Bu okulun yazarları güvenliğin nasıl tanımlanması gerektiğine ya da kilit aktörlerin dış güvenlik dinamiklerine veya krizlere nasıl yaklaşması gerektiğine dair bir çerçeve sunma eğiliminde olmamışlardır. Kopenhag Okulu daha ziyade güvenliğin öznel arası süreçlerle nasıl anlamlandırıldığına ve bu güvenlik inşalarının ne gibi siyasi etkileri olduğuna dikkat çekmek istemiştir.⁵⁴ Kopenhag Okulu'na ismini veren yazar ise 1996 yılında "Kimlik ve Güvenlik: Buzan ve Kopenhag Okulu (Identity And Security: Buzan and the Copenhagen School)" isimli eseri ile Bill Mcsweeney olmuştur.⁵⁵

Okulun en önemli yazarlarından biri olan Buzan'a göre güvenliği askeri tehdide indirgeyen geleneksel güvenlik tanımı Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra dar olmakla eleştirilmekte ve birçok yazar tarafından yetersiz bulunmaktaadır.⁵⁶ Güvenliğin tanımının genişletilmesi ve içeriğinin zenginleştirilmesi kaçınılmaz bir gerçeklik halini alırken, askeri olmayan tehditlerin varlığı da yine bu dönemde kabul görmeye başlamıştır. Ayrıca yine bu dönemde mevcut güvenlik uygulamalarının nasıl güvensizlikler oluşturduğu ve güvenliğin nasıl verili bir tehdit meselesi değil, meseleleri güvenlikleştiren tanımsal bir süreç olduğu tartışılmaya başlanmıştır.⁵⁷

Kopenhag Okulu'nun literatüre kazandırdığı yaklaşımlar çerçevesinden bakıldığında daha ziyade konstrüktivist bir perspektif sunduğu görülmektedir. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik tehditleri nesnel olmaktan ziyade güvenlik aktörlerince söylemlerle inşa edilen süreçler olarak tanımlanmış ve bu süreç "güvenlikleştirme (securitization)" olarak adlandırılmıştır. Waever'a göre tehdit gerçekten tehdit olduğu için değil bir aktör tarafından

---

⁵³ Arı, op. cit., s. 563.

⁵⁴ Williams, op. cit., p. 68.

⁵⁵ Bkz.: Bill McSweeney, "Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School", *Review of International Studies*, Vol. 22, No. 1, Jan., 1996, pp. 81-93.

⁵⁶ Buzan, "People, States And...", op. cit., p. 27.

⁵⁷ Huysmans, Guillaume, op. cit., pp. 18-19.

tehdit olarak sunulduğu için tehdit haline getirilmektedir.⁵⁸ Yani Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme teorisi, belirli konuların veya olayların güvenlik tehditleri olarak söylemsel inşasını vurgulamak için kullanılmıştır. Özetle realistlerin aksine Kopenhag Okulu nesnel olarak yorumlanmış “gerçek” tehditleri tanımlamakla ilgilenmemektedir ve güvenliğin materyalist gerçekliği tartışmasına girmemektedir.⁵⁹

Okulun uluslararası ilişkiler literatürüne kattığı diğer iki önemli kavram ise “güvenlik sektörleri (security sectors)” ve “bölgesel güvenlik kompleksleri (regional security complexes)”dir. Kopenhag Okulu güvenliğin devlete ve onun askeri olarak savunulması gerektiği fikrine dayanan geleneksel görüşü genişletmiş ve Buzan, Waever ve Wilde tarafından yazılan “Güvenlik: Yeni Bir Analiz Çerçevesi (Security: A New Framework For Analysis)” isimli kitapta toplumsal, ekonomik, siyasi ve çevresel güvenlik olmak üzere dört diğer sektörü de güvenlik alanına dahil etmiştir⁶⁰. Bu iki yaklaşım daha ziyade Buzan'ın çalışmalarına dayanan kavramlar olmakla birlikte “güvenikleştirme” ve “güvenlik dışılaştırma / ters-güvenikleştirme (desecuritization)” Waever'ın çalışmaları ile ortaya çıkmış ve genişletilmiştir.

Kopenhag Okulu aslında Soğuk Savaş Sonrası düzlemde ortaya çıkan çok kutuplu, çok aktörlü ve çok değişkenli yeni yapıda güvenlik kavramının açıklanabilmesi için gerekli araçları oluşturmaya çalışmış ve 21. yüzyılda da giderek daha da popüler hale gelen bir çizgide ilerlemiştir. Nitekim uluslararası güvenlik alanını yalnızca askeri alanla sınırlandırılmaktan kurtararak, ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel sektörleri de dahil etmesi Kopenhag Okulu'nun literatüre kazandırdığı büyük kazanımlar olarak görülmektedir.⁶¹

---

⁵⁸ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 24

⁵⁹ Barry Buzan, Ole Waever, “Slippery? Contradictory? Sociologically Untenable? The Copenhagen School Replies”, *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 2, 1997, p. 241–250.

⁶⁰ Bkz.: Buzan, Waever, Wilde, op. cit.

⁶¹ Bezen Balamir Coşkun, “Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme: Değişen Güvenlik Ortamı, Zorluklar, Fırsatlar ve Meydan Okumalar”, Tayyar Arı, (Ed.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2014, ss.180-181

1.2.2.1. Güvenikleştirme-Güvenlikdışılaştırma

Güvenikleştirme ve güvenlikdışılaştırma kavramı, ilk olarak Waever tarafından 1995 yılındaki eseri “Güvenikleştirme ve Güvenlikdışılaştırma - Ters Güvenikleştirme (Securitization and Desecuritization)” adlı çalışmasında analiz edilmiş ve uluslararası ilişkiler literatürüne girmiştir.⁶² Teori daha sonrasında okulun diğer yazarları tarafından da sıklıkla kullanılmış ve özellikle 2001 sonrası ABD liderliğindeki “teröre karşı savaş” bağlamında, göç, sağlık, siyasi muhalefet ve azınlık hakları gibi konulara çeşitli şekillerde uygulanmıştır.⁶³

Kopenhag Okulu’na göre güvenikleştirme, güvenikleştirici aktörün bir mesele üzerinde varoluşsal tehdit retoriğini kullandığı ve böylece konuyu “normal siyaset” alanından çıkarıp tehdidi engellemek için her türlü uygun önlemin alınabileceği “yüksek siyaset” alanına soktuğu süreç olarak belirtilmektedir.⁶⁴ Güvenlikdışılaştırma ise belirli konuların veya aktörlerin güvenlik alanından çıkarıldığı ve (yeniden) “normal siyaset” alanına girdiği süreçler olarak tanımlanmaktadır.⁶⁵

Okul’a göre güvenikleştirme objektif bir durum olmaktan ziyade bir olayın veya gelişmenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kuram, güvenliğin geleneksel yaklaşımlarda olduğu gibi verili olarak kabul edilemezliğini, güvenlik politikasının yorumlanmasının insanların seçim yapma ve bu seçimleri yaşam içerisinde uygulama kapasitesi yani insan edimi ve ahlaki seçim tarafından belirleneceğine atıf yapmaktadır.⁶⁶ Bu kurama göre devletler veya uluslararası örgütler (güvenikleştirici aktörler), toplumun bir kitlesini tehdidin varoluşsal doğasına ikna etmek için güvenlik dilini benimsemektedirler.

---

⁶² Bkz.: Ole Waever, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), *On Security*, New York: Columbia University Press, 1995.

⁶³ Matt McDonald, “Securitization and the Construction of Security”, *European Journal of International Relations*, Vol. 14, No. 4, p. 563.

⁶⁴ Rita Floyd, “Can Securitization Theory Be Used In Normative Analysis? Towards A Just Securitization Theory”, *Security Dialogue*, Vol. 42 (4-5), 2011, p. 427.

⁶⁵ Williams, op. cit., p. 70.

⁶⁶ Georgios Karyotis, “European Migration Policy in the Aftermath of September 11: The Security- Migration Nexus”, *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, Vol. 20, No. 1, 2007, p. 2.

Güvenlikleştirme, Waever ve diğer okul yazarlarına göre, “güvenlikleştirici bir aktör varoluşsal tehdit retorığı kullandığında ve bu koşullar altında ‘normal siyaset’ olan bir meseleyi yüksek siyasete taşıdığına” gerçekleşmektedir.⁶⁷ Güvenliğin sosyal yönü bu aşamada daha ön plandadır. Waever ayrıca “*Belirli bir gelişmeyi güvenlik sorunu olarak adlandırmakla “devlet”, son raddede her zaman devlet ve elitleri tarafından tanımlanan özel bir hak iddia edebilir*” diyerek güvenlikleştirme sürecinde devletlerin sahip olduğu ayrıcalıklara dikkat çekmektedir.⁶⁸

Kopenhag Okulu’nun güvenlikleştirme teorisi, güvenliğin kendiliğinden verili olmadığını, tehdit tanımlarını ortaya koyan güçlü aktörler ile bu tanımları kabul eden ilgili kitleler arasındaki özneler arası (intersubjective) sosyal ve söylemsel etkileşimler yoluyla inşa edildiğini savunmaktadır.⁶⁹ Kopenhag Okulu’na göre güvenlikleştirmenin başarılı bir şekilde sağlanması için başka önemli unsurlar da mevcuttur. Bu süreçte bir *güvenlikleştirici aktör*, bir *referans nesnesi* ve bir *hedef kitle* gereklidir. Hangi konunun güvenlikleştirmede bir tehdit olarak kabul edileceğine dair karar verme noktasında hedef kitle oldukça önemlidir. Nitekim kitlenin sahip olduğu eğitim seviyesi, kültürel ve toplumsal özellikleri, geçmişte yaşadığı travmalar güvenlikleştirme süreçlerinin başarısında oldukça önemlidir. Örneğin AB özelinde bakıldığında güvenlikleştirici aktörler (bakanlar) 2015-2016’daki Göç Krizi sonrasında 2017 yılındaki düzensiz göçleri bir güvenlik tehdidi olarak nitelendirdiklerinde ve hedef kitle güvenlikleştirme tedbirlerinin uygulanmasının kabul edilebilir olduğunu kabul ettiğinde, güvenlikleştirici aktörler düzensiz göçü bir tehdit olarak gösterebilecektirler. Böylece sınır kontrollerinin artırılması, daha seçici vize uygulaması ve çevre devletlerle yapılacak geri kabul anlaşmaları gibi önlemler toplumsal anlamda da meşrulaştırılabilecektir.

Thierry Balzacq, Sarah Leonard ve Jan Ruzicka “Gözden Geçirilmiş Güvenlikleştirme: Teori ve Vakalar (‘Securitization’ Revisited: Theory And Cases)” isimli eserlerinde güvenlikleştirme teorisinin politikayı üç noktada açıklayabileceğini ifade etmişlerdir. Öncelikle kamu sorunlarının güvenlik karakterleri belirlenmektedir, sonrasında

---

⁶⁷ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 23.

⁶⁸ Waever, “Securitization and Desecuritization”, op.cit., p. 54.

⁶⁹ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 25.

bir olgunun bir tehdit seviyesine yükseltilmesinin kolektif kabulünden kaynaklanan toplumsal taahhütler ortaya konulmaktadır ve son olarak belirli bir politika olasılığı yaratılarak bu politikalar yürürlüğe konulmaya çalışılır.⁷⁰ Aynı çalışmada yazarlar güvenlikleştirme teorisinin realizm, postkonstrüktivizm ve konstrüktivizm olmak üzere üç uluslararası ilişkiler teorisinin kesiştiği noktada olduğunu ileri sürmektedirler. Yazarlara göre realistler, tehditlerin siyasi eyleme neden olacak kadar yüksek bir belirginliğe nasıl ulaştığını araştırmak yerine varsaymaktadırlar. Yine de bu farklı yaklaşımlar arasındaki anlaşmazlıklar, hangi tehditlerin öncelikli olarak ne ölçüde maddi veya kurumsal bir olgunluğa sahip olduğunun, kısacası tehditlerin “gerçek” olup olmadığının belirlenmesine indirgenebilmektedir.⁷¹

Dil, güvenlikleştirme süreçlerinin oluşturulmasında oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü güvenlikleştirme süreçlerinin başarıya ulaşmasında, belirlenen sorunların güvenlikleştirici aktörler tarafından hedef siyasi topluluğa varoluşsal bir tehdit olarak kabullendirilmesinde dil kullanılmaktadır. Ole Waever için dil merkezi bir önemdedir ve “söz edimleri (speech acts)” ile güvenliği doğrudan bağdaştırarak arasındaki ilişkiye şöyle dikkat çekmektedir.⁷²

“Dil teorisinin yardımıyla “güvenliği” bir söz edimi olarak değerlendirebiliriz. Güvenlik daha gerçek bir şeye gönderme yapan bir işaret olarak ilgi çekmez; sözün kendisi eylemdir. Birşeyi söyleyerek o şey yapılmış olur. Bir devlet temsilcisi “güvenlik” diyerek belirli bir gelişmeyi bir alana taşır ve böylece bir tehdidi engellemek için gerekli olan her türlü aracı kullanma konusunda özel bir hak iddia etmektedir.”

Aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Kopenhag Okulu için “tehitlerin varlığı”ndan ziyade nasıl oluşturuldukları ve söz edimleri ile “var edildikleri” vurgulanmakta, tehditlerden söz etmenin onları yarattığı savunulmaktadır. Nitekim güvenlik dili bugün silah ticaretinden göçe, çevresel sorunlardan organize suçlara kadar birçok konuyu

⁷⁰ Thierry Balzacq, Sarah Leonard, Jan Ruzicka “Securitization Revisited: Theory And Cases”, *International Relations*, Vol. 30, No. 4, 2016, p. 494.

⁷¹ Ibid., p. 518.

⁷² Waever, “Securitization and Desecuritization”, op. cit., p. 54-55.

güvenlik meselesi haline getirmede önemli bir rol oynamaktadır.⁷³ Burada göç konusunda söz edimlerine yönelik yapılan bir eleştiri ise Kopenhag Okulu'nun meselenin nasıl güvenlikleştirildiğini açıklayabilmek için yalnızca tek bir mekanizmaya, yani söz edimlerine dayandığıdır. Georgios Karyotis bu durumun varoluşsal bir tehdidin tanımlanmasını tamamen sözel bir eyleme ya da dilsel bir retoriğe indirgeme eğiliminde olduğunu düşünmektedir.⁷⁴

Güvenlikleştirme sürecinde güvenlikleştirici aktör (securitising actor), güvenlikleştirici açıklamayı yapan, bir konuyu normal siyasetten alarak güvenlik kaygıları alanına taşımaya çalışan ve böylece sosyal olarak inşa edilen tehdide karşı olağanüstü araçları meşrulaştıran aktör olarak ön plana çıkmaktadır.⁷⁵ Güvenlikleştirici aktörler arasında devletler - hükümetler, askeri kurumlar, istihbarat örgütleri, uluslararası kuruluşlar temel aktörler olarak kabul edilirken siyasi liderler, medya, sivil toplum örgütleri ve bireyler de güvenlikleştirici aktörler olarak kabul edilebilmektedir. Bu aktörler güvenlik tehditlerini belirleme, bu tehditlere yönelik güvenlik politikalarını oluşturma, güvenlik söylemlerini söz edimleri ile yayma ve güvenlik önlemlerini meşrulaştırarak uygulama gibi faaliyetlerde bulunarak güvenlikleştirme süreçlerine bizzat katılmaktadırlar.

Önceki paragraflarda da açıklandığı gibi güvenlikleştirme, söylemsel, sosyal olarak inşa edilmiş ve özneler arası bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Kopenhag Okulu'nun temsilcileri bir güvenlikleştirme hamlesi ile başarılı bir güvenlikleştirme arasında ayırım yapmaktadırlar. Öncelikle bir aktörün bir meseleyi varoluşsal bir tehdit olarak sunması güvenlikleştirme hareketidir. Ancak başarılı bir güvenlikleştirme, güvenlikleştirici aktörün ilgili kitleyi (kamuoyu, politikacılar, seçmenler, askeri yetkililer veya diğer elitler) iknası ile ilgilidir. Bu aşamada güvenlik tehdidiyle başa çıkmak için olağanüstü önlemler alınmasına ikna edilmesi ve normal siyasi alanda meşruluğu olmayan eylemleri takip etmeleri istenen hedef kitle olarak ortaya çıkmaktadır.

---

⁷³ Huysmans, Guillaume, op. cit., p. 20.

⁷⁴ Karyotis, op. cit., p. 3.

⁷⁵ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 36.

Referans nesnelere, varoluşsal tehdit altında olduğu düşünülen ve hayatta kalmak için meşru bir hakka sahip olan varlıklar olarak tanımlanmışlardır.⁷⁶ Daha önce de açıklandığı gibi güvenlik kavramı devletler, uluslar, kimlikler, sosyal gruplar ve bireyler dahil olmak üzere çeşitli potansiyel referans nesnelere kapsamaktadır. Kopenhag Okulu çerçevesinde devlet güvenliğinin önemli bir referans nesnesi olma konumunu korumakla birlikte, toplum da yüksek önem düzeyine yükseltilmektedir. Toplumsal güvenlik, adaptasyona elverişli koşullar altında geleneksel dil kalıplarının, kültürel ifadelerin, sosyal birlikteliklerin, dini ve ulusal kimliklerin ve geleneklerin sürdürülebilir şekilde korunmasıyla ilişkilendirilmiştir.⁷⁷ Çalışmanın ilerleyen kısmında da görüleceği gibi Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik kavramı, düzensiz göçün güvenikleştirilmesinin analizinde önemli bir yere sahiptir.

Kopenhag Okulu toplumsal güvenliğe özel bir önem vererek, siyasi ve askeri güvenlikten ayrı bir kategorizasyon yaratmıştır. Toplumun ve devletin farklı tehdit algılarına sahip olması bu noktada önemlidir çünkü Waever ve Okul'un diğer mensupları bazı durumlarda devlete yönelik bir dış tehdidin toplum tarafından kendisine yönelik bir tehdit olarak görülmediğini, bunun yerine hedef devlet içerisindeki ezilen bir azınlığı veya topluluğu özgürleştirme girişimleri olarak görüldüğünü iddia etmektedirler.⁷⁸

Toplumsal güvenliğinin tam anlamıyla anlaşılması ve doğru bir şekilde sağlanması adına Waever geleneksel-devletçi, geleneksel-eleştirel ve söz edimi (speech act) yaklaşımlarını karşılaştırarak bir takım sonuçlara varmaktadır. İlk olarak geleneksel devlet-merkezli perspektifte "toplumsal güvenlik" devleti topluma karşı, bir devletin toplumunun dağılması veya kendisine karşı dönmesiyle istikrarsızlaşabileceği türden durumlara karşı güvenli kılmak anlamına da gelebilecektir. Örneğin herhangi bir devletten yoksun ya da devlet içinde azınlık olan bir toplumun güçlenmesi de devlet tarafından güvenlik tehdidi olarak ortaya çıkabilecektir. İkinci olarak, güvenlik kavramını genişletmeyi hedefleyen geleneksel-eleştirel yaklaşımda, örneğin göçmenlerin veya mültecilerin devlet için gerçekten bir güvenlik sorunu teşkil edip etmediği tartışmasının kilitlenmesi muhtemeldir. Bu durumda

---

⁷⁶ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 36.

⁷⁷ Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lemaitre (Eds.), **Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe**, London: Pinter, 1993, pp. 23-24.

⁷⁸ Ibid., p. 47.

toplumsal güvenlik söylemi, “biz sadece toplumsal güvenliğimizi savunuyoruz” diyebilecek neo-naziler tarafından ele geçirilebilir ya da insanları kendilerini tehdit altında hissetmelerine rağmen aslında bir güvenlik sorunu olmadığına ikna etmeye çalışan pedagojik bir proje haline gelebilecektir. Waever’ın açıkladığı üçüncü ve son yaklaşımda ise kimlikle ilgili konuların güvenikleştirilmesinin incelenmesi gerektiği ön plandadır. Bu yaklaşım, kimlikle ilgili endişelerin ciddiye alınması gerektiğini ancak aynı zamanda bu endişelerin güvenlik çerçevesinde ele alınmasının bazı sorunlu etkilere yol açabileceğini göstermektedir. Ayrıca sorunları güvenlik dışı terimlerle ele almanın da bir seçenek olduğu yine yazara göre düşünülmelidir. Bu yaklaşım, toplumların kendilerini tehdit altında olan güvenlik unsurları olarak algıladıkları sosyal süreçlere dikkat çekmektedir. Bu süreç incelenebilir ve güvenlik niteliği anlaşılabilir, ancak bu şekilde meşrulaştırılmamalıdır.⁷⁹ Kısaca Waever için “*mümkün olduğunca çok güvenlik*” yaklaşımı toplumsal güvenliğin tam olarak sağlanmasında sorunlarla karşılaşacak bir yaklaşım olarak görülmektedir.

1.2.2.2. Güvenlik Sektörleri

Kopenhag Okulu güvenliğe yaklaşımında çok sektörlü bir perspektif sunmuştur. Güvenlik analizi yaparken askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş sektöre yer veren Okul, mevcut güvenlik söylemleri üzerinden çalışabilecek bir ağ yaratmayı amaçlamışlardır.⁸⁰

“Genel olarak, askeri güvenlik, devletlerin silahlı saldırı ve savunma kabiliyetleri ile devletlerin birbirlerinin niyetlerine ilişkin algılarının iki düzeyli etkileşimiyle ilgilidir. Siyasi güvenlik, devletlerin örgütsel istikrarı, hükümet sistemleri ve onlara meşruiyet kazandıran ideolojilerle ilgilidir. Ekonomik güvenlik, kabul edilebilir refah seviyelerini ve devlet gücünü sürdürmek için gerekli kaynaklara, finansmana ve piyasalara erişimle ilgilidir. Toplumsal güvenlik, geleneksel dil, kültür, dini ve ulusal kimlik ve gelenek kalıplarının kabul edilebilir evrim koşulları dahilinde sürdürülebilirliği ile ilgilidir. Çevresel güvenlik, diğer tüm insan girişimlerinin bağlı

⁷⁹ Waever, “Securitization and Desecuritization”, op. cit., p. 59.

⁸⁰ Ole Waever, “Securitizing Sectors? Reply To Eriksson”, *Cooperation and Conflict*, Vol. 34, 1999, p. 335

*olduğu temel destek sistemi olarak yerel ve gezegensel biyosferin korunmasıyla ilgilidir.*⁸¹

Bu sektörler analiz edilen konunun güvenikleştirmeye maruz kalıp kalmadığını anlamak veya farklı alanlardaki güvenlik süreçlerinin nasıl ilerlediğini görmek için oluşturulmuştur.⁸² Güvenlik sektörlerinin güvenlik süreçlerini anlamaya getirdiği en önemli farklılıklardan biri olaylara farklı sektörler altında yer alan diğer olaylar ile karşılaştırmalı olarak bakma olanağı sunması olmuştur. Sektörler keskin hatlar ile ayrılmış gibi görünseler bile birbirlerini etkileme noktasında hepsi bir diğerine bağımlıdır. Bu nedenle çevresel bir güvenlik sorunu, ekonomik sektör üzerinde baskı kurabiliyorken, ekonomik sektörün maruz kaldığı bir tehdit doğrudan siyasi sektörü etkileyebilmektedir.

1.2.2.2.1. Askeri Güvenlik

Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de uluslararası ilişkiler literatüründe tehdit kavramı sadece bir devletin toprak bütünlüğünü değil, aynı zamanda sivil düzen ve göç konularını da etkileyebilecek pek çok unsuru ifade etmeye başlamıştır. Askeri sektör, yapısı ve tarihi itibarıyla geleneksel güvenlik yaklaşımlarının odak noktasında yer alırken, diğer sektörlerle göre daha fazla kurumsallaşmıştır.⁸³ Askeri sektörde referans nesnesi genellikle devlet olmakla birlikte diğer siyasi oluşumlar da zaman zaman dahil edilebilmektedir.⁸⁴

Geleneksel güvenlik çalışmalarına bakıldığında tüm askeri meseleler güvenlik konuları olarak görülme eğiliminde olmuştur ancak bu durum her zaman için geçerli olmamaktadır. Kopenhag Okulu’na göre devletlerin silahlı kuvvetlerinin geleceğine yönelik tehditlerin, bu kuvvetleri de referans nesnesi statüsüne yükseltebileceği senaryolar oluşabilmektedir. Örneğin silahlı kuvvetlerin mevcut hükümete ve politikasına karşı bir darbeyi haklı çıkarmaya hizmet edeceği durumlar olası kabul edilmektedir. Bu ayırım devletleri üniter yapılar olarak gören ve silahlı kuvvetleri yalnızca ulusal çıkarların sağlanması için araç pozisyonuna yerleştiren görüşlerden ayrılması bakımından önemlidir.

---

⁸¹ Buzan, “People, States And...”, op. cit., p. 8.

⁸² Waever, “Securitizing Sectors? Reply”, op. cit., pp. 334-335.

⁸³ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 49.

⁸⁴ Ibid., p. 22.

Kopenhag Okulu yalnızca devletlerin güç kazanmak için ordulara ihtiyaç duymalarına odaklanmamakta, aynı zamanda bu orduların da politika yapıcılara karşı bir tehdit haline gelebileceklerini ortaya koymaktadır. İleri demokrasilere bakıldığında ise orduların çoğu zaman devletin sadece savunulması için var olduğu görülmektedir. Bahsedilen demokrasilerin orduları giderek daha fazla eğitilmekte ve barışı koruma ya da insani müdahale gibi rutin dünya düzeni faaliyetlerini desteklemek üzere göreve çağrılmaktadırlar.⁸⁵ Bu açıdan realist görüşü reddeden bir çizgide hareket eden Okul, askeri sektörün yalnızca savaşla ilgili olmadığını vurgulamaktadır. Kopenhag Okulu var olan güvenlik tehditlerinin farkında olmakla birlikte bütün askeri hareketlerin birer tehdit olarak algılanmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim bugün Birleşmiş Milletler (BM) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) nezdinde birçok devletin askeri sınır ötesi operasyonlarda görev almaktadır ancak bu operasyonlar askeri birliklerini gönderen devletler için herhangi bir tehdit arz etmemektedir.

1.2.2.2.2. Siyasi Güvenlik

Siyasi sektörde varoluşsal tehditler, geleneksel olarak devletin kurucu ilkesi egemenlik, ancak bazen de ideoloji noktasından tanımlanmaktadır. Bağımsızlık, tanınmayı, meşruiyeti veya yönetim otoritesini sorgulayan herhangi bir olgu tarafından tehdit edilebilmektedir. Bu sektörde asıl tehditler hükümetlerin otoritesine karşı gelişen olgulardır. Farklı bir ideolojik meydan okuma devlet otoritesini sarsabileceği gibi, toplumsal anlamda büyüyen tehditler de bu sektör içinde inceleme altına alınmıştır.⁸⁶

Batı'nın ve giderek bir bütün olarak uluslararası sistemin karakteristiği olan birbirine daha çok bağımlı ve kurumsallaşmış ilişkiler arasında, çeşitli uluslarüstü referans nesnelerinin de önem kazandığı vurgulanmaktadır. Örneğin uluslarüstü bir kurum olarak AB, entegrasyon sürecini sekteye uğratabilecek olaylar tarafından tehdit edilebileceği gibi

---

⁸⁵ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 22.

⁸⁶ Ibid.

uluslararası rejimler ve toplum, bu rejimleri oluşturan kuralları, normları ve kurumları baltalayan durumlarla varoluşsal olarak tehdit edilebilir durumdadırlar.⁸⁷

Siyasi sektör yapısı ve doğası itibarıyla askeri sektörden ayrı gibi görünüyorsa da hükümetin varlığı ve güç ile rıza dinamikleri bu iki sektörü birbirleriyle oldukça ilişkili hale getirmektedir.⁸⁸ Daha önce bahsedildiği gibi ordular bazen hükümetlere karşı tehdit haline gelebileceği gibi devletler dış politikada amaçlarına ulaşabilmek için ordularına ihtiyaç duyabilmektedir.

1.2.2.2.3. Ekonomik Güvenlik

Ekonomik sektörde referans nesnelere ve varoluşsal tehditleri tespit etmek diğer sektörlerle göre daha zordur. Şirketler çoğunlukla iflasla ve bazen de komünist devrimlerden sonra olduğu gibi onları yasadışı veya yaşanmaz kılan kanun değişiklikleriyle varoluşsal olarak tehdit edilmektedirler. Ancak piyasa ekonomisinde, birkaç istisna dışında şirketlerin gelip gitmesi beklenir ve nadiren hayatta kalmalarını güvenlikleştirmeye çalışmaktadırlar.⁸⁹

Ulusal ekonomilerin ise hayatta kalma hakkı noktasında daha büyük bir talepleri vardır ancak savaş gibi daha geniş güvenlik bağlamlarından ayrı olarak nadiren bu hayatta kalmaya yönelik bir tehdit (ulusal iflas veya nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılayamama gibi durumlar) ortaya çıkmaktadır.⁹⁰ Nüfusun hayatta kalması söz konusu olmadıkça ulusal ekonominin daha iyi veya daha kötü durumda olması tehdit olarak görülmemektedir.

Siyasi sektörde olduğu gibi belirli rejimlerden küresel pazara uzanan uluslararası referans nesnelere, onları oluşturan kuralları, normları ve kurumları baltalayabilecek faktörler tarafından tehdit edilebilmektedir.⁹¹ Ekonomik sektör, askeri sektör ve toplumsal sektör ile ilişkili bir sektör olarak görülmektedir. Nitekim devlet ekonomisinin güçlü olması ile silahlı kuvvetlerin modernizasyonu arasında bir ilişki mevcuttur. Yine toplumların belirli ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri ve yaşantılarını sürdürebilmeleri için ekonomik anlamda

---

⁸⁷ Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 22.

⁸⁸ Ibid., p. 50.

⁸⁹ Ibid., p. 22.

⁹⁰ Ibid., pp. 100-101.

⁹¹ Ibid., p. 98.

belirli bir güce ulaşmak ve bu seviyede kalmak politik huzursuzlukların önüne geçebilmektedir.

Ekonomik sektör bu çalışmanın kapsamı bakımından da önemlidir. Çünkü yaşanan göç krizi sonrası Afganistan merkezli yeni bir göç dalgasının güvenlikleştirilmesinde, yaşanabilecek yeni ekonomik sıkıntılar ön planda tutulabilecektir. Düzensiz göçmenlerin ve sığınmacıların mali yüklerinin Avrupa ekonomileri için bir sorun haline gelebileceği özellikle sağ partiler tarafından kullanılabilir bir argümandır. Yine artan işsizliğin ve ekonomik durgunluğun sebebi olarak da bu göçmenler gösterilebilecektir.

1.2.2.2.4. Toplumsal Güvenlik

Toplumsal sektörde referans nesnesi, uluslar ve dinler gibi devletten bağımsız olarak işlev görebilen geniş ölçekli kolektif kimlikler olarak görülmektedir. Buzan bu tanımı daha da genişleterek “kendini idame ettirme imkan ve kabiliyetine sahip kimlik grupları” tanımını yapmıştır.

“Toplumsal sektördeki düzenleyici kavram kimliktir. Toplumsal güvensizlik, hangi türden olursa olsun topluluklar bir gelişmeyi ya da potansiyeli topluluk olarak hayatta kalmalarına yönelik bir tehdit olarak tanımladıklarında ortaya çıkar. Mevcut ve özellikle de önceki sunumlardan edinilebilecek izlenimin aksine, tanım uluslar açısından değildir. Tanımsal olarak, toplumsal güvenlik büyük, kendi kendini idame ettiren kimlik gruplarıyla ilgilidir; bunların ne olduğu ampirik olarak hem zamana hem de yere göre değişir...”⁹²

Bu referans nesnelere kendine özgü doğası göz önüne alındığında varoluşsal tehditleri daha küçük tehditlerden ayıran katı sınırlar oluşturmak son derece zor olarak görülmektedir. Çünkü kolektif kimlikler doğal olarak stabil olmaktan ziyade iç ve dış gelişmelere yanıt olarak gelişim ve değişim halindedirler. Kopenhag Okulu mensupları için ulus ve toplum her zaman devlete bağlı olmak zorunda da değildir. Kendi dinamiklerine sahip olan toplum içsel anlamda çatışmalara sahip olabileceği gibi dışsal anlamda tehditlere de

---

⁹² Buzan, Waever, Wilde, op. cit. p. 119

reaksiyon gösterebilen bir varlıktır.⁹³ Kopenhag Okulu'na göre toplumsal güvenlik, bir toplumun değişen koşullar ve fiili veya öngörülen tehditler altında temel karakteristik özelliklerini koruyabilme kabiliyetiyle alakalıdır. Daha detaylı anlamda toplumsal güvenlik geleneksel dil, kültür, dernek, dini ve ulusal kimlik ve gelenek kalıplarının evrimlerinin, kabul edilebilir şartlar altında sürdürülebilirliği ile alakalı görülmüştür.⁹⁴

Toplumsal terimlerle alakalı olarak iki yanlış anlamadan kaçınılmalıdır. İlk olarak toplumsal güvenlik kavramı, sosyal güvenlik kavramıyla aynı şey olarak algılanmamalıdır. Sosyal güvenlik bireylerle ilgilidir ve büyük ölçüde ekonomik olarak düşünülmektedir. Toplumsal güvenlikte kolektif varlıklar ve onların kimliği daha ön plandadır. Bir diğer zorluk ise “toplumsal” kavramıyla ilgilidir. Çünkü “toplum” terimi daha geniş, daha belirsiz bir devlet nüfusunu belirtmek için kullanılır ve her zaman bir kimlik taşımayan bir gruba atıfta bulunabilir. Toplum teriminin bu şekilde kullanımı, uyumlu veya ayrı bir kimliğe sahip olmayan toplulukları da kapsayabilmektedir. Örnek vermek gerekirse bu durum Sudan'ın bölgesel sınırları içerisinde ikamet eden ve çok sayıda toplumsal birimden oluşan nüfusa atıfta bulunan “Sudan toplumu” örneğinde gözlemlenebilir.⁹⁵ Bu toplumsal birimler birleşik bir Sudan toplumu fikrini daha da karmaşık hale getirerek, farklı özellikler ve kimlikler sergileyebilmektedirler.

Toplumlar, yapılarında değişiklikler meydana getirebilecek referans nesnelere istilacı olarak görülebilmekte ve kaynakları varoluşsal tehditler olarak işaret edebilmektedir. Veya tam tersi entegrasyonla birlikte toplumsal kimliğin evriminin bir parçası olarak kabul edebilmektedirler. “Kimliğin” muhafazakar ve stabil kalmaya çalışan doğası göz önüne alındığında, meydan okumaları ve değişiklikleri kimliğe yönelik tehditler olarak resmetmek mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin mi yoksa farklı toplumların mı güvenleştirildiği, kolektif kimliğe sahip kişilerin kimliklerinin nasıl oluşturulduğu ve sürdürüldüğü konusunda nispeten kapalı mı yoksa açık fikirli mi olduğuna da bağlı

---

⁹³ Waever, Buzan, Kelstrup, Lemaitre, op. cit., pp. 22-23

⁹⁴ Bkz.; Ibid., p. 23, 33.

⁹⁵ Buzan, Waever, Wilde, op. cit., p. 120.

olabilmektedir. Bir dili veya davranışsal gelenekleri koruma yeteneklerinin tümü, toplumsal anlamda hayatta kalma açısından önemlidir.

Göç konusu toplumsal sektör için de büyük bir öneme sahiptir. Kimliklerin ön planda olduğu toplumsal güvenlik algısında özellikle de AB ve 2015 Göç Krizi örneği üzerinde bakıldığında görülmektedir ki Doğu kültürüne ve geleneklerine sahip çok sayıda düzensiz göçmenin Batı toplumlarına katılmaları bir tehdit olarak algılanmıştır. Göçün yarattığı bir diğer kaygı da entegrasyon süreçlerinin zorluğu olarak kendini göstermektedir. Zira toplumlar göç dalgalarıyla karşı karşıya kaldıklarında, gelen göçmen gruplarının entegre olup olamayacaklarını, toplumsal kimliklerine zarar verip vermeyeceklerini sorgulamaya başlamaktadırlar. İki farklı kimliğin aynı toplum içinde yaşamaya çalışması yine çatışma ortamı yaratabileceği gibi homojen bir görünüm sergileyen toplumlarda “biz ve onlar” algısının kırılması uzun zaman alabilmektedir. Bütün bunlar düşünüldüğünde göçün algılanması farklı toplumlar için farklı tehdit seviyeleri oluşturabileceği gibi, göç alan toplumların farklı reaksiyonlarından da bahsetmek mümkündür.

1.2.2.2.5. Çevresel Güvenlik

Çevresel güvenlik sektöründe referans nesnelere arasında tek tek türlerin veya habitatların hayatta kalması gibi somut konuların yanı sıra gezegenin ikliminin ve biyosferin insan uygarlığının hayatta kalabileceği sınırları içinde kalması gibi daha geniş konular da bulunmaktadır. Yani çevre sektöründe birincil referans nesnesi bir bütün olarak çevredir. Bununla birlikte çevrede nesli tükenmekte olan türler, çeşitli kirlilik biçimleri, habitat çeşitliliği ve iklim değişikliği gibi bireysel olarak tehdit edilebilecek çok sayıda bileşen vardır. Bu referans nesnelere, insan türü ile biyosfer arasındaki ilişkiye ve bu ilişkinin uygarlık seviyemizin doğal mirasa zarar vermeden sürdürülebilir olup olmadığına ilişkin temel endişelere dayanmaktadır.⁹⁶ Bu faktörler arasındaki etkileşim oldukça karmaşıktır. Varoluşsal tehditler açıkça tanımlanabilen durumlar olabilirken, bu tehditlerle ekonomi sektöründe olduğu gibi ilişkilendirilemeyen devasa bir sorunlar yığını da bulunabilmektedir.

---

⁹⁶ Buzan, Waever, Wilde, op. cit., p. 22.

1.2.2.3. Bölgesel Güvenlik Kompleksleri

Kopenhag Okulu'nun literatüre kattığı bir diğer kavram ise “bölgesel güvenlik kompleksleri (regional security complexes)”dir. İlk defa 1991 yılında Buzan tarafından ortaya atılan ve güvenlik analizleri için bölgesel analiz seviyesi öngören güvenlik kompleksleri Buzan ve Waever tarafından 2003 yılında yazılan “Bölgeler ve Güçler: Uluslararası Güvenliğin Yapısı (Regions and Powers: The Structure Of International Security)” isimli kitapta son halini almıştır.⁹⁷ Bölgesel güvenlik kompleksleri, güvenlik kaygılarının bölgesel bir oluşumda nasıl bir araya geldiğinin analizini yapmak için analitik bir şema önererek analiz alanını bölgeler seviyesine yükseltmektedir.⁹⁸ Bu kompleksler, güvenlik süreçleri ve dinamikleri olan birimler kümesi olarak tanımlanmaktadır ve o kadar birbirine bağlıdır ki kompleksin güvenlik sorunları birbirinden ayrı olarak analiz edilemez veya çözülemez durumdadır.⁹⁹

Soğuk Savaş sonrasında merkezi otoritelerin güç kaybederek bölgesel güçlerin tekrar ortaya çıkacağı çıkarımına dayanan güvenlik kompleksleri, güvenlik konularında birbirlerine bağlı olan bir grup devleti ifade etmek için kullanılmıştır.

Kopenhag Okulu için güvenlik alanında bölge tanımının yapılabilmesi ortak güvenlik tehditlerinin olmasına bağlıdır. Aynı zamanda güvenlik önceliklerinin ve dinamiklerinin örtüşüp örtüşmediğine de bakılmaktadır. Ortak bir tehdidin varlığı bölgesel güvenlik kompleksinin oluşması noktasında varoluşsal bir olgudur.¹⁰⁰ Kopenhag Okulu'na göre bir bölgesel güvenlik kompleksini tam olarak tanımlayabilmek için kompleks içinde bulunan devletlerin uzun dönem dostluk ve düşmanlık ilişkilerinin, bölge devletlerinin ortak güvenlik kaygılarının, düşman olarak tanımlanan aktörlerin ve bölgedeki tarihsel çatışmaların incelenmesi esas kabul edilmektedir.¹⁰¹

---

⁹⁷ Balamir Coşkun, op. cit., s. 181.

⁹⁸ Ole Waever, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen New Schools In Security Theory And The Origins Between Core And Periphery”, *ISA Conference, Montreal*, 2004, p. 9

⁹⁹ Williams, op. cit., p. 68.

¹⁰⁰ Balamir Coşkun, op. cit., s.182

¹⁰¹ Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and Power: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003, p. 50.

Güvenlik komplekslerinde devletler arası coğrafi yakınlık olması esas kabul edilse de güvenlik kompleksinin oluşumunda olmazsa olmaz bir kriter değildir.¹⁰² Birincil güvenlik kaygıları veya ulusal güvenlikleri birbirinden ayrı düşünülemez kadar birbirine yakın olan grup devletler bölgesel güvenlik kompleksi yaratabilmektedir. Kopenhag Okulu'na göre özellikle Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de kıtalar bazında veya daha da küçük güvenlik komplekslerinin oluşması beklenebilir. Ayrıca Okul, büyük güçlerin uluslararası sistemdeki varlıklarını kesinlikle dışlamamaktadır. Buzan için büyük devletler güvenlik komplekslerinin bir katmanı olarak işlev görmektedirler.¹⁰³ Konstrüktivist bir karaktere sahip olan bölgesel güvenlik kompleksi teorisine göre birlikte belirli bir bölgedeki düşmanlıkların ve dostlukların oluşumu, o bölgedeki aktörlerin ve eylemlerinin nasıl tamamlandığı veya görüldüğü ile alakalıdır.¹⁰⁴

Güvenlik kompleksleri içerisindeki devletlerin dinamikleri komplekslerin sürekliliği ve kararlılığı noktasında önemlidir. Bölgesel güvenlik kompleksleri için var olan bir tehdit ulusal seviyeye inebileceği gibi küresel seviyeye de çıkabilmektedir. Bunun yanında ulusal ve küresel güvenlik meselelerinden etkilenseler bile güvenlik komplekslerinin genellikle kendi güvenlik gündemlerini de yürütmeleri beklenmektedir.¹⁰⁵ Kısaca bölgesel güvenlik kompleksleri bir anlamda güvenlik sorunlarının bölgesel düzeyde analiz edilmesi ile ilgilidir.¹⁰⁶

Bölgesel güvenlik kompleksi kuramı ilk ortaya çıktığında daha nesnel ve devlet merkezli bir kuram görünümündeyken zamanla çok aktörlü ve sektörlü güvenleştirme bakış açısına sahip bir teori haline gelmiştir. Bölgesel güvenlik komplekslerinin daha iyi anlaşılabilmesi veya belirlenebilmesi için kompleks içinde bulunan aktörlerin çıkar uyumlarının ve bölge dışı güvenlik sorunlarının anlaşılmasının kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Örneğin Güney Asya'da bölge içindeki sorunların aktörler arası ilişkileri belirleme seviyesi bölge dışında gerçekleşen krizlerin bu bölgeye olan etkileri ile

---

¹⁰² Balamir Coşkun, op. cit., s.182.

¹⁰³ Buzan, "People, States And...", op. cit., pp. 124-125.

¹⁰⁴ Arı, op. cit., s. 578.

¹⁰⁵ Buzan, Waever, op. cit., p. 4.

¹⁰⁶ Arı, op. cit., s. 579.

karşılaştırıldığında daha birincil bir konumda yer almaktadır. Son olarak belirtmek gerekirse bölgesel güvenlik kompleksi kuramı her bölgeye uygulanabilecek bir kuram değildir. İlgili bölgelerde güvenlik anlamında aktörler arası birbirlerine bağıllık olması gerekmekte ve diğer bölgelerden bu noktada ayrılması gerekmektedir. Ayrıca bölgesel güvenlik komplekslerinin bir diğer amacı bölgesel sorunlara büyük güçlerin müdahalesini olabildiğince engellemektir.¹⁰⁷

1.3. Kopenhag Okulu Bağlamında Düzensiz Göç ve Güvenlik İlişkisi

Uluslararası ilişkiler literatüründeki en önemli kavramlardan biri olan güvenlik kavramı hala tartışılan bir kavram olmaya devam etmektedir. Geleneksel anlamda güvenlik, öncelikle tehditlerin yokluğu olarak tanımlanırken, ulus devletlerin başlıca kaygıları diğer devletlerle girişebilecekleri potansiyel askeri etkileşimler olarak tanımlanmıştır. Geleneksel güvenlik anlayışı, anarşik uluslararası sistemde hayatta kalmanın nihai hedef olması nedeniyle, diğer devletlerden kaynaklanan varoluşsal tehditleri ön plana koymuş ve gerekirse bu tehditlere karşı askeri yanıtlar verilmesini savunmuştur. Ulusal güvenlik geleneksel olarak güvenlik çalışmalarında merkezi bir konuma sahipken, tartışmalar artık bu kapsamın ötesine geçerek bireylerin, bölgelerin, ulusların ve çevrenin güvenliğini de kapsamaktadır. Zira Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de demografik konular ve göç gibi devletlerarası ilişkilerin ötesindeki alanları inceleyen yeni güvenlik tanımları ve perspektiflerinin ortaya çıkışı güvenliğin alanının genişletilmesini zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Kopenhag Okulu’nun ortaya koyduğu bölgesel güvenlik kompleksleri, güvenlik sektörleri ve güvenikleştirme kavramlarının düzensiz göç ile olan ilişkisinin incelenmesi özellikle bu çalışmanın konusu itibarıyla büyük önem arz etmektedir.

Göç insanlık tarihi boyunca dünyanın her yerinde var olmuş bir olgudur. Göçün bir güvenlik meselesi olarak literatüre girişi ise oldukça yakın dönemlerde gerçekleşmiştir. 1980’lerden sonraki güvenlik çalışmalarında belirginleşmeye başlayan farklı güvenlik alanları arasında yer alan toplumsal güvenlik, göç unsurunun incelendiği güvenlik sektörü olarak belirlemektedir. Soğuk Savaş’ın sona ermesi göçü, yalnızca bölgesel güvenliğe

---

¹⁰⁷ Bkz., Ibid.,s. 579-581.

odaklanan bir güvenlik tehdidinden, toplumların güvenliğine çok daha fazla odaklanacak şekilde değiştirmiştir. Devletlerin ayakta kalabilmesi için bağımsızlığa ihtiyacı varken, toplumların varlığını sürdürebilmeleri kimliklerini ve kültürlerini hayatta tutabilmelerine bağlanmıştır. Bir toplumun kimliğini zedeleyen veya gitgide zayıflatan süreçler, özellikle topluluk tarafından o topluluğun hayatta kalmasına yönelik bir tehdit olarak algılandığında, toplumsal güvensizlikler ortaya çıkmaktadır. Güvensiz bir toplum ise askeri müdahaleye başvurmak yerine “biz”i “onlar”a karşı güçlendiren süreçlere yönelim eğilimi göstermektedir.¹⁰⁸

Kopenhag Okulu’na göre bir toplumdaki kimliğinin temel bileşenlerinin değişime uğradığı düşüncesi, mevcut değişimi toplumsal bir güvenlik tehdidine dönüştürür. Göçün “biz” arasında “onlar” ayrımına yol açarak varlıksal bir tehdit algısı yaratması bu noktada toplumsal kaygıyı arttırıcı bir katalizör görevi görmektedir. Ancak daha öncesinde de bahsedildiği gibi bir tehdidin güvenikleştirilmesi noktasında son kararı hedef kitle vermektedir. Eğer hedef kitle göçü tehdit olarak kabul ediyorsa güvenikleştirici aktörlerden uygun tedbirlerin alınmasını isteyebilecektir. Buzan, Wæver ve Wilde tarafından kaleme alınan “Güvenlik: Yeni Bir Analiz Çerçevesi (Security: A New Framework For Analysis)” isimli kitapta yazarlar, kimliği toplumsal güvenlikte düzenleyici bir kavram olarak görmüşlerdir.¹⁰⁹ Toplumsal anlamda kimliğe yönelik tehdit algısının oluşması toplumlara savunmaya geçmeye zorlayabilmektedir. Bir topluluktaki kültürler ve normlar kimlerin o topluluğa ait olduğunu veya topluluğa kabul edilebileceğini belirlemede farklılık gösterebilmektedir. Kültürel anlamda farklı bir göçmen topluluğu tarafından bu normların ihlali, temel değerlere yönelik bir tehdit olarak görülebilmekte ve bu nedenle bir güvenlik tehdidi olarak algılanabilmektedir.¹¹⁰

Kopenhag Okulu’nun diğer güvenlik sektörleri açısından bakıldığında ise göç unsurunun her sektörde yansımalarını görmek mümkündür. Siyasi sektörde aşırı sağ partilerin giderek daha fazla sempatan toplayarak göçün politik bir araç olarak siyasette

---

¹⁰⁸ Özgür Ü. Eriş, Selcen Öner, “Securitization of Migration and The Rising Influence of Populist Radical Right Parties in European Politics”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20, 2021, s. 164.

¹⁰⁹ Buzan, Wæver, Wilde, op. cit. p. 119.

¹¹⁰ Eriş, Öner, loc. cit.

kullanılması burada önemlidir. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik, siyasallaşmanın aşırı bir versiyonudur ve hatırlanacağı gibi bir meselenin güvenlikleştirilmesi hedef kitle ile güvenlikleştirici aktör arasında özneler arası etkileşim ile alakalıdır. Bütün sektörlerle bağlantılı olan ekonomik sektör bağlamında ise göç nedeniyle harcanan kaynaklar, işsizliğin artması noktasında göçmenlerin suçlanması, enflasyonun artması ve büyümenin yavaşlaması gibi noktalarda toplumlar suçu göçmenlere yükleyebilmekte ve yine göçü bir tehdit olarak görebilmektedirler. Askeri sektör bağlamında göç incelendiğinde ise sınır güvenliğinin artması (bu noktada artan askeri bütçe konusunda yine ekonomik sektöre atıf yapılabilmektedir), pasaport ve vize sahteciliklerinin artması ve kaçakçılık bu sektör içinde göçün güvenliğe etkilerinin anlaşılması noktasında önemlidir.

Bölgesel güvenlik kompleksleri kuramı noktasında, Avrupa ve göç konusu düşünüldüğünde AB Kopenhag Okulu'nun ileri sürdüğü bütün özellikleri taşıyan bir aktör olarak belirlemektedir. AB üyesi devletlerin özellikle 2015 Göç Krizi sonrasında göçe yaklaşımlarında ortak bir vizyon arayışı mevcutken AB İçişleri Bakanlığı Bildirgesi ile "*Afganistan'daki durumun AB vatandaşları için yeni güvenlik risklerine yol açmaması için elimizden geleni yapacağız...*"¹¹¹ açıklaması yapılması düzensiz göçün bölgesel anlamda tehdit olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bu noktada düzensiz göç Avrupa bölgesel kompleksi içerisinde tehdit olarak algılanmış ve vatandaşlar için tedbir alınacağı doğrudan dile getirilmiştir.

---

¹¹¹ "Statement On The Situation In Afghanistan", *Council of the EU*, 31 August 2021, Erişim adresi: consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/08/31/statement-on-the-situation-in-afghanistan/ (e.t. 20.06.2022).

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NİN DÜZENSİZ GÖÇ POLİTİKALARI

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa Birliği’nin düzensiz göç politikaları analiz edilecektir. Bu bağlamda öncelikle devletlerin düzensiz göç politikaları Khalid Koser’in tipolojisindeki üç evrelili genel çerçeve kullanılarak açıklanacaktır. Ardından tarihsel süreç içerisinde AB’nin düzensiz göç yaklaşımını etkileyen ve yeniden şekillendiren kritik dönüm noktaları incelenecektir. Zira bu noktalar AB’nin güncel düzensiz göç politikalarının ve konumuz özelinde düzensiz Afgan göçüne yönelik yaklaşımının analiz edilebilmesi için büyük önem arz etmektedir. Son olarak AB’nin güncel olarak uyguladığı düzensiz göç politikaları incelenecektir.

2.1. Düzensiz Göç Politikaları

Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de ve özellikle de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları’ndan sonra düzensiz göçün devletlerin egemenliklerine yönelik bir tehdit olarak algılanarak güvenleştirilme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu eğilim devletlerin egemenliklerini ve ulusal güvenliklerini korumak için düzensiz göçün önlenmesine öncelik vermesiyle göç politikalarında bir değişim yaratmıştır. Dolayısıyla düzensiz göçleri azaltmayı veya rotasını değiştirmeyi amaçlayan düzensiz göç politikalarının da bu dönemde geliştiği gözlemlenmektedir. Bu dönemde devletlerin yanı sıra AB de çeşitli düzensiz göç politikaları uygulamıştır.

Çalışmanın bu bölümünde devletlerin ve sonrasında AB’nin düzensiz göç politikalarını bütüncül olarak analiz edebilmek için Khalid Koser’in tipolojisi kullanılacaktır. Koser devletlerin düzensiz göç politikalarını düzensiz göçün farklı evreleri olan sınır dışı, sınır ve sınır içi olarak üç evrede sınıflandırmaktadır.¹¹² Koser’in tipolojisi düzensiz göçün farklı evrelerini göz önünde bulundurarak uygulanan politikaları sistemli bir şekilde analiz etmek için kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktadır.

---

¹¹² Khalid Koser, “Irregular Migration, State Security and Human Security”, *Global Commission on International Migration (GCIM)*, 2005, p. 14, Erişim adresi: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/tp/TP5.pdf (e.t. 20.06.2022).

Sınır dıŐı evresinde dűzensiz gűçmenler sınırlara ulaŐmadan önce dűzensiz gűçűn engellenmesi için devletler tarafından uygulanan önlemlere odaklanılmaktadır. Bu nlemler arasında vize uygulamaları, kaynak veya transit ülkelerde belge kontrolleri, bilgilendirme kampanyaları, taŐıyıcı yaptırımları, irtibat gűrevlileri (gűçmenlik gűrevlileri), yasaklama ve műdahale, bölgesel iŐleme ve insan kaçakçılarına karŐı cezai yaptırımlar bulunmaktadır. Bu politikalar, kaynak ve transit ülkeleri hedef alarak dűzensiz gűçű caydırmayı ve engellemeyi amaçlamaktadır.

Sınır evresi ise dűzensiz gűçű, dűzensiz gűçmenler devletlerin sınırlarına geldiğinde yönetmeyi ve engellemeyi amaçlayan politikaları kapsamaktadır. Bu evre, duvarlar, elektrikli teller ve çitler gibi yapılarla devletlerin fiziksel sınırlarının gűlendirilmesini, sıkı sınır kontrolleri uygulanmasını, pasaport ve vize gibi belgelerin gűvenlik özelliklerini artırmak için geliŐmiŐ gűvenlik özelliklerine sahip belgeler kullanılmasını, kimlik ve belge dođrulama için kiŐilerin parmak izi gibi biyometrik verilerinin toplanması ve kullanılmasını ve sınır gűrevlilerine eđitim verilmesini içermektedir. Bu politikaların amacı, devletlerin ülke sınırlarında etkin bir kontrol ve gűvenlik sađlanmasıdır.

Sınır içi evresi ise dűzensiz gűçmenlerin ülkeye girmesinden sonra dűzensiz gűçű yönetmek ve geri dnűŐű teŐvik etmek için devletler tarafından uygulanan politikaları kapsamaktadır. Bu politikalar arasında belge dođrulama kontrolleri ve belgelerle ilgili Őűphe olduđunda gűzaltı, dűzensiz gűçmenlerin çalıŐtırılmasının engellenmesi için iŐyeri denetimleri ve dűzensiz gűçmenlerin çalıŐtırılması durumunda iŐverenlere cezai yaptırımlar uygulanması, dűzensiz gűçmenlerin hukuki statűlerinin hızlı bir Őekilde belirlenmesi için hızlandırılmıŐ prosedűrler, dađıtma ve hareketlilik kısıtlamalarının yanı sıra dűzensiz gűçmenlerin çalıŐma hakkı, konuta eriŐim, hukuki danıŐmanlık ve sosyal yardım hakları üzerindeki kısıtlamalar yer almaktadır.

Tablo 1: Düzensiz Göç Politikaları ¹¹³

Sınır Dışı	Sınır	Sınır İçi
Vize Uygulamaları	Güçlendirilmiş Fiziksel Sınırlar	Gözaltı
Kaynak veya Transit Ülkelerde Belge Kontrolleri	Güçlendirilmiş Sınır Denetimleri	İşyeri Denetimleri
Bilgilendirme Kampanyaları	Gelişmiş Güvenlik Özelliklerine Sahip Belgeler	İç Kimlik Denetimleri
Taşıyıcı Yaptırımları	Biyometrik Veriler	Hızlandırılmış Prosedürler
İrtibat Görevlileri (Göçmenlik Görevlileri)	Sınır Görevlilerinin Eğitimi	İşveren Yaptırımları
Yasaklama ve Müdahale		Dağıtma ve Hareket Kısıtlamaları
Bölgesel İşleme		Çalışma Hakkı, Konuta Erişim, Hukuki Danışmanlık Ve Sosyal Yardım Hakları Üzerindeki Kısıtlamalar
İnsan Kaçakçılarına Cezai Yaptırımlar		

Sınır dışındaki uygulamalar düzensiz göçün daha sınırlara gelmeden önce durdurulmasını veya azaltılmasını amaçlayan önalcı tedbirler olarak değerlendirilmektedir. Bu tedbirler, genellikle kaynak ve transit ülkelere odaklanarak, düzensiz göçü daha sınırlara gelmeden önlemeyi amaçlar. Vize uygulamaları, kaynak veya transit ülkelerde belge kontrolleri ile insan kaçakçılarında cezai yaptırımlar uygulanması bu tedbirlerin en

¹¹³ Koser, op. cit. p. 14.

bilinenlerdir.¹¹⁴ Vize uygulaması ile devletler ülkeye girişi düzenlemek için belirli ülkelerden gelen kişileri daha sınırlara ulaşmadan önce elemiş olur. Kaynak ve transit ülkelerde yapılan belge kontrolleri ise gerekli belgelere sahip olmayan düzensiz göçmenlerin henüz bir ulaşım aracına binmeden önce kaynak ve/veya transit ülkelerde belirlenmesine yardımcı olarak hedef ülkeye varışı engeller. Sınır dışındaki uygulamalardan biri olan bilgilendirme kampanyaları ile devletler düzensiz göçün riskleri hakkında farkındalığı arttıran kampanyalar yürüterek potansiyel düzensiz göçmenleri gelmekten vazgeçirmeyi amaçlarlar. Ayrıca gerekli seyahat belgeleri ve izinleri olmayan kişilerin ulaşım araçlarına binmesine izin veren ulaşım şirketlerine yaptırımlar uygulanır. Bu yöntemle gelen kişilerin belgelerini doğrulama sorumluluğu taşıyıcı ulaşım şirketlerine yüklenmiş olur. Sorumluluk ve yaptırım riskine karşı ulaşım şirketleri katı kontroller uygular ve düzensiz göçü kolaylaştırmazlar. Devletlerin sınır dışındaki bir diğer politikası ise göç süreçlerine yardımcı olmak ve göçleri koordine etmek için diğer ülkelerde irtibat görevlileri yani göçmenlik görevlileri bulundurmadır. Bu yolla düzensiz göçler engellenmeye çalışılır. Ayrıca devletler düzensiz göçü engellemek için denizlerde veya kara sınırlarında ulaşım araçlarına veya yoldaki düzensiz göçmenlere müdahale edilebilmektedir. Sınır kontrol kurumları, sahil güvenlik veya kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen devriyelerle düzensiz göçmenler tespit edilip hedef ülkeye girişleri engellenmektedir. Düzensiz göçün daha devletlerin sınırlarına gelmeden önce durdurulmasını veya azaltılmasını amaçlayan önalcı politikalardan bir diğeri ise bölgesel işlemdir. Devletler sığınmacıların başvuru veya taleplerinin sınırları ötesinde değerlendirilebileceği merkezler kurmak için bölgesel olarak işbirliği yapmaktadırlar. Bu politika ile düzensiz göçün daha etkin bir şekilde yönetilmesi amaçlanmaktadır. Koser'in tipolojisinde sınır dışında uygulanan son politika ise insan kaçakçılarını yönelik cezai tedbirler alınmasıdır. Devletler insan kaçakçılarını yönelik cezai önlemler olarak insan kaçakçılarını caydırmayı ve gelen düzensiz göçmenleri korumayı amaçlarlar. Açıklanan tüm bu politikalar ile devletler, düzensiz göçü düzensiz göçmenler daha sınırlara ulaşmadan önce engellemeyi amaçlamaktadırlar.

---

¹¹⁴ Bkz. Koser, op. cit. p. 14 ; ; Reçber, Kamuran, “ Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Vize Muafiyetinin Yasal ve/veya Yasadışı Göç Olgusuna Bağlanmasının Anlamsızlığı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37 (2), 2017, ss. 837-856.

Düzensiz göçmenlerin sınırları geçmesinin engellenmesinin amaçlandığı evre olan sınır evresinde ise devletlerin özellikle fiziksel sınırlarını ve sınır denetimlerini güçlendirme politikası izledikleri görülmektedir. Zira devletler duvarlar, çitler gibi fiziksel engeller inşa etmekte ve özellikle son dönemlerde teknolojik gözetim yöntemlerini de kullanarak sınırlarını korumayı amaçlamaktadırlar.¹¹⁵ Güçlendirilmiş sınır denetimleri ile sınırlara gelen kişilerin kimlik, pasaport vb. tüm belgeleri ayrıntılı olarak teftiş edilmektedir. Devletler ayrıca bu belgelerin sahtelerinin yapılmasını önlemek için daha gelişmiş güvenlik özelliklerine sahip belgeler üretmektedir.¹¹⁶ Sınır kontrollerinin ön planda olduğu bu evrede özellikle son dönemde biyometrik verilerin de bu amaçla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Zira devletlerin kişilerin parmak izi veya yüz tanıma gibi biyometrik bilgilerini kimlik, pasaport ve vize gibi belgelerin doğrulaması için kullandıkları gözlemlenmektedir. Sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla gerçekleşen belge doğrulamaları gibi işlemler bu konularla ilgili özel eğitim almış görevlilerce gerçekleştirilir. Tüm bu önlemlerle düzensiz göçmenlerin sınırlarda tespit edilerek ülkeye girişlerinin engellenmesi amaçlanmaktadır.¹¹⁷

Koser'in tipolojisindeki sınır içi evresi ise düzensiz göçmenlerin sınırları geçmelerinden sonra karşı karşıya kaldıkları uygulamaları kapsamaktadır. Daha ziyade düzensiz göçmenlerin ülke içerisindeki kontrolünü amaçlayan bu uygulamalar arasında en bilinenleri düzensiz göçmenlerin hareketliliklerine ve sosyal haklarına ilişkin kısıtlamalar ile düzensiz göçmenleri istihdam eden işverenlere yönelik cezai yaptırımlardır.¹¹⁸ Bu politikalar ile sınırlardan geçmiş düzensiz göçmenler tespit edilerek düzensiz göçü yönetmek ve geri dönüşü teşvik etmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda düzensiz göçmen olmasından şüphe duyulan kişilerin belirlenmesi için ülke içerisinde belge doğrulama gibi kontroller yapılmaktadır. Bu kontroller sonucunda belirlenen düzensiz göçmenlerin iltica ve sığınma işlemleri veya sınır dışı etme gibi nedenlerle gözaltına alınabildikleri görülmektedir.¹¹⁹

---

¹¹⁵ Rey Koslowski, "The Evolution of Border Controls as a Mechanism to Prevent Illegal Immigration", *Migration Policy Institute and European University Institute*, 2011, p. 9.

¹¹⁶ "The Enhanced Border Security and Visa Entry Reform Act Of 2002", *Public Law*, 107-173.

¹¹⁷ "Countering Irregular Migration: Better EU Border Management", *European Parliament*, Erişim adresi: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170627STO78419/countering-irregular-migration-better-eu-border-management> (e.t. 20.08.2023).

¹¹⁸ Koser, op. cit., p. 14.

¹¹⁹ "What is immigration detention? And other frequently asked questions", *International Detention Coalition (IDC)*, Erişim adresi: <https://idcoalition.org/about/what-is-detention/> (e.t. 21.08.2023).

Ayrıca devlet yetkilileri düzensiz göçmen çalıştıran işverenleri tespit etmek için teftişler gerçekleştirmektedirler.¹²⁰ Bu teftişlerin sonucunda düzensiz göçmenleri çalıştıran işverenlere cezai yaptırımlar uygulanmaktadır.¹²¹ Sınır içi evresinde uygulanan bir diğer politika olan hızlandırılmış prosedürler politikasında ise düzensiz göçmenlerin hukuki statülerinin hızlı bir şekilde belirlenmesi amaçlanmaktadır.¹²² Ülke içerisinde tespit edilen düzensiz göçmenlerin hukuki statülerini veya sığınma taleplerini belirlemek için süreçler hızlandırılmaktadır. Bu politika ile amaçlanan karar verme sürecini kolaylaştırmak ve düzensiz göçmenler hakkında uzun süreli hukuki belirsizlik oluşmasını engellemektir.¹²³

Tüm bunların yanı sıra düzensiz göçmenler ülke içerisinde farklı yerlere dağıtılabilmekte veya belli bölgelerde yoğunlaşmalarını önlemek için hareket özgürlükleri kısıtlanabilmektedir. Bu politika ile düzensiz göçmen nüfusu ülke çapında daha eşit bir şekilde dağıtılarak yoğun bölgelerdeki baskı azaltılmış olur ve yoğun göçmen nüfusun varlığıyla ilişkili sosyal ve ekonomik zorluklar hafifletilir. Düzensiz göçmenlerin ülke içindeki hareketlerini düzenlemek için hareketlilik özgürlükleri de kısıtlanabilmektedir. Bu kısıtlamalar, düzensiz göçmenlerin devletlerin belirlediği bölgelerde kalmalarını ya da seyahat veya ikamet konularında sınırlamalar getirmektedir. Bu politika ile devletler düzensiz göçmenlerin ülke içerisindeki hareketleri üzerinde kontrol sağlamayı, belirli bölgelerde yoğunlaşmalarını önlemeyi ve ülke genelinde daha dengeli bir dağılım sağlamayı hedeflemektedirler. Dağıtma ve hareketlilik kısıtlamalarının yanı sıra düzensiz göçmenlerin çalışma hakkı, konuta erişim, hukuki danışmanlık ve sosyal yardım hakları üzerine de kısıtlamalar getirilebilmektedir. Bu bağlamda en önemli kısıtlama alanlarından biri düzensiz göçmenlerin istihdamıdır. Düzensiz göçmenler yasal olarak çalışabilmeleri konusunda kısıtlanabilmektedir. Bu kısıtlamalar, işverenlerin düzensiz göçmenleri çalıştırmalarını

---

¹²⁰ “Labour inspection in Europe: undeclared work, migration, trafficking”, *International Labour Organization*, 2010, pp. 30-31

¹²¹ *Ibid.*, pp. 17-18.

¹²² Jens Vedsted-Hansen, “Border Procedure: Efficient Examination or Restricted Access to Protection?”, *Aarhus University*, Erişim adresi: <https://eumigrationlawblog.eu/border-procedure-efficient-examination-or-restricted-access-to-protection/> (e.t. 21.08.2023).

¹²³ “Special procedures: admissibility, border and accelerated procedures”, *EUAA*, Erişim adresi: <https://euaa.europa.eu/easo-annual-report-2018/44-special-procedures-admissibility-border-and-accelerated-procedures> (e.t. 22.08.2023).

yasaklamak veya çalıştıran işverenlere cezai yaptırım uygulamak gibi iş kanunlarının katı şekilde uygulanmasını içerebilmektedir

Devletler bu kısıtlamalarla düzensiz göçü caydırmayı ve göçmenlik düzenlemelerine uyumu teşvik etmeyi amaçlamaktadır.¹²⁴ İstihdamın yanı sıra düzensiz göçmenlere konut kısıtlamaları veya kira yardımı programlarına erişim konusunda kısıtlamalar getirebilmektedir. Ayrıca hukuki danışmanlık gibi konularla veya sosyal yardım hakları da kısıtlanabilmektedir. Tüm bu politikalarla düzensiz göç için caydırıcı unsurlar yaratılması ve düzensiz göçmenlerin geri dönüşlerinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Koser'in tipolojisi düzensiz göçle ilgili politikaları analiz etmede yararlı bir çerçeve sunmaktadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus ise sunduğu yararlı çerçeveye rağmen bazı eksikliklerinin ve sınırlılıklarının varlığıdır. Zira detaylı olarak açıklandığı üzere tipoloji devletlerin düzensiz göçe yönelik politikalarına odaklanmaktadır.¹²⁵ Ancak düzensiz göçlerin kök sebeplerini ele almamaktadır. Düzensiz göçün sebepleri ele alınmadan sadece düzensiz göç yönetimine odaklanmak konuyu daraltmaktadır. Aynı zamanda devletlerin düzensiz göç politikaları arasında önemli farklılıklar olabilmesine rağmen genellemek bağlamsal faktörlerin ve farklılıkların gözden kaçırılabilmesine neden olabilir. Bununla birlikte bu tipolojide insan hakları boyutunun açık olarak ele alınmaması da bir sınırlama olarak görülmektedir. Ancak tüm bu eksiklik ve sınırlılıklara rağmen bu çalışmanın konusu itibarıyla yararlı genel bir çerçeve sunması ve analiz yapmayı kolaylaştırması nedeniyle bu çalışmada kullanılmıştır.

2.2. Avrupa Birliği'nin Düzensiz Göç Politikalarındaki Temel Kırılma Noktaları

Konuya AB perspektifinden bakıldığında ise AB'nin düzensiz göç algısının ve bu algıyla ilintili olarak kurgulanan düzensiz göç politikalarının tarihsel süreçte uluslararası sistemdeki kırılmalarla paralel şekilde geliştiği görülmektedir. Bu kırılmalar, AB'nin

---

¹²⁴ "Protecting the rights of migrants in irregular situations", *OHCHR*, Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/IrregularMigrants.pdf> (e.t. 22.08.2023).

¹²⁵ Koser, op. cit., p. 14.

düzensiz göçe yaklaşımını etkileyen ve yeniden şekillendiren kritik dönüm noktaları olmuş ve AB'nin düzensiz göçün ortaya çıkardığı zorluklara verdiği tepkileri şekillendirmede etkili olarak düzensiz göç politikalarının geliştirilmesini etkilemiştir. Bu kırımlar incelenerek AB'nin düzensiz göç algısını etkileyen faktörlerin anlaşılması AB'nin güncel düzensiz göç politikalarının ve konumuz özelinde düzensiz Afgan göçüne yönelik yaklaşımının analiz edilebilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda ilk kırılma noktası İkinci Dünya Savaşı'nın bitiş yılı olan 1945 yılıdır.

2.2.1. 1945: İkinci Dünya Savaşı'nın Bitişi

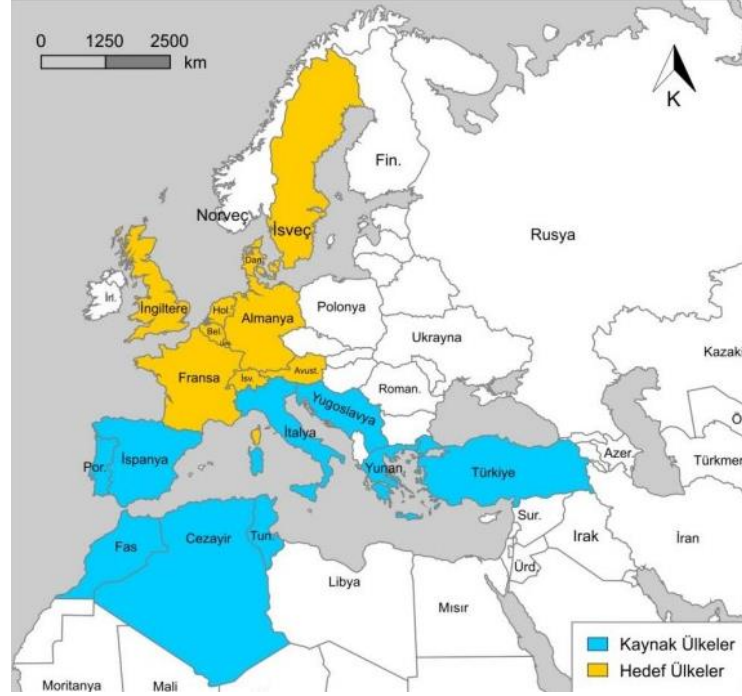
İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa kıtasının göç dinamiklerinde önemli bir değişim yaşanmıştır. Savaş öncesinde kaynak (origin) olan Avrupa kıtası savaş sonrasında hedef (destination) haline gelmiştir. Savaşın yıkıcı etkisi ile ardından oluşan nüfus ve işgücü eksikliği ekonomik ilerleme ve yeniden yapılanma çabalarının önünde ciddi bir engel oluşturmuştur. Bu nedenle özellikle de Batı Avrupa ülkelerinde duyulan işgücü arzı ihtiyacı nedeniyle “misafir işçi” olarak Avrupa'ya kitlesel bir işgücü göçü (labour migration) başlamıştır.¹²⁶ İngiltere, Fransa, Almanya ve BENELÜX (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ülkeleri başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine Güney Avrupa'dan ve Kuzey Afrika'daki Fas, Cezayir, Tunus gibi eski sömürge ülkelerinden göçler yaşanmıştır. Daha ziyade düzenli şekilde gerçekleşen bu göçlerle birlikte Avrupa'da göçmen sayısı artsa da bu göçlere dengeli büyüme modeli çerçevesinde yaklaşıldığı ve desteklendiği için göçler politize edilmemiş ve bu dönemde açık kapı politikası izlenmiştir.¹²⁷

---

¹²⁶ Barış Özdal, Esra Vardar Tutan, “Avrupa Birliği'nin Düzenli Göç Politikası'nın Türkiye'ye Etkileri”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021, s. 295.

¹²⁷ Yeliz Yazan Koç, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası: Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*, İstanbul: Milenyum Yayınları, 2020, s. 81.

Harita 1: Avrupa'ya İşgücü Göçü'nde Hedef ve Kaynak Ülkeler¹²⁸

Açık kapı politikası ve dengeli bir büyüme modeli çerçevesinde göçe verilen destek, göçmenlerin katkılarının hem hedef hem de kaynak ülkelere fayda sağlayacağı inancını yansıtmıştır. Bu dönemdeki göçlerin temel dinamiğini ekonomik amaçlar oluşturduğundan göç politikalarının da genellikle ilgili konulardan ziyade emek talepleri tarafından yönlendirildiği görülmektedir. Bu açık kapı politikası 1973 yılına kadar genel anlamda devam etmiştir. Ancak 1973 yılında başlayan Petrol Krizi ile yaşanan ekonomik durgunluk ve işsizlikle birlikte Avrupa'da göçmenlere yönelik algılar değişmeye ve göçler sınırlandırılmaya başlamıştır.¹²⁹

2.2.2. 1973: Petrol Krizi ve Göçün Politikleşmesi

1973 Petrol Krizi ise Avrupa'daki göç ve göçmen algısının değişmesi yönünden bir kırılma noktasıdır ve bu dönemden itibaren Avrupa'da göç algısı negatife dönmeye

¹²⁸ Fahrettin Tepealtı, *Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2020.

¹²⁹ Barış Özdal, "Avrupa Birliği'nin Göç Politikası ve Türkiye'nin Tam Üyelik Süreci", Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021, s. 268.

başlamıştır. Zira 1973 Petrol Krizi Avrupa’da önemli bir ekonomik durgunluk ve işsizliğe yol açmış ve Avrupa’da göçmenlere yönelik algıda değişime sebep olmuştur. Krizden kaynaklanan ekonomik zorluklar, yükselen işsizlik ve ulusal kaynaklara ilişkin endişelerin kriz öncesinde göçü destekleyen politikalar yerini sınırlamalara bırakmaya başlamıştır. İşgücü göçü ile gelen göçmenlerin uzun vadeli olarak Avrupa’ya yerleşeceğini düşünmeyen ve onları “misafir” olarak gören Avrupalı hükümetler, 1973 Petrol Krizi ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle 1974 yılında işçi göçünü askıya almış ve misafir işçilerin geri dönüşünü teşvik etmişlerdir.¹³⁰ Bu dönem öncesinde işgücü göçünü destekleyerek açık kapı politikası izleyen ve göçlere dengeli büyüme modeli çerçevesinde yaklaşan Batı Avrupa devletlerinin büyük kısmının, bu dönemde işverenlerin Avrupa Toplulukları (AT) üyesi olmayan devletlerden misafir işçi almasını yasakladığı görülmüştür.¹³¹ Düzenli göçlerin sınırlandırılması ise göçlerin düzensiz şekilde gerçekleşmesini tetiklemiştir. Zira düzenli göçlerin kısıtlanmasıyla ekonomik fırsatlar ve daha iyi yaşam şartları arayan kişiler Avrupa ülkelerine yasal olmayan yollarla girmiş ve Avrupa’da düzensiz göç hız kazanmıştır. Düzensiz göçteki artış ise Avrupa’da göç konusunun politize edilmesine ve dolayısıyla kontrol odaklı düzensiz göç politikalarının geliştirilmeye başlanmasına yol açmıştır. Sonuç olarak 1973 Petrol Krizi AB’nin göç algısında bir dönüm noktası olmuş ve kontrol odaklı düzensiz göç politikalarına doğru bir kaymayı tetiklemiştir.

2.2.3. 1991: Soğuk Savaş’ın Bitişi

1991 yılında Soğuk Savaş’ın bitmesi tüm uluslararası sistemde olduğu gibi Avrupa’nın düzensiz göç algısı ve politikalarında da bir kırılma noktasıdır. Demir Perde’nin yıkılması ve SSCB’nin dağılmasının ardından yeni göç hareketlerinin hedefinde olan Avrupa’da düzensiz göçmen sayısı oldukça artmıştır.¹³² Düzensiz göçmenlerin sayısı arttıkça bu kişiler sınırlı kaynaklar ve istihdamda rekabetle daha fazla ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Bu durum da zaten 1973 Petrol Krizi’nin ardından negatife dönmeye başlayan göçmen

---

¹³⁰ Gil Loescher, “The European Community and Refugees”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 65, No. 4, 1989, p. 621.

¹³¹ Barış Özdal, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği’nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi”, *“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3, 2008, s. 93.

¹³² Yazan Koç, op. cit., s. 86.

algısının Soğuk Savaş sonrasında özellikle de düzensiz göçmenlerin işsizlik ve istihdam açığıyla ilişkilendirildiği yeni bir sürece doğru evrilmesine yol açmıştır.¹³³ Düzensiz göç ile ekonomik sıkıntılar arasındaki bu ilişki, düzensiz göçmenlerin kamuoyu nezdindeki olumsuz imajını güçlendirerek Avrupa'daki düzensiz göç algısını ve politikalarını etkilemiştir. Bu gelişmeler de kontrol odaklı düzensiz göç politikalarının devam etmesine neden olmuştur. Tüm bu gelişmeler AB'nin düzensiz göç algısını ve politikalarını etkileyen önemli kırılma noktaları olmakla birlikte AB'nin güncel düzensiz göç algısını etkileyen en önemli kırılma noktası 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'dır.

2.2.4. 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

11 Eylül 2001 Terör Saldırıları, düzensiz göç ve güvenlik algılarının değişmesinde çok önemli bir rol oynarken, terörizm, kimlik, toplumsal bütünlük ve kamu güvenliği gibi temel unsurlara yönelik zorlu bir meydan okuma olarak algılanmıştır.¹³⁴ Zira on dokuz hava korsanının ABD'ye yasal yollardan girerek Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a saldırılar düzenlemesinin ardından konu uluslararası güvenlik gündeminin ön sıralarına yükselmiştir.¹³⁵ Bu bağlamda 11 Eylül Terör Saldırıları'nın ardından çok sayıda devlet, göçleri kontrol etmeyi amaçlayan yeni mekanizmalar oluşturmuş ve bunları terörle mücadele çabalarında bir araç olarak kullanmıştır.¹³⁶

Saldırılardan sonra uluslararası sistemdeki genel algıyla paralel olarak AB'de de düzensiz göçün bir güvenlik sorunu olarak algılanmaya başlandığı ve giderek güvenleleştirildiği görülmektedir. 11 Eylül 2001 Terör Saldırılarının on dokuz sorumlusunun yabancı olması, yabancı olarak görülen göçmenlere ve özellikle de düzensiz göçmenlere yönelik güvensizlik duygusunu arttırmıştır. Ayrıca AB'nin bu saldırılardan sonra kullandığı söylemlerde düzensiz göç-terör bağlantısına dikkat çekilmesi ve göç konusunun teröre karşı savaş kampanyalarında yer bulmasıyla artık düzensiz göç bir güvenlik sorunu

---

¹³³ Özdal, "Avrupa Birliği'nin Göç,,", op. cit., s. 269.

¹³⁴ Rut Bermejo, "Migration and Security in the EU: Back to Fortress Europe?", *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 5 No. 2, 2009, p. 220.

¹³⁵ Fiona B. Adamson, "Crossing Borders: International Migration and National Security", *International Security*, Vol. 31, No. 1, 2006, p. 165.

¹³⁶ Martha Crenshaw, *The Consequences of Counterterrorism*, (Ed), Russell Sage Foundation, 2010, ss. 131-132.

olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bunun somut yansıması ise 1999 Tampere Zirvesi ile 2002 Seville Zirvesi'ndeki açıklamalarda görülmektedir. 1999 Tampere Zirvesi'nde Komisyon "Sıfır Göç Politikası" izleyen üye devletlere bu politikayı değiştirme çağrısı yapmışken, 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'nın ardından düzensiz göçün bir güvenlik tehdidi olarak algılanması nedeniyle bu söylem değişmiş ve 2002 Seville Zirvesi'nde "düzensiz göçle savaş" ifadesi kullanılmıştır.¹³⁷

Söylemlerdeki bu değişim 11 Eylül Terör Saldırıları'nın AB'nin düzensiz göç algısındaki ve bu algıyla şekillenen düzensiz göç politikalarındaki kırılmayı göstermesi bakımından önemlidir. Düzensiz göç ile güvenlik arasındaki ilişki 2004 yılında gerçekleşen Madrid ve 2005 yılında gerçekleşen Londra Saldırıları'nın ardından daha da güçlenmiş ve düzensiz göç, yüksek politika konusu haline gelmiştir.¹³⁸ Ayrıca Madrid ve Londra saldırılarına ilişkin soruşturmalarda, saldırıların uzun süreli yerleşik göçmenler tarafından gerçekleştirildiği sonucuna varılmasının, bu devletlerin entegrasyon politikalarındaki başarısızlığı ortaya koyduğu görülmüştür.¹³⁹ Bu sebeple "Terörle Savaş"ın giderek "Göçmenlerle Savaş"a dönüşmesiyle birlikte güvenliğin göç ve sınır kontrolü ile birleştirilmesi söz konusu olmuştur. Daha net bir biçimde ifade edersek 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'nın ardından gerçekleşen Madrid ve Londra saldırıları sonrasında iç ve dış güvenliğin ele alınmasında göç olgusu, AB'nin yüksek politika alanına yerleşmiştir.¹⁴⁰

Bu noktada saldırıların AB nezdinde göçün giderek daha şiddetli bir şekilde güvenleştirmesine neden olduğuna pek çok vurgu yapmıştır. Örneğin Jef Huysmans devletlerin göçten korktuğunu çünkü göçün iç uyumu bozabilecek istikrarsızlaştırıcı bir faktör olduğunu düşündüklerini dile getirmiştir.¹⁴¹ Zira Huysmans'a göre göçmenler sadece az sayıda bireyin normal yaşamını etkilemekle kalmamakta, "*bir insan topluluğunu*

---

¹³⁷ Karyotis, op. cit., p. 6.

¹³⁸ Didem Şahal Çelik, Sühâl Şemşit, "Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç", *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15 (2), 2019, s. 287.

¹³⁹ Bermejo, op. cit., p. 219.

¹⁴⁰ Magnus Ekengren, "The Interface of External and Internal Security in the EU and in Nordic Policies", *Stockholm International Peace Research Institute*, 2008, p. 274.

¹⁴¹ Jef Huysmans, "The European Union and the Securitisation of Migration", *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, No. 5, 2000, p. 753.

tanımlayan kolektif yaşam biçimini” de tehlikeye atmaktadırlar.¹⁴² Çünkü göçmenler ilk başlarda yalnızca ekonomik açıdan bir problem olarak görülmüş ve bu durum giderek sosyal ve kültürel alanlara da evrilmiştir. 1970’lerin başından bu yana birbirini izleyen ekonomik durgunluklar ve işsizlikteki artışın bir sonucu olarak, konut, sağlık hizmetleri, işsizlik yardımları, iş ve diğer sosyal hizmetler gibi sosyal hakların dağıtımını konusundaki göçmenler ve vatandaşlar arasındaki mücadele daha rekabetçi hale gelmiştir. Zira bu kıtlık, göçmenleri ve sığınmacıları işgücü piyasasında ve sosyal malların dağıtımında ulusal vatandaşlara rakip haline getirmiştir. Hatta daha şovenist bir ifadeyle sosyal ve ekonomik hakların “gayrimeşru” talepçileri ve yararlanıcıları olarak görülmüşlerdir.¹⁴³

Georgios Karyotis’de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları’nın ortaya çıkmakta olan Avrupa iç güvenlik rejiminde zaten derin kökleri olan dinamikleri hızlandırdığını savunarak göçün AB nezdinde giderek güvenleleştirilen bir olgu olmasına dikkat çekmiştir.¹⁴⁴ Bu süreçte “Avrupa Kalesi” kavramının da giderek daha da somutlaştığı ve güçlendirildiği görülmektedir. Andrew Geddes’e göre “Avrupa Kalesi” kavramı Avrupa entegrasyon süreçleri ve içerme ve dışlama kalıplarıyla ilişki olup, uluslarüstü entegrasyon sürecinin sonucu olarak, dış sınırların sıkı bir şekilde kontrolleri ve yerleşik göçmenlerin dışlanması üzerine inşa edilmiş bir söylemdir. Böylece sığınmacılar ve düzensiz göçmenler AB güvenliğine yönelik algılanan tehditler arasına sokulmuştur.¹⁴⁵ Elspeth Guild de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrası sınırların kapatılmasına yönelik argümanların ardındaki temel nedenin “ulusal güvenlikle” ilgili olduğunu belirtmiş ve “sınırı geçmek, bireyi suç eylemlerine olası katılımından şüphelenilen kişiler kategorisine sokmaktadır” diyerek göçmenlerin potansiyel bir tehdit olarak sunulduğuna dikkat çekmektedir.¹⁴⁶

Sonuç olarak 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrası süreçte Avrupa sınırları dışından gelen göçmenlere ve sığınmacılara karşı Avrupa’da giderek daha sıkı önlemler almaya başladığı ve bu kişilere yönelik tehdit algısının süreç içinde giderek artmaya başladığı

---

¹⁴² Jef Huysmans, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, 2006, p. 46.

¹⁴³ Huysmans, “The European Union...”, op. cit., p. 767.

¹⁴⁴ Karyotis, op. cit., p. 1.

¹⁴⁵ Andrew Geddes, *Immigration and European Integration: Towards Fortress Europe?*, Manchester: Manchester University Press, 2000, p. 172.

¹⁴⁶ Elspeth Guild, “Editorial”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 4, No.4, 2003, pp. 395-396.

görülmektedir. Tarihsel süreç incelendiğinde de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları öncesinde Avrupa’da göçmenlerin daha ziyade ekonomik anlamda bir problem olarak görülmekte olduğu, bu tarihten sonra ise gerek iç güvenlik gerekse sınır güvenliği noktasında tehdit olarak algılanmaya başlamalarıyla giderek artan düzeyde engeller ve müdahaleler ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Zira 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrasında AB, düzensiz göçü kontrol etmek için yeni kurumlar geliştirmiş ve bunları terörle mücadele yöntemi olarak da kullanmıştır. Nitekim AB’nin göçü güvenikleştirme süreci ivme kazanmış ve dış sınırları giderek daha çok “Kale”yi andırır hale gelmiştir.

2.2.5. 2015 Düzensiz Göç Krizi

AB’nin güncel düzensiz göç politikalarını etkileyen en önemli olay ise temelleri 2010 yılında Orta Doğu ve Kuzey Afrika (Middle East and North Africa / MENA) bölgesinde başlayan ve silahlı çatışmalar, askeri müdahaleler, güç siyaseti ve bölgesel güçlerin agresif nitelikte eğilimler sergilediği süreç olarak bilinen Arap Baharı’na dayanan 2015 Göç Krizi’dir.¹⁴⁷ 2015 Göç Krizi, Suriye İç Savaşı ve Arap Baharı’nın dışında, Afganistan ve Irak’taki şiddet, Eritre’deki istismarlar ve zorla çalıştırma ve Kosova’daki yoksulluğun yanı sıra Darfur ve Somali’deki savaşlar, Ukrayna’daki ayaklanmalar ve İkinci Libya İç Savaşı gibi diğer uluslararası sorunlardan da beslenmiştir.¹⁴⁸ Bütün bu sorunlar Avrupa’ya sığınmak isteyen kişilerin artmasına sebep olmuş ve bu durum düzensiz ve kitlesel bir göç hareketi ile sonuçlanmıştır. Zira bu yıl içerisinde 1.8 milyon düzensiz göçmenin AB sınırlarını geçmesiyle birlikte AB içerisinde büyük bir kriz yaşanmış ve göç konusu AB gündeminin en üst sırasına yerleşmiştir.¹⁴⁹ Örneğin 2016 yılında AB Komisyonu’na bağlı Eurobarometer tarafından yapılan kamuoyu araştırmasında katılımcılara AB’nin karşı karşıya kaldığı en

---

¹⁴⁷ Fatma Zeynep Özkurt, “Understanding the Continuity and Change in the European Union’s Policies on the Mediterranean and the MENA Region After the Arab Spring Uprisings”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15 (29), 2019, p. 61.

¹⁴⁸ “Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Seven Charts”, *BBC*, 2016, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (e.t. 12.04.2023).

¹⁴⁹ “General Report 2015“, *FRONTEX*, 2016, p. 6, Erişim adresi: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/474bb018-b537-11e6-9e3c-01aa75ed71a1> (e.t. 12.04.2023).

önemli sorunlar sorulduğunda düzensiz göç sorununun %45 oranla %32 oranındaki terörizm sorununu bile geçmiş olması bu durumun somut örneklerindedir.¹⁵⁰

AB'nin 2015 yılında yaşadığı bu göç dalgası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşadığı en büyük kitlesel göçlerden biri olarak tarihe geçmiştir. Eurostat verilerine bakıldığında AB'ye sadece 2015 yılında rekor bir sayıda, 1,2 milyondan fazla kişi uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ve bu sayı yarım milyondan fazla kişinin sığınma başvurusu yaptığı 2014 yılındaki sayının iki katı olarak gerçekleşmiştir.¹⁵¹ Varış noktası AB olan bu düzensiz göç hareketi 2016 yılında da devam etmiş ve 2016 yılında, 1.204.300 (ilk kez sığınma talebinde bulunan) kişi AB Üye Devletlerinde uluslararası koruma için başvuruda bulunmuştur. Bu sayı 1.257.000 (ilk kez başvuruda bulunan) kişinin başvuru yaptığı 2015 yılı düşünüldüğünde daha az görünse de 562.700 başvurunun olduğu 2014 yılı ile kıyaslandığında neredeyse iki katına çıkmış görünmektedir. Bu veriler özelinde 334.800 (ilk defa başvuran) Suriyeli, 183.000 Afgan ve 127.000 Iraklı 2016 yılında AB üye devletlerinde uluslararası koruma talep eden kişileri oluşturmuş ve bu üç devletten gelenlerin sayısı toplam ilk kez başvuran sayılarının yarısından fazlasını oluşturmuştur.¹⁵²

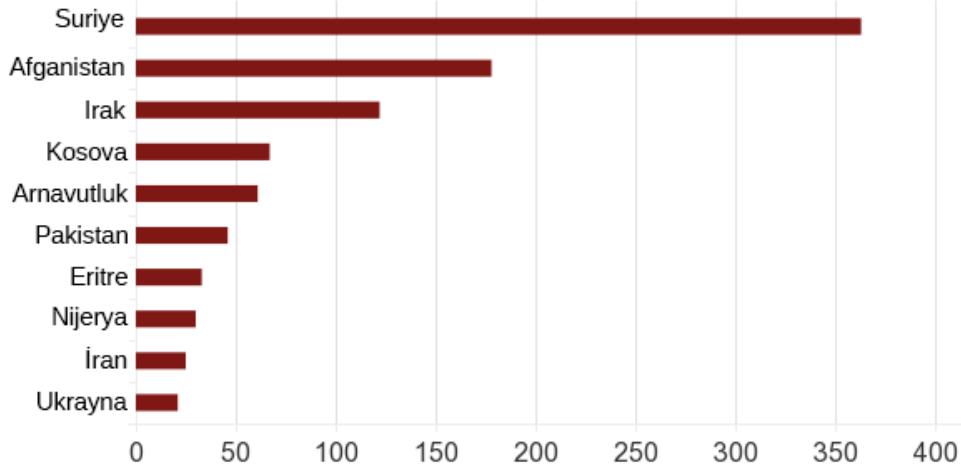
¹⁵⁰ “AB'nin Karşı Karşıya Olduğu En Önemli Sorunlar: Göç Ve Terörizm”, *İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)*, 2016, Erişim adresi: https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=99&id=1716 (e.t. 20.06.2023).

¹⁵¹ “1.2 Million First Time Asylum Seekers Registered In 2016”, *Eurostat*, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/-/3-16032017-bp> (e.t. 03.02.2023).

¹⁵² “Asylum in the EU Member States”, *Eurostat*, 2017, p. 1, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7921609/3-16032017-BP-EN.pdf> (e.t. 03.02.2023).

Grafik 1: AB'ye Sığınma İçin Başvuran Kişilerin Kaynak Ülkeleri¹⁵³

AB'ye en çok iltica başvurusunda bulunan kişilerin uyruğu
2015'te ilk kez yapılan başvurular, bin kişi olarak

Source: Eurostat

Eurostat verilerine göre 2015 yılının sonunda yaklaşık bir milyon mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan Almanya, en çok mülteci ve sığınmacı alan ülke haline gelmiş ve Almanya'yı, Macaristan, İsveç, Avusturya, İtalya ve Fransa takip etmiştir.¹⁵⁴ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) verilerine göre ise İsveç 2015 yılında 163.000 sığınmacı kabul ederek, toplam nüfusun yüzde 1,6'sını oluşturacak şekilde OECD'de kaydedilen en yüksek “kişi başına düşen sığınmacı” oranına sahip olmuştur.¹⁵⁵

Akdeniz düzensiz göçün en yoğun yaşandığı bölgelerden biri olmuş ve bu süreçte deniz yoluyla AB sınırlarına ulaşmak isteyen birçok düzensiz göçmen sınıra ulaşmadan hayatını kaybetmiştir. IOM'a göre 2015 yılında Akdeniz'de 4.041 göçmenin hayatını

¹⁵³ “Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Seven Charts”, *BBC*, 2016, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (e.t. 12.04.2023).

¹⁵⁴ “Database”, *Eurostat*, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum/database> (e.t. 23.02.2023).

¹⁵⁵ “Migration Policy Debates”, *OECD*, 2017, p. 2, Erişim adresi: <https://www.oecd.org/els/mig/migration-policy-debates-13.pdf> (e.t. 23.02.2023).

kaybettiği tahmin edilmektedir ve bu sayının 2016’da 5.141, 2017’de 3.139, 2018’de 2.299 ve 2019’da 1.246 olduğu belirtilmektedir. Göç örgütlerinin ve AB’nin sağladığı verilerin yanı sıra kayıtsız göçmenlerin sayıları da ciddi boyutlardadır. Nitekim AB sınır ajansı FRONTEX, yalnızca Ocak ve Ekim 2019 tarihleri arasında AB’ye yaklaşık 125.000 “belgesiz” sınır geçişi tespit etmiştir. AB’yi bu krizle mücadele etmeye iten en önemli olaylardan biri ise 19 Nisan 2015 tarihinde İtalya’nın Lampedusa Adası yakınlarında meydana gelen ve Akdeniz’de şimdiye kadar meydana gelen bir tekne kazasında en yüksek sayıda insan ölümüyle (yaklaşık 800) sonuçlanan felaket olmuştur.¹⁵⁶ Bu olay üzerine BM Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres şu açıklamalarda bulunmuştur,

“Bu felaket, bir denizde kurtarma operasyonunun sağlam bir şekilde yeniden tesis edilmesinin ve Avrupa’ya ulaşmak için güvenilir yasal yolların oluşturulmasının ne kadar acil olduğunu teyit etmiştir. Aksi takdirde güvenlik arayan insanlar denizde can vermeye devam edeceklerdir. Ancak aynı zamanda, bu kadar çok insanı bu trajik sona sürükleyen temel nedenlerin ele alınmasına yönelik kapsamlı bir Avrupa yaklaşımına duyulan ihtiyaca da işaret etmektedir. AB’nin, gelecekte bu tür trajedilerin yaşanmasını önlemek üzere tam anlamıyla belirleyici bir rol üstleneceğini ümit ediyorum.”¹⁵⁷

Düzensiz göçlerin yoğunlaştığı iki ülke olarak İtalya ve Yunanistan kriz boyunca sığınmacıları karşılayan ülkeler olmuştur. Sığınmacıların 2015 Göç Krizi’nde kullandıkları göç rotalarına bakıldığında Türkiye üzerinden Yunanistan’a geçilen Doğu Akdeniz rotası ve Libya üzerinden İtalya’ya geçilen Merkez Akdeniz rotası dikkat çekmektedir. Doğu Akdeniz rotası Yunanistan, Kıbrıs ve Bulgaristan’a düzensiz varışları ifade etmektedir. 2015 yılında Suriye’deki savaştan kaçarak AB’ye sığınmak isteyen çok sayıda sığınmacı bu rota üzerinden AB’ye ulaşmıştır. Merkez Akdeniz rotası ise İtalya ve Malta’ya düzensiz deniz ulaşımı anlamına gelmektedir. Kuzey Afrika, Orta Doğu, Güney Asya ve Sahra altı Afrika’dan gelen

---

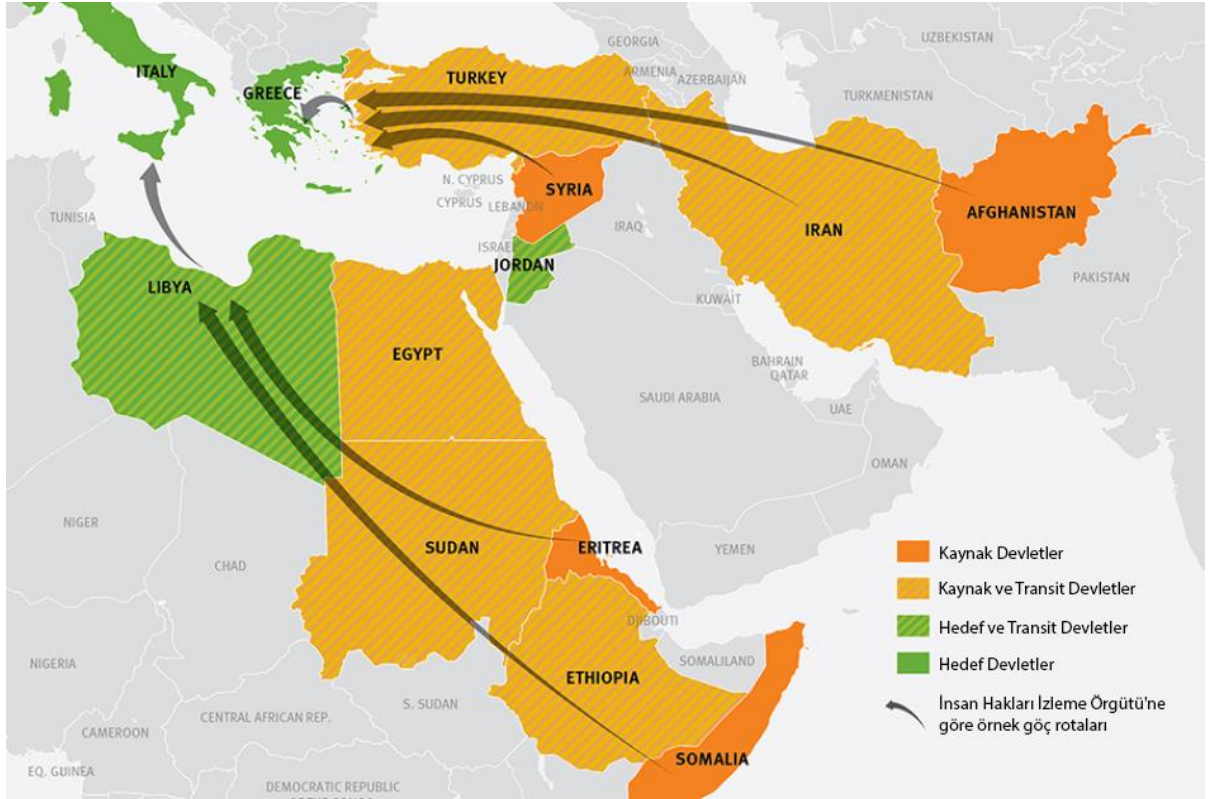
¹⁵⁶ Mara Bierbach, “Migration to Europe in 2019: Facts and Figures”, *InfoMigrants*, 2019, Erişim adresi: <https://www.infomigrants.net/en/post/21811/migration-to-europe-in-2019-facts-and-figures> (e.t. 23.02.2023).

¹⁵⁷ “New Mediterranean Boat Tragedy May Be Biggest Ever, Urgent Action Is Needed Now”, *UNHCR*, Erişim adresi: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/new_mediterranean_boat_tragedy.pdf (e.t. 25.02.2023).

göçmenler çoğunlukla Libya üzerinden transit geçiş yapmaktadır.¹⁵⁸ AB sınırları içerisinde iç sınırlar olmaksızın serbest dolaşım, aynı zamanda Birliğin bu rotalardaki dış sınırlarının düzensiz göçmenler için tek varış ve denetim noktası olarak dönüştürülmesine neden olmuştur. Üye devletler arasında ve özellikle üçüncü komşu ülkelere yakınlıkları nedeniyle İtalya ve Yunanistan gibi sınır devletlerinde kontrol, koruma ve eylemlerin koordinasyonunda sorunlar da sonuç olarak yaşanmıştır.¹⁵⁹

Harita 2: Akdeniz Göç Rotaları¹⁶⁰

¹⁵⁸ “EU Migration And Asylum Policy”, *European Council*, Erişim adresi: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/> (e.t. 12.04.2023).

¹⁵⁹ Stylianos Kostas, “Policy Papers: The Development of a Common European Immigration Policy”, *Journal of Identity and Migration Studies*, Vol.11, No.1, 2017, p. 136.

¹⁶⁰ “The Mediterranean Migration Crisis”, *HRW*, Erişim adresi: <https://www.hrw.org/report/2015/06/19/mediterranean-migration-crisis/why-people-flee-what-eu-should-do> (e.t. 30.08.2023).

Bu kriz hem toplumsal hem de politik kutuplaşmaların Avrupa özelinde oldukça açığı çıktığı bir krizdir. Sığınmacıların kabulünü ve toplumlara entegrasyonlarını destekleyen Avrupalıların yanı sıra göçlerin durdurulmasından veya sığınmacıların geri gönderilmesinden yana olan Avrupalıların da olması¹⁶¹, politik söylemlerin iki uç kutupta oluşmasını sağlamış ve bu durum düzensiz göç olgusunun güvenleleştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Almanya gibi insan haklarını savunma noktasında güçlü bir duruş sergileyerek açık kapı politikası uygulayan üye devletlerin yanı sıra, mültecileri kabul etme noktasında şüpheli davranan Macaristan gibi üye devletlerin varlığı da ortak bir göç politikası uygulamanın zorluğunu açığa çıkarmıştır.

AB genelinde toplumsal anlamda 2015 Göç Krizi'nin başarılı bir şekilde yönetilemediği algısı oluşmuştur. PEW Araştırma Merkezi'nin AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nı takiben 10 AB üye ülkesinde 2016 baharında yaptığı bir ankette her ülkede çoğunluğun AB'nin mülteci sorununu ele alış biçimini onaylamadığını ortaya koymuştur. Bu ankete göre 2015 yılında en fazla sığınmacıya sahip olan ülkelere en yüksek "onaylamıyorum" oranı çıkmıştır. Örneğin, çoğu sığınmacı için nihai varış noktası olmasa da, sadece 2015 yılında gelen yaklaşık 850.000 kişinin ana giriş noktası olan Yunanistan'da %94 oranında ve 2015 yılında en fazla sığınma başvurusu alan üçüncü ülke olan İsveç'te %88 oranında AB'nin mülteci sorununu ele alış biçimini "onaylamıyorum" oyu çıkmıştır.¹⁶² Sığınmacı sayısının göreceli olarak daha düşük olduğu ülkelere bile AB'nin mülteci sorununu ele alış biçimini onaylamayanların oranı Fransa %70, Birleşik Krallık'ta %70 ve Hollanda'da %63 oranında gözlemlenmiştir. 2015'te en çok iltica başvurusunun yapıldığı Almanya'da ise katılımcıların üçte ikisi AB'nin mülteci krizine yaklaşımını yanlış bulmuştur.

Ayrıca sığınmacıların farklı ülkelere dağılımlarına bakıldığında da bazı ülkelere sayıların diğerlerine göre orantısızlığı dikkat çekmektedir. Almanya 2012

---

¹⁶¹ "Migrant Crisis: Rallies in Europe as 9,000 Arrive in Munich" *BBC*, 2015, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34235673> (e.t. 13.04.2023).

¹⁶² "Overwhelming Majorities Unhappy With EU's Handling Of Refugees", *PEW Research Center*, Erişim adresi: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-03/ (e.t. 20.05.2023).

yılından bu yana Avrupa'daki sığınmacılar için birincil hedef ülke olmuş ve sadece 2015 yılında 442 bin sığınma başvurusu almıştır. Almanya'nın ardından Macaristan 174 bin ve İsveç 156 bin başvuru ile 2015 yılında en fazla sığınma başvurusu alan ülkelerdir. Fransa 71 bin ve Birleşik Krallık 39 bin başvuru ile 2015'teki sığınmacı artışından hemen önceki yıllarla aşağı yukarı aynı sayıda başvuru almıştır.¹⁶³

Söz konusu krizle birlikte AB üyesi devletler arasında önemli görüş farklılıkları yaşandığı ve güvenlik temelli göç politikalarının ağırlık kazandığı gözlemlenmiştir.¹⁶⁴ Sığınmacıları kabul eden üye devletler açısından çok sayıda düzensiz göçmenin bir anda gelmesi, barınma, istihdam, sağlık, sosyal yardımlar, vergi karışıklıkları, entegrasyon ve çok sayıda sosyal adalet sorununun çözülmesi gerektiğinden, bu ülkelere ciddi sorumluluklar yüklemiştir. AB açısından öne çıkan endişelere bakıldığında ise; güvenlik, sınırların kontrol edilmesi, terörle mücadele, Avrupa'nın genel ekonomik durumu, mültecilerin işgücü piyasasına ve buldukları toplumlara entegrasyonlarının sağlanması ve son olarak, gelecekte meydana gelecek demografik değişiklikler ön plandadır. Kriz devam ederken Kasım 2015'te gerçekleşen Paris ve Mart 2016'da gerçekleşen Brüksel Saldırıları da AB içerisinde düzensiz göç-güvenlik ilişkisini güçlendirmiştir.¹⁶⁵ Tüm bu gelişmeler sonucunda günümüzde düzensiz göçmenlerin AB tarafından “yüksek politika” kapsamında bir güvenlik sorunu olarak değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu algıyla şekillenen AB'nin düzensiz göç politikaları da oldukça katı ve kontrol odaklı hale gelmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde temel kavramlar açıklanırken “göçmen” teriminin şemsiye bir terim olarak kullanıldığı açıklanmıştır. AB içerisinde göçün güvenlikleştirmesinin nasıl yapılabileceğinin anlaşılması için konuya söylemler bazında da yaklaşılması gerekmektedir. Krizin en sancılı dönemlerinde AB'ye girmek isteyen insanlardan sürekli olarak “göçmen”

---

¹⁶³ “Record 1.3 Million Sought Asylum in Europe in 2015”, *PEW Research Center*, 2016, Erişim adresi: <https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/> (20.05.2023).

¹⁶⁴ Bkz., Özkurt, “Understanding the Continuity...”, op. cit., p. 80 ; Akçay, op. cit., s. 190.

¹⁶⁵ Laurie Buonanno, “The European Migration Crisis”, D. Dinan, N. Nugent, W. E. Patterson (Ed.), *The European Union in Crisis*, London: Palgrave Macmillan, 2017, p. 108.

olarak bahsedilmesine atıf yapan Al Jazeera yazarı Barry Malone 2015 Göç Krizi'ne değinen medya kanallarını eleştirmiş ve söylemlerin önemine dikkat çekmek istemiştir;¹⁶⁶

“Göçmen şemsiye terimi, Akdeniz’de yaşanan dehşeti tanımlamak söz konusu olduğunda artık amaca uygun değildir. Sözlük tanımlarından insanlıktan çıkaran ve uzaklaştıran bir araca, kör bir pejoratif dönüşmüştür.”

Bu aşamada yazar Akdeniz bölgesinde ortaya çıkan vahim durumu tanımlamada “göçmen” teriminin yetersizliğini vurgulamaktadır. Malone’a göre aslen sözlük tanımında tarafsız olan bu terim, kamuoyunu söz konusu kişilerin içinde bulunduğu kötü durumdan uzaklaştıran bir araca dönüşmüştür. Malone bu tür bir terminolojinin kullanılmasının medyada mültecilerin yaşamlarının değersizleştirilmesine katkıda bulunduğunu, olumsuz tutumları sürdürdüğünü ve politikacıların halkın duygularını istismar etmesine olanak sağladığını da ayrıca savunmaktadır.¹⁶⁷

Yaygın inanın aksine, Avrupa’ya ulaşmak için hayatlarını riske atan bireylerin çoğu yalnızca ekonomik faktörlerle motive olmayıp, öncelikle savaş ve çatışmalardan kaçmışlardır.¹⁶⁸ Savaş ve ülkelerinin kırılğan durumları, insan hakları ihlalleri, dini hoşgörüsüzlük, açlık, şiddet ve baskı, yüz binlerce insanın kendi ülkelerinden kaçmasına neden olan motivasyonlardan sadece birkaçıdır.¹⁶⁹ Bu kişilerin büyük çoğunluğunun “sığınmacı” olduğu ve Suriye’nin devam eden yıkıcı savaş nedeniyle en büyük kaynak ülke olduğu da ayrıca ön plandadır. Yine Malone’a göre medyanın indirgemeci dilinin, siyasetçilerin nefret söylemi ve örtülü ırkçılık kullanabileceği bir ortama katkıda bulunmaktadır.

Benzer bir şekilde Washington Post yazarı Adam Taylor dönemin gazetelerini incelediğinde Avrupa kıtasının “kuşatma” altında olduğunu ve bir “sürünün” “istilası” ile

---

¹⁶⁶ Barry Malone, “Why Al Jazeera Will Not Say Mediterranean ‘Migrants’”, *Al Jazeera*, 2015, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/features/2015/8/20/why-al-jazeera-will-not-say-mediterranean-migrants> (e.t. 10.03.2023).

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Camila Ruz, “The Battle Over The Words Used To Describe Migrants”, *BBC*, 2015, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/magazine-34061097> (e.t. 21.03.2023).

¹⁶⁹ Marcia Alexandra de Moura Rosa, “European Union Responses to the Migration Crisis”, *ISCTE - Instituto Universitário de Lisboa*, 2010, p. 7.

karşı karşıya olunduğunun yazıldığını bildirmiştir. Bu gazeteler “yağmacı” yabancılara “yığılması” nedeniyle Avrupa'nın bazı bölgelerinin “savaş alanına” dönüştüğünü bildirmişlerdir. Adam Taylor devam eden cümlelerinde

*“Bu tür bir dil kullanımının göçmenleri çevreleyen söylem üzerinde tehlikeli bir etkisi olabileceğini görmek zor değil. Oxford Üniversitesi Mülteci Çalışmaları Merkezi Direktörü Alexander Betts, geçtiğimiz günlerde WorldViews'a verdiği demeçte, "Abartılı bir tehdit hissi uyandıran kelimeler, göçmen karşıtı duyguları ve hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı iklimini körükleyebilir" demiştir. Göçmenleri tanımlamak için kullanılan aşağılayıcı sözcükleri eleştirel bir gözle analiz etmenin yerinde olacağı açıktır...”*¹⁷⁰

diyerek söylemler ile yaratılan korku ve endişe ortamının toplumsal anlamda ne tür sonuçlar yaratabileceğine değinmektedir. Bu bağlamda güvenlikleştirilen 2015 Göç Krizi AB içerisinde Buzan'ın ortaya koyduğu tüm sektörlerde de başa çıkılması gereken bir güvenlik sorunu olarak görülmüş ve geleneksel çözümlerden farklı bir yaklaşımı zorunlu kılmıştır.

Siyasi sektöre bakıldığında başta BREXIT olarak bilinen süreçte Birleşik Krallık olmak üzere, AB üye devletlerinin Birliğe yönelik politikalarında değişimler yaşanmıştır. Mülteci ve sığınmacılarla ilgili yabancı düşmanı söylemler ile karakterize edilen popülist radikal sağ hareketler AB üye devletlerinde yükselişe geçmiş ve Avrupa'da uzun yıllardır devam eden merkez-sol hükümetlerinin yarattığı politik ve toplumsal istikrar tehlike altına girmiştir.¹⁷¹ Birleşik Krallık'ta 2016 yapılan referandum sonuçları AB'den ayrılma yönünde olmuş, seçmenlerin %51,9'u ayrılma (17.410.742 oy), %48,1'i ise kalma (16.144.241 oy) yönünde oy kullanmıştır.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Adam Taylor, “Is it Time to Ditch the Word ‘Migrant’?”, *Washington Post*, 2015, Erişim adresi: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/24/is-it-time-to-ditch-the-word-migrant/> (e.t. 23.03.2023).

¹⁷¹ William Galston, “The Rise of European Populism and the Collapse of the Center-Left”, *Brookings Institute Online*, 2018, Erişim adresi: <https://www.brookings.edu/articles/the-rise-of-european-populism-and-the-collapse-of-the-center-left/> (e.t. 21.05.2023).

¹⁷² “UK Votes To Leave The EU”, *BBC*, Erişim adresi: https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (e.t. 22.05.2023).

Bu politik gelişme 2015 Göç Krizi sonrasında yaşanan en önemli olaylardan biri olurken, diğer devletlerde artan milliyetçi hareketlerin sonucu olarak sağ partilerin oylarında yükseliş gözlemlenmiştir. Birleşik Krallık'tan sonra dikkatleri kriz boyunca ön planda olan Angela Merkel'in Almanya'sı çekmiştir. 2013 yılında Euro karşıtı muhafazakâr bir parti olarak kurulan “The Alternative für Deutschland (AfD)” partisi, istikrarlı bir şekilde faşizan sağcı bir parti olarak Alman siyasetinde yer almıştır. Ülkenin demokratik siyasetinde daha önce nadir görülen son derece kışkırtıcı söylemleri normalleştiren parti düzensiz göç konusunu da sürekli olarak gündeminde tutmaktadır. 2017 yılında AfD %12,6 oy oranıyla ilk kez federal parlamentoya girerek Almanya'nın en büyük muhalefet partisi haline gelmiştir.¹⁷³ Parti lideri Alexander Gauland 2017 ulusal seçimlerinin ardından “*Bayan Merkel'i avlayacağız*”, “*ülkemizi ve halkımızı geri alacağız.*” gibi söylemler ile göçmen karşıtı tavrını belli etmiştir.¹⁷⁴ Ayrıca Şansölye Angela Merkel'in göç konusundaki tutumunu sertleştirme girişimlerine rağmen parti seçim başarısını daha da arttırarak her eyalet parlamentosunda temsilciler elde etmeyi başarmıştır.¹⁷⁵

Diğer AB üyesi devletlerde yaşanan sağcı partilerin yükselişine bakıldığında Fransa'da Euro'ya karşı olan ve kitlesel göçten Birliği sorumlu tutan Le Pen'in partisi, Avrupa'daki diğer milliyetçi ve aşırı sağcı partilerle ortak bir ses bulmuştur. İspanya'daki en önemli siyasi olaylardan biri ilk kez Nisan ayında parlamentoya giren aşırı sağcı Vox Partisi'nin ani yükselişi olmuş, Avusturya'da Özgürlük Partisi (Freiheitliche Partei Österreichs - FPÖ), Batı Avrupa'da iktidardaki tek aşırı sağ parti olmuş ve 2015 yılında ortaya çıkan Göç Krizi, Almanya'da olduğu gibi FPÖ'nün de başarısında kilit rol oynamıştır. Göçmen karşıtı İsveç Demokratları (Sweden Democrats-SD) 2018 genel seçimlerinde önemli kazanımlar elde ederek oyların yaklaşık %18'ini kazanmış, aşırı sağcı Finler Partisi, Nisan 2019 genel seçimlerinde solcu Sosyal Demokrat Parti'nin (SDP) %0,2 gerisinde

---

¹⁷³ “Europe and Right-Wing Nationalism: A Country by Country Guide”, *BBC*, 2019, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> (e.t. 22.05.2023).

¹⁷⁴ Titus Molkenbur, Luke Cooper, “The AfD is Gaining Strength in Germany: A Reformed EU Can Stop it”, *The Guardian*, 2019, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/03/afd-germany-reformed-eu-immigration-parties-europe> (e.t. 23.05.2023).

¹⁷⁵ “Europe and Right-Wing Nationalism: A Country by Country Guide”, *BBC*, 2019, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> (e.t. 22.05.2023).

kalmıştır ki partinin başarısı göç karşıtlığı ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yönelik iddialı politikaların reddedilmesi üzerine inşa edilmiştir.¹⁷⁶

2018 yılında Macaristan Başbakanı Viktor Orban, göçün damgasını vurduğu bir seçimde ezici bir zafer kazanarak üçüncü kez göreve gelmiştir. Sağ partilerin bu yükselişi 2008 Krizi'nin devamında gelen ekonomik sıkıntılara bağlanabilecek olsa da durumun daha farklı olduğu 2015 sonrası konjonktüre bakıldığında anlaşılmaktadır. Nitekim Avrupa'nın ekonomik anlamda toparlanması hız kazanmış ve işsizlik azalmış olsa da popülist yükseliş devam etmiştir. Popülizm ve sağ partiler ekonomik nedenlerin yanında yaşanan kitlesel ve düzensiz göçten, kültürel liberalleşmeden ve ulusal egemenliğin uzak ve tepkisiz uluslararası organlara teslim edildiği algısından ve bunların toplumlar üzerinde yarattığı güvenlik kaygısından beslenmişlerdir.¹⁷⁷

Birliğin 2015 Göç Krizi'ne yaklaşımı noktasında ağırlığın genel olarak dış sınırların korunmasına ve göçün dışsallaştırılmasına verildiği gözlemlenmiştir. Göçün dışsallaştırılması noktasında AB'nin uyguladığı önlemlerden biri olarak geri kabul anlaşmaları dikkat çekmektedir. Geri kabul anlaşmaları, bir devletin o devlette kalmaya uygun olmayan veya kalma hakkını kaybeden kişileri vatandaşı oldukları veya uyuşu oldukları ülkeye geri göndermeyi taahhüt ettiği ikili veya çok taraflı bir anlaşmayı ifade etmektedir. Esasen bu anlaşmalar, pasaport, vize (varsa), ikamet izni veya diğer geçerli seyahat belgeleri gibi gerekli belgelere sahip olmadan bir devletin sınırlarına düzensiz bir şekilde giren bireylerin geri gönderilmesine ilişkin prosedürleri belirlemektedirler.¹⁷⁸ Bu girişler genellikle resmi giriş noktaları olarak belirlenen yasal gümrük kapılarını atlayarak resmi olmayan giriş noktalarından gerçekleşmektedir.

Avrupa Komisyonu, AB adına geri kabul anlaşmalarına ilişkin müzakereleri yürütme yetkisine sahiptir. Halihazırda AB, Rusya, Fas, Pakistan, Sri Lanka, Ukrayna, Hong Kong, Makao, Cezayir, Arnavutluk, Çin ve Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti Özel İdari

---

¹⁷⁶ "Europe and Right-Wing Nationalism: A Country by Country Guide", *BBC*, 2019, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> (e.t. 22.05.2023).

¹⁷⁷ Galston, op. cit.

¹⁷⁸ "UNHCR Position on Readmission Agreements, 'Protection Elsewhere' and Asylum Policy", *UNHCR*, 3 European Series 2, 1994, p. 465.

Bölgeleri dahil olmak üzere birçok ülkeyle geri kabul anlaşmaları müzakerelerine aktif olarak katılmaktadır. Özellikle Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Moldova Cumhuriyeti, Gürcistan, Türkiye, Cape Verde, Tunus, Ermenistan, Azerbaycan, Belarus ve Nijerya ile yapılan anlaşmaların hâlihazırda yürürlüğe girmiş olması, bu anlaşmaların başarılı bir şekilde uygulandığını göstermektedir.¹⁷⁹

Üçüncü ülkeler AB ile geri kabul anlaşmaları imzaladıklarında, sadece kendi vatandaşlarını değil, aynı zamanda AB'ye kendi sınırları üzerinden yasadışı yollarla girmiş olan bireyleri de geri kabul etme sorumluluğunu üstlenmiş olmaktadır. Bu tür anlaşmalar, ilgili taraflar arasında geri kabule ilişkin yükümlülükleri ve prosedürleri ana hatlarıyla belirleyen bir çerçeve oluşturmaktadır. 2015 Göç Krizi çerçevesinde AB, güvenlikleştirme ve dışsallaştırma yaklaşımlarıyla uyumlu olarak, Türkiye'ye yönelik göç politikalarını, Türkiye'den düzensiz göç akışını azaltmak ve Türkiye üzerinden giriş yapan düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye geri dönüşünü sağlamak temel hedefiyle formüle etmiştir. Bu çerçevenin bir parçası olarak AB, yeni bir sınır güvenlik sisteminin uygulanmasını kapsayan bütünlümlü bir sınır yönetimi stratejisini aktif olarak desteklemekte ve aynı zamanda geri kabul anlaşmalarının yapılmasının önemini vurgulamıştır.¹⁸⁰ Bahsedilen bütün önlemler aslında göçün AB'nin güvenliğine yönelik potansiyel bir meydan okuma olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak düzensiz göç Avrupa bağlamında güvenlikleştirilmiştir.

2.3. Avrupa Birliği'nin Güncel Düzensiz Göç Politikaları

Çalışmanın bu bölümünde AB'nin düzensiz göç politikaları Koser'in tipolojisinden faydalanarak açıklanacaktır. Zira AB'nin güncel düzensiz göç politikalarının düzensiz göçmenlerin sınırlara gelmeden önce durdurulmasını veya azaltılmasını amaçlayan ve Koser'in tipolojisindeki birinci evreye karşılık gelen sınır dışındaki uygulama alanlarına bakıldığında seçicilik faktörünün ön planda olduğu görülmektedir. Birlik üyesi olmayan ve belirli ülkelerden gelen kişilere oldukça katı vize kuralları uygulayan AB üyesi devletler bu

---

¹⁷⁹ Muzaffer Akdoğan, "Avrupa Birliği'nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi", *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2018, s. 61.

¹⁸⁰ Ibid.

yolla düzensiz göçü engellemeyi amaçlamaktadırlar. Kaynak veya transit ülkelerde belge kontrolleri de AB'nin kullandığı önemli bir politikadır. Bu kontroller, kişilerin AB üyesi devletlere giden ulaşım araçlarına binmeden önce ilgili ulaşım şirketleri tarafından gerçekleştirilir. Ayrıca gerekli seyahat belgeleri ve izinleri olmayan kişilerin ulaşım araçlarına binmesine izin veren ulaşım şirketlerine yaptırımlar uygulanır.¹⁸¹ Koser'in tipolojisindeki sınır dışı politikalardan bir diğeri olan ve düzensiz göçün riskleri hakkında farkındalığı arttıran kampanyalar yürüterek potansiyel düzensiz göçmenleri gelmekten vazgeçirmeyi amaçlayan bilgilendirme kampanyaları AB tarafından da kullanılan bir politikadır.

Bu kampanyalar ile ayrıca potansiyel düzensiz göçmenler Birlik tarafından aile birleşimi veya çalışma vizesi gibi yasal yollarla göç hakkında bilgilendirilerek düzensiz göçlerin düzenli hale getirilmesi de amaçlanmaktadır. Bu politika özellikle Arap Baharı'nın etkisiyle yaşanan AB Göç Krizi sonrasında Birlik gündeminde üst sıralara gelmiştir. Zira yüksek risklere rağmen düzensiz göçmenler AB'ye ulaşmak için Akdeniz rotasını kullanmaya devam etmiş ve çok sayıda can kaybı yaşanmıştır.¹⁸² Devletlerin düzensiz göçleri engellemek için sınır dışındaki bir diğeri politikası olan diğeri ülkelerde irtibat görevlileri yani göçmenlik görevlileri bulundurma politikası AB tarafından da kullanılmaktadır. Üçüncü ülkelerdeki AB Delegasyonlarında görevlendirilen ve görevleri koordinasyonu hızlandırmak, AB eyleminin üçüncü ülkelerdeki göç üzerindeki etkisini en üst düzeye çıkarmak ve kaynak ve transit ülkelerinin göç meselelerine katılımını artırmak olan Avrupa Göç İrtibat Görevlileri (European Migration Liaison Officers – EMLO) bu bağlamda çalışmaktadır.¹⁸³

Bilindiği üzere devletler düzensiz göçü engellemek için denizlerde veya kara sınırlarında ulaşım araçlarına veya yoldaki düzensiz göçmenlere müdahale edilebilmektedir.

---

¹⁸¹ Theodore Baird, “Carrier Sanctions in Europe: A Comparison of Trends in 10 Countries”, *European Journal of Migration and Law*, 19 (3), 2017, p. 320.

¹⁸² F. Trauner, O. N. Cham, R. Caleprico, “EU-Funded Information Campaigns Targeting Potential Migrants: State Of The Art”, *Bridges*, 2022, p. 5.

¹⁸³ “European Migration Liaison Officer (EMLO)”, *EU Migration and Home Affairs*, Erişim adresi: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/european-migration-liaison-officer-emlo_en (e.t. 05.06.2022).

Sınır kontrol kurumları, sahil güvenlik veya kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen devriyelerle düzensiz göçmenler tespit edilip hedef ülkeye girişleri engellenmektedir. Koser'in tipolojisinde “Yasaklama ve Müdahale” olarak adlandırılan bu politika AB üye devletleri tarafından da kullanılmaktadır. Düzensiz göçün daha devletlerin sınırlarına gelmeden önce durdurulmasını veya azaltılmasını amaçlayan önalcı politikalardan bir diğeri ise bölgesel işlemedir. Bu politika da AB tarafından AB sınırları dışındaki bölgelerde koruma ve sığınma taleplerinin değerlendirilmesi sağlanarak düzensiz göçü düzensiz göçmenler daha AB sınırlarına gelmeden önlemek amacıyla kullanılmaktadır. Bununla birlikte AB'nin bölgesel işleme politikasıyla uyumlu olarak özellikle Arap Baharı sonrası süreçte göçü dışsallaştırma politikası izlediği görülmektedir. Bir ayağı Geri Kabul Anlaşmaları bir ayağı ise yerel çözüm vurgusu olan bu politika ile AB düzensiz göçmenlerin kaynak ülkede veya kaynak ülkenin yakın coğrafyasında tutulmalarını, AB sınırlarından geçmeleri halinde ise geri kabul anlaşması yapılan transit ülkeye geri gönderilmelerini amaçlamaktadır. Yani düzensiz göç akışının önünü kaynak veya transit ülkelerde kesmeyi amaçlayan AB'nin, geri kabul anlaşmalarıyla birlikte bir anlamda sınır denetimlerini taşeronlaştırdığı da görülmektedir.¹⁸⁴

Bu önalcı politikalardan bir diğeri ise ekonomik yardım / yaptırım politikasıdır. AB'nin, düzensiz göçün kaynak ülkesine ekonomik yardımda bulunmak, olası bir düzensiz göçün kaynak ülkesi olabilecek ülkelere yönelik düzensiz göçü azaltacağı düşünülen bazı düzenlemeleri ekonomik yaptırım tehdidinde bulunarak uygulamaya çalışmak, transit ülkelere maddi yardımda bulunmak veya transit ülkelere AB sınırlarına düzensiz göç akışı olduğunda ilgili transit ülkeye maddi yaptırım tehdidinde bulunmak suretiyle ekonomik yardım/yaptırım politikası izlediği görülmektedir. Bununla birlikte insan kaçakçılarını caydırmayı ve gelen düzensiz göçmenleri korumayı amaçlayan AB üyesi devletler insan kaçakçılarına yönelik ciddi cezai yaptırımlar uygulamaktadır. Özellikle Arap Baharı sürecinden bu yana birçok düzensiz göçmenin göç yollarında hayatını kaybetmesi ve bu

---

¹⁸⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Kamuran Reçber, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Avrupa Birliği Arasında Akdedilen Geri Kabul Anlaşması'nın Yaratabileceği Sonuçların Analizi”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021, ss. 335-336; Sanem Özer, “Göç ve Uluslararası Güvenlik”, Ayça Eminoğlu, Murat Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2021, s. 423.

olayların uluslararası basında büyük yankı uyandırması AB'nin bu konuda ciddi önlemler almasına sebep olmuştur.

AB sınırlarına gelen düzensiz göçmenlerin sınırları geçmesinin engellenmesinin amaçlandığı evre olan sınır evresinde ise AB'nin fiziksel sınırları ve sınır denetimlerini güçlendirme politikası izlediği görülmektedir. Duvarlar, tel örgüler gibi fiziksel önlemlerin yanında özellikle Arap Baharı sonrasında sınır denetimleri de güçlendirilmiştir. AB'nin dış sınırlarının kırılmasını azaltarak sınır güvenliğini arttırmayı amaçlayan Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (European Border and Coast Guard Agency / FRONTEX) bu bağlamda ön plana çıkan bir kurumdur.¹⁸⁵

FRONTEX, AB üyesi devletler ile FRONTEX arasında iş birliği yapılması için bir çerçeve olarak 2013 yılında oluşturulan ve sınır ötesi suçlar ile düzensiz göçü önlemek ve göçmenlerin hayatlarını korumaya katkıda bulunmayı amaçlayan Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (European Border Surveillance System / EUROSUR) ile desteklenmektedir.¹⁸⁶ Sınır kontrollerinin ön planda olduğu bu evrede özellikle son dönemde biyometrik verilerin de bu amaçla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda AB'nin sınır güvenliğini sağlamak için oluşturduğu bir diğer mekanizma olan Avrupa Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi [Avrupa İltica Daktiloskopi Veritabanı / European Dactyloscopy / EURODAC], bir kişinin AB üyesi devletlere iltica başvurusundan hangi üye devletin sorumlu olduğuna karar vermelerine yardımcı olacak bilgiler vermek amacıyla iltica başvuru sahiplerinin ve düzensiz göçmenlerin parmak izlerini saklamaktadır.¹⁸⁷

AB'nin, düzensiz göçmenlerin sınırları geçmelerinin ardından bu kişilere yönelik uygulamalarını kapsayan sınır içi evresinde de oldukça katı ve kontrol odaklı politikalar izlediği görülmektedir. Daha ziyade düzensiz göçmenlerin ülke içerisindeki kontrolünü amaçlayan bu politikaları içerisinde düzensiz göçmenlerin sosyal hayatlarına ilişkin kısıtlamalar ile hareketlilik kısıtlamaları önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda AB tarafından

---

¹⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.; “Who we are?”, *FRONTEX*, Erişim adresi: <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/foreword> (e.t. 05.06.2022).

¹⁸⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz.; “EUROSUR”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/schengen-borders-and-visa/border-crossing/eurosur_en (e.t. 05.06.2022).

¹⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.; “EURODAC (European Asylum Dactyloscopy Database)”, *European Commission*, Erişim adresi: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/dataset/ds00008_en

kullanılan Yolcu Adı Kayıt Sistemi (Passenger Name Record / PNR), günümüzde bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirilen düzensiz göçmenlerin hareketliliğinin takibinde ön plana çıkan bir mekanizmadır.¹⁸⁸ Bununla birlikte AB'nin sınırları içerisindeki düzensiz göçmenlerin geri dönüşlerini teşvik ettiği görülmektedir. Ancak bu teşviklere rağmen AB'deki düzensiz göçmenlerin yalnızca üçte biri fiilen geri dönmekte, bu nedenle AB kurumları geri dönüş konusunda güçlülük ve iş birliği vurgusu yapmaktadır.¹⁸⁹

Tablo 2: AB'nin Güncel Düzensiz Göç Politikaları¹⁹⁰

Sınır Dışı	Sınır	Sınır İçi
Seçicilik (Vize Uygulaması)	Güçlendirilmiş Fiziksel Sınırlar (Duvarlar / Tel Örgüler)	Hareketlilik Kısıtlamaları (AB Havayolu Yolcu Kayıt Sistemi - PNR)
Göçü Dışsallaştırma (Geri Kabul Anlaşmaları) (Yerel Çözümler)	Güçlendirilmiş Sınır Denetimleri FRONTEX EUROSUR	Geri Dönüşü Teşvik
Ekonomik Yardımlar / Yaptırımlar	Biyometrik Veriler EURODAC	Sosyal Hayata İlişkin Kısıtlamalar
İnsan Kaçakçılarına Cezai Yaptırımlar		

AB'nin güvenlikleştirerek bir yüksek politika konusu haline getirdiği düzensiz göç yönelik izlediği katı ve güvenlik odaklı politikaların özellikle Arap Baharı sonrası süreçteki basına yansıyan sonuçlarının etkisiyle uluslararası toplum tarafından yoğun bir şekilde

¹⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.; “Passenger Name Record (PNR)”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/law-enforcement-cooperation/passenger-name-record-pnr_en

¹⁸⁹ “Communication from the Commission to the European Parliament and the Council”, *European Commission*, 2021, p. 1, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-04/27042021-eu-strategy-voluntary-return-reintegration-com-2021-120_en.pdf

¹⁹⁰ Tablo, Koser'in tipolojisi göz önüne alınarak tarafımızca hazırlanmıştır.

eleştirildiği gör÷lmektedir. Öyle ki AB'nin kendi içerisindeki sınırları kaldırdığı ancak dış sınırlarında geçirgenliği sıfıra indirmeye çalışarak adeta bir kale inşa ettiğini vurgulayan Avrupa Kalesi (Fortress Europe) ve Schengen Ülkesi (Schengenland) kavramları akademik literatürde sıkça kullanılan kavramlar haline gelmiştir. Ancak yine de Birliğin bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirdiği düzensiz göçe yönelik izlediği sert politikaları sürdürme eğiliminde olduğu gör÷lmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

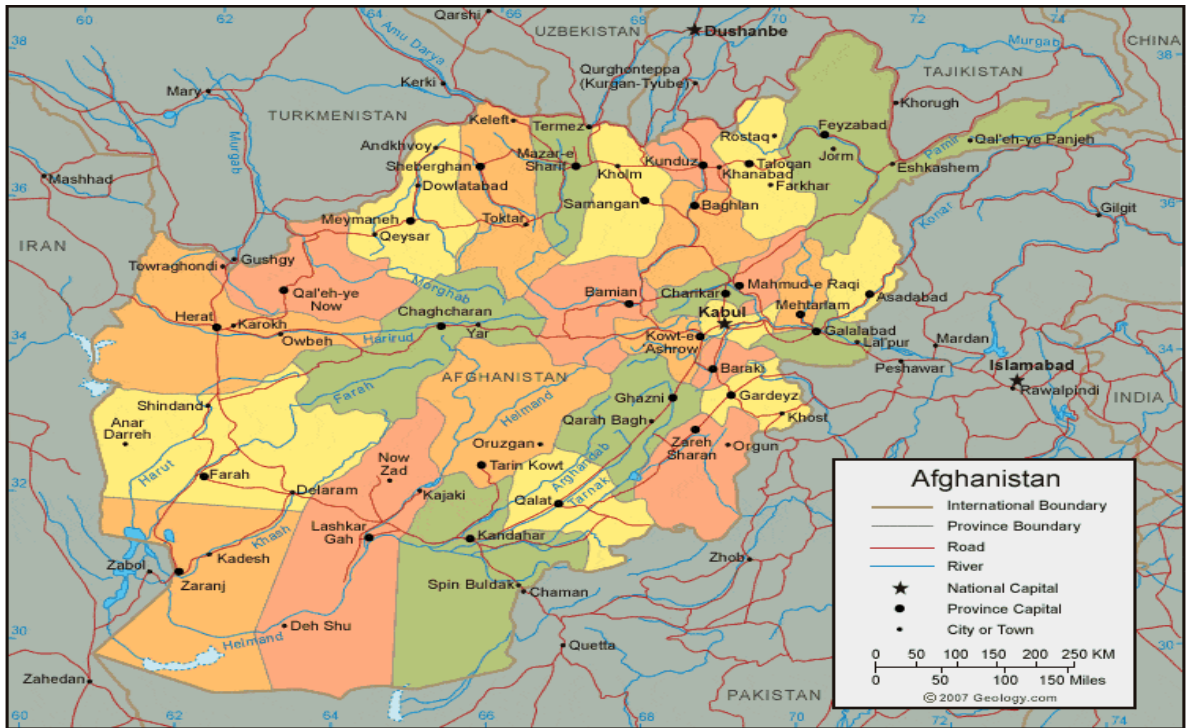
AFGANİSTAN KAYNAKLI DÜZENSİZ GÖÇLER VE AVRUPA BİRLİĞİ

Bu bölümde ise öncelikle Afganistan'ın coğrafi, etnik ve siyasi yapısı ve tarihsel süreçte buradan yapılan göçler dört döneme ayrılarak açıklanmış ve bu göçlerin AB'ye etikleri incelenmiştir. Ardından 2021 yılında Taliban'ın iktidara gelmesiyle hızlanan düzensiz Afgan göçü ve bu göçün AB'ye etkileri analiz edilmiştir.

3.1. Afganistan'ın Coğrafi, Etnik ve Siyasi Yapısı

Dört bir yanı karalarla çevrili olan Afganistan coğrafi olarak güneydoğuda Hindistan alt kıtası, kuzeyde Orta-Asya ve batıda İran platosu olmak üzere üç bölgeyi birbirine bağlamaktadır.¹⁹¹

Harita 3: Afganistan Haritası¹⁹²

¹⁹¹ Thomas Barfield, *Afganistan: Politik ve Kültürel bir Tarih*, Vakıfbak Kültür Yayınları, 1. Baskı, 2021, s. 13.

¹⁹² "Afghanistan Map and Satellite Image", *Geology*, Erişim adresi: <https://geology.com/world/afghanistan-satellite-image.shtml> (e.t. 20.02.2023).

Afganistan'daki yaşamı ayırt eden en önemli sosyal özellik, yerel veya etnik bölünmelerin yaygınlığıdır. Bireylerin birincil bağlılıkları kendi akrabalarına, köyelerine, kabilelerine ya da etnik gruplarına yöneliktir ve bunlar topluca kavim (qawm) olarak adlandırılmaktadır. Yerel düzeyde Afganistan nüfusu bu tür çok sayıda gruptan oluşmaktadır. Ancak qawm terimi bağlama bağlı uyarlanabilir olup, araştırmacıların bakış açısına göre de değişebilmektedir. Bu nedenle, sadece en küçük birimleri değil, aynı zamanda ülke içindeki büyük etnik grupları da kapsayabilmektedir. Bunlar arasında nüfus bakımından en önemlileri Peştunlar, Tacikler, Hazaralar, Özbekler, Türkmenler ve Aymaklardır. Ayrıca Nuristaniler ve Beluçlar gibi bazı küçük etnik gruplar da bölgesel olarak önemli rollere sahiptir.¹⁹³

Bugün Afganistan'da 30'dan fazla etnik grup bulunmaktadır. Afganistan'ın Güney Asya, Orta Doğu ve Orta Asya'ya açılan bir kapı olan coğrafyası, aynı etnik grupların birçoğunun hem Afganistan'da hem de komşu ülkelerde yer almasını mümkün kılmaktadır.¹⁹⁴ En yaygın etnik gruplar Peştunlar, Tacikler ve Hazaralardır.¹⁹⁵ Ancak Özbekler, Nuristanlılar, Aymaklar, Türkmenler ve Beluçlar da önemli bir nüfusa sahiptir.¹⁹⁶ Çoğunluk grubu olan Peştunlar esas olarak güney ve güneydoğuda yoğunlaşmakla birlikte ülkenin hemen hemen her bölgesinde yaşamaktadır, Tacikler esas olarak kuzey ve kuzeydoğu ile Kabil bölgesinde, Hazaralar merkezde (Hazarajat) ve Kabil'de, Özbekler kuzeyde, Aymaklar batıda, Türkmenler kuzeyde, Beluciler batı ve güneybatıda ve Nuristanlılar doğuda yaşamaktadır.¹⁹⁷

---

¹⁹³ Barfield, op. cit., s. 18.

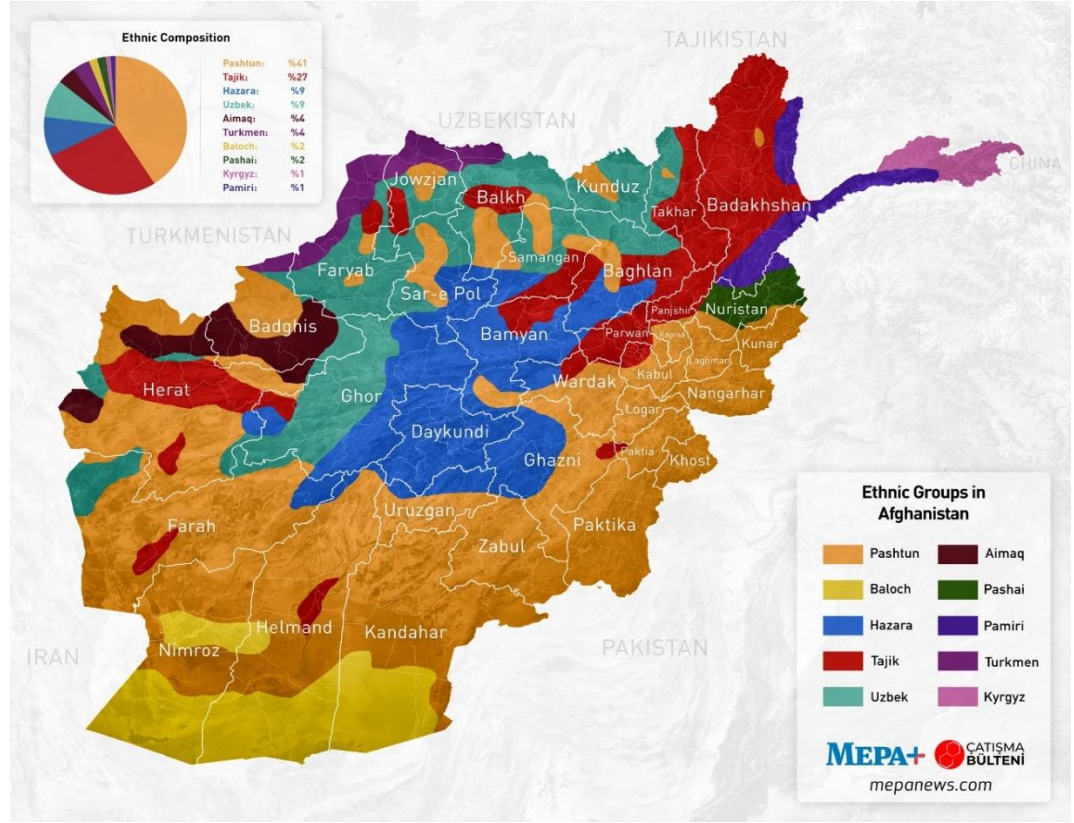
¹⁹⁴ "Afghanistan's Necessary Shift in Ethnic Narratives: From Dominance to Dialogue", *Wilson Center*, Erişim adresi: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/afghanistans-necessary-shift-ethnic-narratives-dominance-dialogue> (e.t. 28.05.2023).

¹⁹⁵ Afganistan nüfusunun etnik köken oranlarına ilişkin güvenilir güncel veriler bulunmamakla birlikte anketler nüfusa ilişkin bazı kaba tahminlere işaret etmektedir. Ancak daha önceki tahminlere göre nüfusun yüzde 42'sini Peştunlar, yüzde 27'sini Tacikler, yüzde 9'unu Hazaralar, yüzde 9'unu Özbekler, yüzde 3'ünü Türkmenler, yüzde 2'sini Beluciler ve kalan yüzde 8'ini de diğer gruplar oluşturmaktadır. Detaylı bilgi için bkz.; "Afghanistan", *Minority Rights*, Erişim adresi: <https://minorityrights.org/country/afghanistan/> (e.t. 28.05.2023).

¹⁹⁶ "Afghan Culture", *Cultural Atlas*, Erişim adresi: <https://culturalatlas.sbs.com.au/afghan-culture/afghan-culture-core-concepts> (e.t. 29.05.2023).

¹⁹⁷ *Minority Rights*, op. cit.

Harita 4: Afganistan'daki Etnik Dağılım¹⁹⁸

Ancak Barfield Afgan etnik gruplarını, siyasi birlik talep eden bazı önemli ortak noktalara ve tarihe sahip sabit “milliyetler” olarak görmenin hatalı olduğundan bahsederek eklemektedir:¹⁹⁹

“Bu etnik grupları gösteren basitleştirilmiş ulusal düzeydeki bir harita, genel bir bakış sağlamak ve dışarıdan gelenlere genel kalıpları tanıtmak açısından yararlı olsa da, yanıltıcı da olabilir. Etnik grupların sınıflandırılması genellikle yerel bağlamlara özgü olan çok sayıda kritere dayanmaktadır. Bir bölgede önemli kabul edilen kriterler başka bir bölgede önemsiz kabul edilebilmektedir. Ayrıca, yerel bir bağlamda, iki grup kendilerini farklı olarak algılayabilir ve hatta düşmanlık besleyebilirken, aynı

¹⁹⁸ “Afghanistan Ethnic Groups Map”, Mepa News, Erişim adresi: <https://www.mepanews.com/afghanistan-ethnic-groups-map-26786h.htm> (e.t. 12.06.2023).

¹⁹⁹ Barfield, op. cit., s. 18.

anda bölgesel veya ulusal düzeyde ortak bir etnik etiketi sorunsuz bir şekilde kabul edebilmektedir. Dolayısıyla, etnik gruplar bu bağlamda operasyonel olmaktan ziyade tanımlayıcı sınıflandırmalar olarak işlev görmektedir.”²⁰⁰

“Afgan” terimi bazen “Peştun” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla Afganistan’ın etnik gruplarından birini ifade etmektedir. Bununla birlikte “Afgan” kelimesi yaygın olarak Afganistan vatandaşını ifade etmek için kullanılmaktadır.²⁰¹ Güncel anlamda veri bulma noktasında sorunlar olduğu için farklı kaynaklar ile güncel etnik tablonun bir resmi çıkarılmaya çalışılmaktadır. Örneğin eski hükümetin 2004 anayasası 14 etnik grubu açıkça tanımaktadır: Peştun, Tacik, Hazara, Özbek, Türkmen, Beluc, Pachaie, Nuristani, Aymak, Arap, Kırgız, Kızılbaş, Gujur, Brahwi ve diğer kabileler.²⁰² Etnik grupların göreceli büyüklüklerine ilişkin çeşitli tahminler bulunmaktadır. Peştunların nüfus içindeki payına ilişkin tahminler %40 ila 50, Taciklerin %25-27, Hazaraların %9-18, Özbeklerin %6-15 ve Türkmenlerin %1,5-3 arasında değişmektedir.²⁰³ İslam Afganistan’da hakim dindir ve nüfusun tahminen %99’undan fazlası Müslümandır. Halkın çoğunluğu İslam’ın Sünni kolunu özellikle de Hanefi fıkıh ekolünü takip etmektedir. Nüfusun yaklaşık %10-15’i kendisini Şii Müslüman olarak tanımlamaktadır.²⁰⁴ Afganistan’daki Şii Müslümanlar arasında çoğunluğu Hazaralar oluşturmaktadır ancak kendini Şii olarak tanımlamayan Hazaraların ve diğer etnik gruplara mensup Şii üyelerin de bulunduğunu belirtmek gerekir.

Afganistan tarih boyunca İran ve Orta Asya’dan Hindistan’a akınlarda bir geçit olarak Büyük Kiros, Büyük İskender, Gazneli Mahmut, Cengiz Han, Timurlenk ve Babür Şah gibi önemli tarihi figürler için bir yol vazifesi görmüştür.²⁰⁵ Bugün Afganistan’ın yer aldığı topraklar, coğrafi kaynak zenginliği ve stratejik konumuyla çeşitli kültürlerin ve dini inançların kavşak noktasında yer almıştır. Stratejik konumu nedeniyle bölge, tarih boyunca sürekli olarak hem bölgesel hem de küresel güçlerin müdahalesiyle karşı karşıya kalmıştır.

---

²⁰⁰ Barfield, op.cit., s. 18.

²⁰¹ Barnett R. Rubin, *Afghanistan: What Everyone Needs To Know*, 2020, pp. 15-16

²⁰² *The Constitution of Afghanistan*, 2004, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/pdfid/404d8a594.pdf> (e.t. 10.05.2023).

²⁰³ *Minority Rights*, op. cit.

²⁰⁴ Rubin, op. cit., p. 13.

²⁰⁵ Barfield, op. cit., s. 13.

Tarih boyunca da küresel ve bölgesel güçler bölgeyi kolaylıkla işgal etmelerine rağmen hâkimiyetlerini uzun süre devam ettirememişlerdir. Bunun en önemli sebebi bölgeye hâkim olan güçlerin bölgeye hakim olmak isteyen diğer güçler tarafından yok edilmesi olmuştur.²⁰⁶ Bu yüzden Afganistan tarihte “İmparatorluklar Mezarlığı” olarak da adlandırılmaktadır.

Arkeolojik kanıtlar modern Afganistan’ın bulunduğu bölgede kentsel uygarlığın M.Ö. 3000 ile 2000 yılları arasında başladığını göstermektedir. İlk tarihi belgeler M.Ö. 550’den M.Ö. 331’e kadar bölgeyi kontrol eden İran Ahameniş Hanedanlığı’nın erken dönemlerine aittir.²⁰⁷ M.Ö. 330 ile 327 yılları arasında Büyük İskender, Ahameniş İmparatoru Darius III’ü yenmiş ve bölgedeki yerel direnişi bastırmıştır.²⁰⁸ Büyük İskender’in halefleri Selevkoslar, bölgeye Yunan kültürel etkisini aşlamaya devam etmişler ve kısa bir zaman sonra Hindistan’ın Mauryan İmparatorluğu güney Afganistan’ın kontrolünü ele geçirmiştir.²⁰⁹ M.Ö. 3. yüzyılın ortalarında göçebe Kuşanlar Afganistan’da kültürel ve ticari bir merkez haline gelen bir imparatorluk kurmuşlar ve M.S. 3. yüzyılda Kuşan İmparatorluğu’nun sona ermesinden 7. yüzyıla kadar bölge parçalanmış ve İran Sasani İmparatorluğu’nun genel koruması altında kalmıştır.²¹⁰

Müslüman Araplar 642’de Nihavend Savaşı’nda Sasanileri yenerek Afganistan bölgesine ilerlemişler, ancak bölgeyi ellerinde tutamamışlardır. 9. Yüzyılda İslam orduları Afgan kabilelerini fethetmek ve İslam’ı yaymak için 100 yıllık bir süreç başlatmışlardır.²¹¹ 10. yüzyıla gelindiğinde Samanilerin bir kolu olan Gazneli Hanedanı, Afganistan’da hüküm süren ilk büyük İslam hanedanı olmuştur.²¹² 1200’lü yıllarda Orta Asya’nın tamamı Cengiz Han’ın Moğol kuvvetlerinin eline geçmiştir. Afganistan, Timur’un mevcut Moğol

---

²⁰⁶ Zabihullah Dashti, “Afghan External Migration Movements In The Historical Process”, *Asya Studies*, 2022, p. 303.

²⁰⁷ Federal Research Division, “Country Profile – Afghanistan”, *United States Library of Congress*, August, 2008, p. 1, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/4950afcc0.html> (e.t. 15.05.2023).

²⁰⁸ “Büyük İskender”, *World History*, Erişim adres: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-265/buyuk-iskender/> (e.t. 16.05.2023).

²⁰⁹ “Historical Beginnings (To The 7th Century CE)”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/place/Afghanistan/Historical-beginnings-to-the-7th-century-ce> (e.t. 18.05.2023).

²¹⁰ Federal Research Division, op. cit., p. 2.

²¹¹ Historical Beginnings, loc. cit.

²¹² “Ghaznavid Dynasty”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/Ghaznavid-dynasty> (e.t. 18.05.2023).

İmparatorluğu'nu birleştirip genişlettiği 1380'li yıllara kadar parçalanmış halde kalmış ve 16. yüzyılın başlarına kadar Timur'un soyundan gelen hükümdarlar tarafından yönetilmiştir. Soyu Cengiz Han ve Timur'a kadar uzanan Babür Şah, 1504 yılında başkenti Kabil olan özerk bir beylik kurmuştur. Fetihleri 1522'de Kandahar'ı ele geçirmesiyle devam etmiş, 1526'da Delhi'ye bir sefer düzenlemiş ve zafer kazanmıştır. Bu zafer ile 1800'lerin ortalarına kadar varlığını sürdüren ve Doğu Afganistan'ın tamamını kapsayan Babür İmparatorluğu kurulmuştur. Sonraki 200 yıl boyunca Afganistan, Hindistan'daki Babürlüler ile İran'daki Safeviler arasında paylaşılmıştır.²¹³

Safevi lideri Nadir Şah'ın 1747'deki ölümüyle, "Durrani" olarak bilinen yerli Peştunlar, Afganistan'da 1772'e kadar süren bir yönetim başlatmışlardır. Afgan ulusunun kurucusu olarak bilinen ilk Durrani hükümdarı Ahmed Şah, Peştun kabilelerini birleştirmiş ve 1760 yılına kadar Delhi ve Umman Denizi'ne kadar uzanan bir imparatorluk kurmuştur. Ahmed Şah'ın 1772'deki ölümünden sonra imparatorluk parçalanma sürecine girmiş ancak 1826 yılına gelindiğinde Peştun Muhammedzai kabilesinin lideri Dost Muhammed düzeni yeniden sağlamıştır.²¹⁴

Afganistan bu tarihten itibaren giderek Rus Çarlığı ve İngiltere (Birleşik Krallık) arasında süregelen Büyük Oyun (The Great Game)'un bir parçası haline gelmiştir. Büyük Oyun 19. yüzyılda Orta Asya'da süregelen İngiliz ve Rus mücadelesine verilen isimdir.²¹⁵ Bu terim ilk defa Buhara ve İran yolculuklarına çıkan Yüzbaşı Arthur Conolly tarafından Meslektaşları Henry Rawlinson'a yazılan mektupta dile getirilmiştir.²¹⁶ Büyük Oyun süresince İngiltere Afganistan'ın zor işgal edilebilecek bir ülke olduğunu anlamış ve bu ülkeyi Rus Çarlığı ile arasında tampon bölge olarak bırakmayı tercih etmişlerdir.²¹⁷ Bu dönemde

---

²¹³"The First Muslim Dynasties", *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/place/Afghanistan/The-first-Muslim-dynasties#ref21390> (e.t. 18.05.2023).

²¹⁴ Meredith L. Runion, *The History Of Afghanistan*, London: Greenwood Press, 2007, p. 68.

²¹⁵ Barış Özdal, *Diplomasi Tarihi-I*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, s. 537.

²¹⁶ Gerald Morgan, *Anglo Russian Rivalry in Central Asia: 1810-1914*, London: Frank Cass, 1981, p. 15.'den aktaran Ibid.

²¹⁷ Muzaffer Oruçoğlu, *Afganistan - Sovyet İşgali*, Sancı Yayınevi 1. Basım, 2021, s. 22.

devletin başında olan Dost Muhammed, güneye doğru genişleyen Rus Çarlığı ile Hindistan'ı korumaya niyetli İngiltere arasındaki Büyük Oyun'un başlangıcında hüküm sürmüştür.²¹⁸

İngilizler, Rusların güneye doğru ilerlemesini önlemek amacıyla 1842, 1879 ve 1919 yıllarında Afganistan'ı üç kez işgal etmiştir. Bu dönemde Afgan yöneticiler bazı tavizler vermek zorunda kalsalar da bağımsızlıklarını korumayı başaramamışlardır. Birinci İngiliz-Afgan Savaşı (1839-1842)'nda İngilizler Dost Muhammed'i tahttan indirmiş, ancak 1842'de çekilmişlerdir. Sonraki yıllarda Rus kuvvetleri Afganistan'ın kuzey sınırına yaklaşmış ve İngilizler 1878'de İkinci İngiliz-Afgan Savaşı'nda Afganistan'ın büyük bölümünü işgal etmişlerdir. 1880'de bir Durrani olan Abdur Rahman, İngiliz ve Rus çıkarlarının dengelendiği, Afgan kabilelerinin birleştirildiği ve sivil idarenin modern Afgan devleti olarak kabul edilen şekilde yeniden düzenlendiği 21 yıllık bir hükümdarlık dönemine başlamıştır.²¹⁹ Bu dönemde İngilizler Durand Hattı'nı güvence altına alarak Afganistan'ı güneydoğudaki İngiliz sömürge topraklarından ayırmış ve Peştun kabilelerinin bölünmesi konusunda gelecekte yaşanacak gerilimlerin tohumları da bu tarihlerde atılmıştır. Abdur Rahman'ın oğlu olan ve 1901-1919 yılları arasında hüküm süren Habibullah babasının idari reformlarını devam ettirmiş ve Afganistan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndaki tarafsızlığını korumuştur.²²⁰ 1919 yılında Afganistan, Üçüncü İngiliz-Afgan Savaşı'nı sona erdiren ve Afganistan'ın resmi bağımsızlık tarihi olan Rawalpindi Antlaşması'nı imzalamıştır.²²¹ Antlaşmayla İngiltere Afganistan'ın bağımsızlığını resmen kabul etmiştir.

İki savaş arası dönemde Afganistan yine iki dünya gücü arasında bir denge noktası haline gelmiştir. 1919-1929 yılları arasında hüküm süren Amanullah Han İngiliz-Sovyet rekabetini ustalıklı manipüle ederek büyük devletler ile ilişkiler geliştirmeyi başarmıştır.²²² 1921'de Afganistan ile SSCB arasında bir dostluk anlaşması imzalanmış, Afganistan SSCB'de konsolosluklar açmış, SSCB Afganistan'a yıllık 1 milyon ruble yardım yapmayı kabul etmiş ve Afganistan'a çeşitli uzmanlar göndererek ülkenin modernizasyonu için

---

²¹⁸ Federal Research Division, op. cit., p. 2.

²¹⁹ Bkz., Runion, op.cit, pp. 77-81.

²²⁰ Federal Research Division, loc. cit.

²²¹Runion, op. cit, pp. 88-89

²²² Federal Research Division, op. cit., p. 3.

yardım etmeyi kabul etmiştir.²²³ Amanullah Han 1923 yılında ülkesinin ilk anayasasını yürürlüğe koymuş ancak iç reform programına gösterilen direnç 1929'da tahttan çekilmesi ile sonuçlanmıştır. 1933 yılında Amanullah'ın yeğeni Muhammed Zahir Şah, Afganistan'ın son kralı olarak 40 yıllık bir saltanata başlamıştır.

Afganistan'ın tarafsız kaldığı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Peştun kabileleri arasında uzun süredir devam eden bölünme, 1948'de Durand Hattı'nın diğer tarafında kurulan komşu Pakistan devleti ile gerginliğe neden olmuştur.²²⁴ Buna karşılık Afganistan dış politikası giderek SSCB'ye kaymıştır. SSCB ile yakınlaşma Afganistan'a ekonomik faydalar sağlamış ve Afganistan'ın siyasi isteklerini ve liberalleşmeyi etkilemiştir.²²⁵ Ancak sonrasında ekonomik ve siyasi koşullar daha da kötüye gitmeye başlamıştır. 1973 yılında Muhammed Davud kralı devirmiş ve Afganistan'da cumhuriyet kurulmuştur ancak ekonomik koşullar düzelmeyince Davud siyasi desteğinin çoğunu kaybetmiş, komünist gruplar 1978'de hükümeti devirmiştir.²²⁶

Savaş ve anarşi, 1978'den 2001'e kadarki dönemi karakterize etmiştir. Thomas Barfield Afganistan'ın bu 23 yıl boyunca yaşadığı sıkıntıları üç uğursuz döneme ayırmıştır. İlk aşama 1978'de Marksist Afganistan Demokratik Halk Partisi (PDPA) üyelerinin Muhammed Davud'u öldürüp sosyalist bir rejim ilan ettikleri kanlı bir darbe ile başlamıştır. Yirmi aylık kısa bir sürenin ardından iç muhalefet ve rejimin radikal politikalarına karşı büyüyen bir isyan, rejimin neredeyse çökmesine yol açmış ve SSCB'nin işgalini tetiklemiştir.²²⁷ İşgal, SSCB ile PDPA'yı, ABD ve Suudi Arabistan'dan destek alan ve esas olarak Pakistan'dan faaliyet gösteren İslamcılarının liderliğindeki mücahit gruplarla karşı karşıya getirmiştir.²²⁸ SSCB 1988'de tarafsız bir Afgan devleti kurmayı kabul etmiş ve son SSCB birlikleri 1989'da Afganistan'ı terk etmişlerdir. Böylece yaklaşık bir milyon kişinin

---

²²³ Töre Sivrioğlu, Ahmad Jawid Türkoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Afganistan Tarihi*, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2017, s. 224.

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Runion, loc. cit.

²²⁶ Federal Research Division, loc. cit.

²²⁷ Barfield, op.cit., s. 170.

²²⁸ Kubilayhan Erman, "Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı İşgali Ve Türkler", *SUTAD*, Güz, 2018, s. 303.

ölümüne, ülkenin harap olmasına ve üç milyon mültecinin ortaya çıkmasına neden olan 10 yıllık savaş sona ermiştir.²²⁹

SSCB'nin çekilmesinden sonra 1992'ye kadar Necibullah liderliğindeki PDPA rejimi Kabil'de kontrolü elinde tutmayı başarmış ancak Necibullah'ın gücü SSCB'nin çöküşüyle ciddi şekilde azalmış ve PDPA Nisan 1992'de dağılmıştır.²³⁰ 1992'de Peştun, Tacik, Özbek ve Hazaralar'ın başını çektiği mücahitler Afganistan'daki komünist hükümeti devirmiş ve başkent Kabil'i ele geçirmişlerdir.²³¹ Savaşan grupların liderleri arasında Tacik Ahmed Şah Mesud, Peştun Gülbeddin Hikmetyar ve Özbek Abdül Raşid Dostum yer almıştır.²³² Ancak SSCB işgaline karşı direniş dışında ortak noktaları olmayan mücahit grupların yönetimi paylaşamamaları sonucunda yeniden iç çatışmalar başlamıştır. Birkaç geçici ittifaka rağmen, silahlı gruplar arasındaki mücadeleler, İslami köktendinci bir grup olan Taliban'ın 1996'da ülkenin çoğunun kontrolünü ele geçirene kadar devam etmiştir.²³³

Taliban, toplum üzerinde baskıcı bir kontrol sağlamak için Sünni İslam'ın aşırı bir yorumunu kullanmıştır.²³⁴ Bu dönemde ekonomi tamamen yerle bir olmuş ve devlet hizmetlerinin çoğu durma noktasına gelmiştir. Taliban, aynı zamanda El Kaide'ye Afganistan'ı bir üs olarak kullanma hakkı da tanımıştır. El Kaide, 11 Eylül 2001'de ABD'ye yönelik saldırılarla doruğa ulaşan bir dizi uluslararası terör eylemi gerçekleştirirken Taliban, El Kaide lideri Usame bin Ladin'i teslim etmesi yönündeki uluslararası baskıyı da reddetmiştir.²³⁵ Bunun ardından ABD ile müttefikleri 2001 sonbaharında Afganistan'a saldırdığında Taliban hükümeti devrilmiş ancak Taliban ve El Kaide liderleri kaçmışlardır.

---

²²⁹ Barfield, loc. cit.

²³⁰ Ibid.

²³¹ Sivrioğlu, op. cit., s. 277.

²³² Federal Research Division, loc. cit.

²³³ Yavuz Cankara, Okan Çerez, "Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan'ın Göç Sorunu ve Türkiye'ye Yansımaları", *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, 124 (245), 2020, s. 453.

²³⁴ Beşir Ahmed Ensari, *Teorisi, Pratiği Ve Tarihsel Arka Planıyla Taliban*, İstanbul: Kayıt Yayınları, 2015, ss. 19-20.

²³⁵ "Taliban Again Refuses To Turn Over Bin Laden", *The New York Times*, 2001, Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2001/10/02/international/taliban-again-refuses-to-turn-over-bin-laden.html> (e.t. 28.05.2023).

ABD liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü Afganistan'ı işgal etmeye başlamış ve 2001 - 2021 yılları arasında sürecek işgal dönemi başlamıştır.²³⁶

3.2. Tarihsel Süreçte Afganistan Kaynaklı Düzensiz Göçler ve AB

Göç tarihine bakıldığında genellikle istikrarsız, az gelişmiş veya gelişmekte olan bölgelerden gelişmiş ülkelere göç olgusu, güvenliğe, daha iyi yaşam ve çalışma koşulları arayışından kaynaklanmıştır. Kırk yıldır uzun süreli iç çatışmaların yaşandığı Afganistan, ortaya çıkan ekonomik kriz ve yaygın yoksulluk nedeniyle önemli düzeyde göç yaşamıştır. Afgan nüfusu yaklaşık elli yıldır sürekli olarak yurt dışına göç etmektedir. Afgan göçünün arkasındaki temel itici güç, çatışmaların ve güvenlik sorunlarının ekonomik faktörlerle iç içe geçmiş ve ayrılmaz doğasıdır. Özellikle çatışmalar, kırsal kesimdeki bireylerin geçim kaynaklarını olumsuz yönde etkileyerek onları şehir merkezlerine veya komşu ülkelere göç etmeye zorlamaktadır. Göç fırsatları, Afganlar arasında ekonomik ve sosyal statülerine göre orantısız bir şekilde dağılmıştır. Daha varlıklı, kentli ve daha iyi eğitilmiş gruplar sanayileşmiş ülkelere göç etme eğilimindeyken, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin önemli bir kısmı en yoksul bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca göç örüntüsü demografik baskılardan da etkilenmekte ve artan sayıda genç Afgan yurtdışında ekonomik beklentiler aramaktadır.²³⁷

Afganistan'da 2021 yılında yaşanan gelişmelerle birlikte düzensiz göç konusunun yeniden AB'nin gündeminde üst sıralara yerleştiği görülmektedir. 2021 yılında Taliban'ın yeniden iktidara gelmesi sürecindeki ve sonrasındaki düzensiz Afgan göçünün tam olarak anlaşılabilmesi için öncelikle bu göçlerin tarihsel arka planını ve sebeplerini incelemek yerinde olacaktır. Çünkü Afganistan'dan düzensiz göç yeni bir olgu değildir. Zira Afganistan, 1979 yılından bu yana rejim değişiklikleri, iç savaşlar, çatışmalar, insan hakları ihlalleri, kötü ekonomik koşullar ve kuraklık nedeniyle dünyadaki en önemli kaynak ülkelerden biri olmuştur.²³⁸

---

²³⁶ Federal Research Division, op. cit., p. 3.

²³⁷ Dashdi, op. cit., p. 302.

²³⁸ Bkz.; Ragıp Kutay Karaca, Fatma Zeynep Özkurt, "Current Challenges and Future Settlement Opportunities in Afghanistan", *FWU Journal of Social Sciences*, Special Issue, 1 (1), 2015, p. 23; Sanam Noor, "Afghan Refugees After 9/11", *Pakistan Horizon*, 59 (1), 2006, p. 60.

1979 yılından günümüze kadarki süreç içerisindeki Afganistan kaynaklı düzensiz göçler incelendiğinde ise bu göçlerin ülkenin siyaset ve diplomasi tarihini etkileyen beş önemli kırılmayla paralel olarak beş büyük dalga halinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu kırılmaların ilki 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgali, ikincisi 1992 yılında mücahitlerin zaferi, üçüncüsü 1996 yılında Taliban'ın iktidara gelmesi, dördüncüsü 2001 yılında gerçekleşen ABD müdahalesi, sonuncusu ise 2021 yılında Taliban'ın yeniden zafer kazanmasıdır.

Dolayısıyla bu bölüm itibarıyla öncelikli olarak Afganistan'dan kaynaklı göçlerin tarihçesi kronolojik olarak incelenecek ve bu göçlerin AB'ye etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Son olarak ise 2021 yılı ve sonrası gelişmeler mevcut söylemler ve veriler ışığında analiz edilecektir.

3.2.1. 1979 SSCB Müdahalesi ve Düzensiz Göçler

Afganistan'da on yıl süren Rus işgali 20 bine yakın SSCB askerinin ölümü ile sonuçlanırken bu ölümlerin çoğu Özbek, Kırgız, Kazak ve Türkmen olan etnik Türk kökenli Müslümanlardan oluşmuştur.²³⁹ SSCB bu dönemde mücahitlerle şiddetli şekilde mücadele etmiş ve mücahitlere yönelik sivil desteği azaltmak için bombalama ve kırsal nüfusun zorla yerinden edilmesi gibi taktiklere başvurmuştur. Bu önlemler 1982 yılına kadar yaklaşık 2.8 milyon Afgan'ın Pakistan'a ve 1.5 milyon Afgan'ın da İran'a sığınmasıyla kırsal kesimden büyük bir göçün yaşanmasına neden olmuştur.²⁴⁰

SSCB'nin Afganistan'ı işgali Afganistan göç tarihi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Zira işgal ile birlikte Afganistan'da büyük bir dışa göç (emigration) dalgası başlamıştır. 1979 yılının sonunda 600 bin, 1980 yılı sonunda ise toplamda 1.9 milyon Afgan, mülteci durumuna düşmüş ve Afganlar dünyadaki en büyük mülteci grubu haline gelmiştir.²⁴¹ O dönemki Afganistan nüfusunun yaklaşık 13 milyon olduğu göz önüne

---

²³⁹ İzzetullah Zeki, *Afganistan'da Hakimiyet Mücadelesi: Doğu Batı Çatışması 1809-2019*, Çizgi Yayınları, 1. Baskı, 2019, s. 108.

²⁴⁰ "Soviet Invasion Of Afghanistan", *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan> (e.t. 29.06.2023).

²⁴¹ Rupert Colville, "Refugees Magazine Issue 108 (Afghanistan: The Unending Crisis) - The Biggest Caseload in the World", *UNHCR*, 1997, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/publications/refugeemag/3b680fbfc/refugees-magazine-issue-108-afghanistan->

alındığında 1 yıl içerisinde nüfusun yaklaşık %15'inin mülteci durumuna geldiği görülmektedir.²⁴² 10 yıl devam eden savaşın sonunda ise Afgan mülteci sayısı 6.2 milyona ulaşmış yani savaş öncesindeki Afganistan nüfusunun yaklaşık yarısı mülteci haline gelmiştir.²⁴³ Bu mültecilerin 3.5 milyonu Pakistan, 2 milyonu da İran'a gitmiştir.²⁴⁴ Bu dönemde Pakistan ile İran etnisite ile din faktörünün ve coğrafi yakınlığın etkisiyle Afganlar için ana hedef ülkeler olurken, uzak ülkelere göç nadir olduğundan Avrupa'ya yönelik kitlesel bir düzensiz göç yaşanmamıştır.²⁴⁵ Eş zamanlı olarak, ülke içinde 2 milyon kişi daha yerinden edilmiş ve farklı bölgelere taşınmak zorunda kalmıştır.

3.2.2. 1992 Mücahitlerin Zaferi ve Düzensiz Göçler

Mücahitler SSCB işgali boyunca Afganistan'da savaşan, siyasi olarak bağımsız gruplar olarak hareket eden ve askeri çabaları savaş boyunca koordinasyonsuz bir şekilde kendini gösteren gerilla savaşçıları olarak tanımlanmaktadır.²⁴⁶ Ancak silahlarının ve savaş organizasyonlarının kalitesi, deneyimleri ve Pakistan üzerinden ABD ile diğer ülkelerden sempati duyan Müslümanlar tarafından gönderilen büyük miktarda silah ve diğer savaş malzemeleri sayesinde giderek artmıştır. Buna ek olarak, etnik kökenlerine bakılmaksızın halk arasında "Afgan-Araplar" olarak adlandırılan belirsiz sayıda Müslüman gönüllü, dünyanın her yerinden mücahitlere katılmak için Afganistan'a gelmiştir.²⁴⁷

1989'da SSCB'nin geri çekilmesinin ardından oluşan otorite boşluğunu mücahitler doldurmaya çalışmıştır. Böylece ikinci en önemli göç dalgası, SSCB'nin 1989'da Afganistan'dan çekilmesinin ardından başlayan iktidar mücadelesi ve iç çatışmanın çalkantılı

---

unending-crisis-biggest-

caseload.html#:~:text=By%20the%20end%20of%201979,of%20refugees%20in%20the%20world

²⁴² "Afganistan", *World Bank*, Erişim adresi:

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=AF> (e.t. 25.06.2023).

²⁴³ Noor, op. cit., p. 61.

²⁴⁴ "Afghan Migration After the Soviet Invasion", *National Geographic*, 2012, p. 1, Erişim adresi:

https://media.nationalgeographic.org/assets/file/afghan_MIG.pdf

²⁴⁵ Selda Geyik Yıldırım, "Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler", *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 2018, s. 135.

²⁴⁶ "Mujahideen: Afghani Rebels", *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/mujahideen-Afghani-rebels> (e.t. 29.06.2023).

²⁴⁷ "Soviet Invasion Of Afghanistan", *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan> (e.t. 29.06.2023).

sonuçlarından kaynaklanmıştır.²⁴⁸ Zira bu karışıklıkların temelinde yatan sebeplerin belki de en büyüğü yıkılan rejimin hangi rejim ile doldurulacağı sorunu olmuştur. SSCB'ye karşı savunma dışında ortak noktası bulunmayan ve SSCB'ye karşı zafer kazanılmasının ardından da ülkenin yeniden inşası için özgürlükçü bir programları olmayan mücahitlerin büyük bölümü Afganistan'daki kadın hakları, eğitim ve sağlık konusundaki reformlara karşı çıkmışlardır.²⁴⁹

Üç yıl süren mücadeleden sonra 1992 yılında Peştun, Tacik, Özbek ve Hazaralar'ın başını çektiği mücahitler Afganistan'daki komünist hükümeti devirmiş ve başkent Kabil'i ele geçirmişlerdir.²⁵⁰ Mücahitlerin zaferi Afganistan'a bir geri dönüş göçü (remigration) başlatmış ve Nisan-Aralık 1992 arasında yaklaşık 900 bin Afgan Afganistan'a geri dönmüştür.²⁵¹ Ancak SSCB işgali nedeniyle başka devletlere kaçmış mülteciler komünist hükümetin devrilmesinin ardından Afganistan'a geri dönmeye başlamış olsa da SSCB işgaline karşı direniş dışında ortak noktaları olmayan mücahit grupların yönetimi paylaşamamaları sonucunda başlayan iç çatışmalar yeni bir düzensiz göç dalgası yaratmıştır.²⁵² Yaşanan çatışmalar nedeniyle yüz binlerce insan göç etmek zorunda kalmıştır. 1979 yılında başlayan birinci dalganın aksine bu dönemdeki göçlerin AB'yi de etkilediği görülmektedir. Zira 1990-1995 arası dönemde 53 bin Afgan Avrupa'ya iltica başvurusunda bulunmuş ve yaklaşık 16 bin Afgan AB tarafından çeşitli statüler verilerek kabul edilmiştir.²⁵³

3.2.3. 1996 Taliban İktidarı ve Düzensiz Göçler

Taliban (Talebeler), geçmişine bakıldığında ABD tarafından eğitilen bir grup öğrenci olarak Pakistan'dan Afganistan'a gelen bir örgüt olarak ortaya çıkmıştır. Kısa bir süre

---

²⁴⁸ Dashti, op. cit., p. 2.

²⁴⁹ Sivrioğlu, op. cit., s. 262 ve 277.

²⁵⁰ Ibid. s. 277.

²⁵¹ Hiram A. Ruiz “Afghanistan: Conflict and Displacement 1978 to 2001” *Forced Migration Review (FMR)*, 2002, p. 9, Erişim adresi: <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/september-11th-has-anything-changed/ruiz.pdf>

²⁵² Yavuz Cankara, Okan Çerez, “Tarihsel Sürec İçerisinde Afganistan'ın Göç Sorunu ve Türkiye'ye Yansımaları”, *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, 124 (245), 2020, s. 453.

²⁵³ “UNHCR CDR Background Paper on Refugees and Asylum Seekers from Afghanistan”, *UNHCR*, 1997, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6a6440>

içerisinde Afganistan'ın güney bölgelerine hakim olmaya başlamış ve Kandahar gibi kilit bir şehri kısa sürede ele geçirmiştir.²⁵⁴ Kabil'i ele geçirerek kendini devlet ilan eden Taliban, Taliban, Afganistan'ın resmi ismini "Afganistan İslam Emirliği olarak değiştirirken milli marşı kaldırmış ve bayrak olarak beyaz kumaşa basılmış şehadet kelimesini kullanmıştır.²⁵⁵ Kadınların İslami örtülere bürünerek giyinmesini zorunlu kılan Taliban, lokanta ve hotellere müziği yasaklamış, erkeklere sakal bırakma zorunluluğu ve beş vakit namaz vaktinde camide bulunma zorunluluğu getirmiş, uzunca saç bırakılmasını ve uyuşturucunun her türlü kullanılmasını da yasaklamıştır.²⁵⁶

Kızların okula gitmesine kesinlikle karşı olan Taliban, modern eğitime sapkınlık olarak bakmaktadır. Bu dönemde uygulamaya konulan yasaklar o kadar uç noktalara varmıştır ki bütün bilimsel derslere müfredattan çıkarılmış, medreselerde eğitim gören çocuklara sarık takma zorunluluğu getirilmiş, kamu kurumlarında kadınların çalışması yasaklanmış, karma eğitime son verilmiş, hırsızlığın cezası olarak el kesme gibi uygulamalarda halk tamamen bir korku ve dehşet yönetiminin altına girmiştir.²⁵⁷ Böyle bir ortamda ülke tamamen Orta Çağ zihniyetine gömülerek dış dünya ile bağı tamamen kopmuştur. Pakistan'dan ihraç edilen bu örgüt ne Afganistan'da yaşayan halkın geleneklerine karşı saygılıdır ne de kültüre dair izler taşımıştır. SSCB'ye karşı savaşan mücahit gruplar bile Taliban'ın bağına karşı karşılarında şaşırılmış ve ilerleyen süreçte Taliban'a karşı Ruslardan yardım isteyecek duruma gelmişlerdir.²⁵⁸

Afganistan'daki bir sonraki düzensiz göç dalgası ise Taliban'ın 1996 yılında iktidara gelmesiyle yaşanmıştır. Aslında Taliban Kabil'e girdiğinde Kabilliler yıllardır süren savaşların parçaladığı ülkeye barış ve istikrar getireceğini düşündüğünden ilk başlarda Taliban'ı desteklemiştir.²⁵⁹ Ancak Taliban'ın köktendinci duruşu ve aşırı baskıcı yönetim

---

²⁵⁴ Zeki, op. cit., ss. 121-122.

²⁵⁵ Hüsamettin İnaç, Mohammed Rafiq Sada, *Taliban'ın Afganistan'ı: Devlet, Toplum, Siyaset*, Bilge Kültür Sanat, 2021, s. 152.

²⁵⁶ Zeki, op. cit., s. 123.

²⁵⁷ Ibid.

²⁵⁸ Sivrioğlu, Türkoğlu, op. cit., ss. 283-284.

²⁵⁹ Ibid., s. 290.

tarzı nedeniyle 250.000 Kabilli göç etmek zorunda kalmıştır.²⁶⁰ Bu kitlenin eğitimli ve meslek sahibi kısmı Pakistan'a göç etmiştir.²⁶¹ Peştun Taliban yönetiminde etnik ve dini ayrımcılığa uğramaktan korkan Hazaralar gibi gruplar, hakları kısıtlanan kadınlar ve siyasi ılımlılar da göç etmek zorunda kalmışlardır.²⁶² Bu dönemde AB üyesi devletlerin hedef ülke olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Zira 1995-2000 yılları arasında 100 binden fazla Afgan AB'ye iltica başvurusunda bulunmuştur.²⁶³

3.2.4. 2001 ABD Müdahalesi ve Düzensiz Göçler

Dördüncü düzensiz göç dalgasına neden olan olay ise 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'nın ardından ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin Afganistan'ı işgal etmesidir. 2001 yılına giden süreç aslında Taliban'ın nasıl Afganistan'dan çıkarılabileceği yönünde gelişmiştir. Taliban 1994 ve 1995 yıllarında yükselişe geçmiş ve 1996 yılında ülkenin neredeyse tamamında en etkin güç haline gelmiştir. 2001 yılına giden beş yıllık süreç ise uluslararası ilişkiler anlamında çok hızlı değişimleri beraberinde getirmiştir. Eski mücahit liderleri bu yükseliş karşısında birlik olmuşlar ve İran, Rusya Federasyonu (RF) ve diğer Orta Asya Türk hükümetlerinden destek istemişlerdir. Taliban ise o dönemde ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan'dan destek görmüştür. Pakistan o dönemde Afganistan'da kurulacak kendi kontrolü altındaki bir İslami yönetimi SSCB sonrası kurulan Orta Asya hükümetleri ile kurulacak enerji hattı projeleri için desteklemiş, ABD ise Afganistan'da kurulacak kontrolü altında bir yönetimin güçlenen İran'a karşı kullanabileceğini düşünmüştür.²⁶⁴

ABD'nin tutumunu değiştirmesine neden olan olaylar ise Taliban'ın insan haklarına karşı giriştiği suçlar veya toplumsal anlamda yarattığı yıkımdan kaynaklı değildir. Nitekim ABD, 1988 Cenevre Sözleşmesi gereğince Rusları ülkeden çıkaran mücahitlere 3 milyar dolar vermiş ve ülkedeki terör ortamının daha da artmasına sebep olmuştur. Bunun yanında

---

²⁶⁰ "UNHCR CDR Background Paper on Refugees and Asylum Seekers from Afghanistan", *UNHCR*, 1997, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6a6440>

²⁶¹ Ruiz, op. cit., p. 9.

²⁶² "Afghan Migration After the Soviet Invasion", *National Geographic*, 2012, p. 2, Erişim adresi: https://media.nationalgeographic.org/assets/file/afghan_MIG.pdf

²⁶³ "UNHCR Afghan Refugee Statistics 10 Sep 2001", *UNHCR*, 2001, Erişim adresi: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/unhcr-afghan-refugee-statistics-10-sep-2001>

²⁶⁴ Sivrioğlu, op. cit., s. 283 ve 289.

Afganistan’da Taliban yönetiminin resmi devlet statüsü kazanmasının yolunu açan ve Taliban’ı resmi olarak tanıyan Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirliklerine hiçbir tepki de göstermemiştir. ABD’nin tutumunu etkileyen asıl sebeplere bakıldığında Hüsamettin İnaç bu durumu asıl olarak teröre değil aynı zamanda ABD’nin bölgeden almak istediği doğalgaza bağlamaktadır. Öyle ki El Kaide terör örgütü 11 Eylül Terör Saldırıları öncesinde Afganistan’a yerleşmiş olsa da ABD asıl olarak bu süreçte Türkmenistan’da bulunan doğal gaz yataklarını Afganistan üzerinden Hint Okyanusu’na çıkarmayı amaçlamaktadır ancak Taliban yönetimi ile bu durumun sağlanamayacağını anlamıştır. Nitekim 11 Eylül Terör Saldırıları öncesinde ABD’nin Kenya ve Tanzanya Büyükelçiliklerine 1998 yılında yapılan saldırıları üstlenmesine ve dünyadaki tüm Müslümanları ABD ve müttefik vatandaşlarını sivil veya asker olsun öldürmeye davet eden Bin Ladin’in Afganistan’dan iadesinin istenmesi 11 Eylül 2001 Terör Saldırılarından sonra gerçekleşmiştir.²⁶⁵ Taliban’ın bu isteği reddetmesi üzerine George W. Bush yönetimindeki ABD “küresel terörle mücadele (global war on terrorism)”yi ön plana çıkarmıştır. Saldırıların ertesi günü, 12 Eylül 2001’de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplanmış ve 1368 Sayılı Kararı kabul etmiştir.²⁶⁶ Bu kararda genel olarak terörizm kınanmış ve Usame bin Ladin, terör örgütü El-Kaide ve Taliban 11 Eylül 2001’deki terörist saldırılardan (açıkça söz edilmese de) sorumlu tutulmuştur. Ardından, ABD'nin girişimi ve katkısıyla Güvenlik Konseyi 29 Eylül 2001 tarihinde 1373 Sayılı Kararı kabul etmiştir.²⁶⁷

Güvenlik Konseyi’nin 1373 Sayılı Kararı, Taliban ve El-Kaide’yi hedef alan önceki kararların aksine, tüm devletlere hitap ederek daha geniş bir kapsamı kapsamaktadır.²⁶⁸ Kararda terörizmin finansmanının önlenmesi ve cezalandırılması üzerinde durulmuş ve terörizm için kasıtlı olarak mali kaynak sağlanması ve toplanması suç sayılmıştır. Ayrıca terör eylemlerine karışan, teşebbüs eden ya da bu tür eylemlere yardım eden kişilerin mal varlıklarının, mülklerinin ve ekonomik kaynaklarının dondurulması çağrısında

---

²⁶⁵ İnaç, Sada, op. cit., ss. 152-154.

²⁶⁶ “Resolution 1368 (2001) / Adopted By The Security Council At Its 4370th Meeting, On 12 September 2001”, UN, Erişim adresi: <https://digitallibrary.un.org/record/448051?ln=en> (e.t. 30.06.2023).

²⁶⁷ İnaç, Sada, op. cit., s. 152.

²⁶⁸ “Resolution 1373 (2001) Adopted By The Security Council At Its 4385th Meeting, On 28 September 2001”, UN, Erişim adresi: https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf (e.t. 30.06.2023).

bulunulmuştur. Karar, aktif ya da aktif olmayan terörist gruplara üye kazandırılmasını ve bu gruplara silah ya da patlayıcı madde sağlanmasını cezalandırmayı ve bu konuda diğer ülkelerle işbirliğini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca terörist faaliyetlere karışan veya destek verenlere sığınma hakkı tanımamakta, bir ülkenin topraklarının diğer devletlere veya vatandaşlarına karşı bu tür amaçlar için kullanılmasını yasaklamakta ve devletlere sınırları içindeki terörist grupların faaliyetlerini izleme yükümlülüğü getirmektedir.

ABD'nin Afganistan'ı işgali ile başlayan sürecin aslında oldukça kanlı bir müdahale olacağı operasyonun başladığı ilk günlerde belli olmuştur. 7 Ekim 2001'de Afganistan'a düşen ilk "Cruise Füzesi" sivilleri öldürmüştü ve ülke genelinde bombardımanlar başlamıştır.²⁶⁹ İlk olarak Kabil, Mezar-ı Şerif, Kandahar ve Celalabad gibi şehirler bombardıman altına alınmış ve SSCB işgali sırasında kullanılan hava savunma sistemleri tamamen yol edilmiştir. Yaklaşık iki ay gibi kısa bir sürede Afganistan'da Taliban rejimi kırılmış ve büyük şehirler Taliban'dan temizlenmiştir. 2001 yılında başlayan operasyon ABD'nin 15 Ağustos 2021'te Afganistan'dan çekilmesiyle sona ermiştir. Afganistan'daki çatışmalar, çatışmaya dahil olan çeşitli gruplar arasında önemli can kayıplarına yol açmıştır. Bu süreçte 70.000 Afgan askeri ve polisi, 46.319 Afgan sivil ve 53.000 kadar Taliban mensubu ve muhalif savaşçı öldürülmüştür.²⁷⁰ İşgalin başlamasından bu yana en az 5.9 milyon Afgan ülkeden kaçmış ya da ülke içinde yerinden edilmiştir.²⁷¹ 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'ndan dolayı olarak Taliban yönetiminin de sorumlu tutulmasıyla birlikte Afgan mülteciler güvenlik tehdidi olarak görülmeye başlanmıştır.²⁷²

AB ise güvenlik endişelerine rağmen 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları'nın ardından yaklaşan ABD işgali nedeniyle Afgan mültecileri kabul edeceğine dair bir açıklama yapmıştır.²⁷³ Bu durumun sebebi o dönemde büyük bir düzensiz göç dalgasının olmayacağını düşünülmesidir. Gerçekten de 1979 yılındaki SSCB müdahalesiyle başlayan

---

²⁶⁹ İnaç, Sada, op. cit., s. 155.

²⁷⁰ Sivrioğu, op. cit., s. 302.

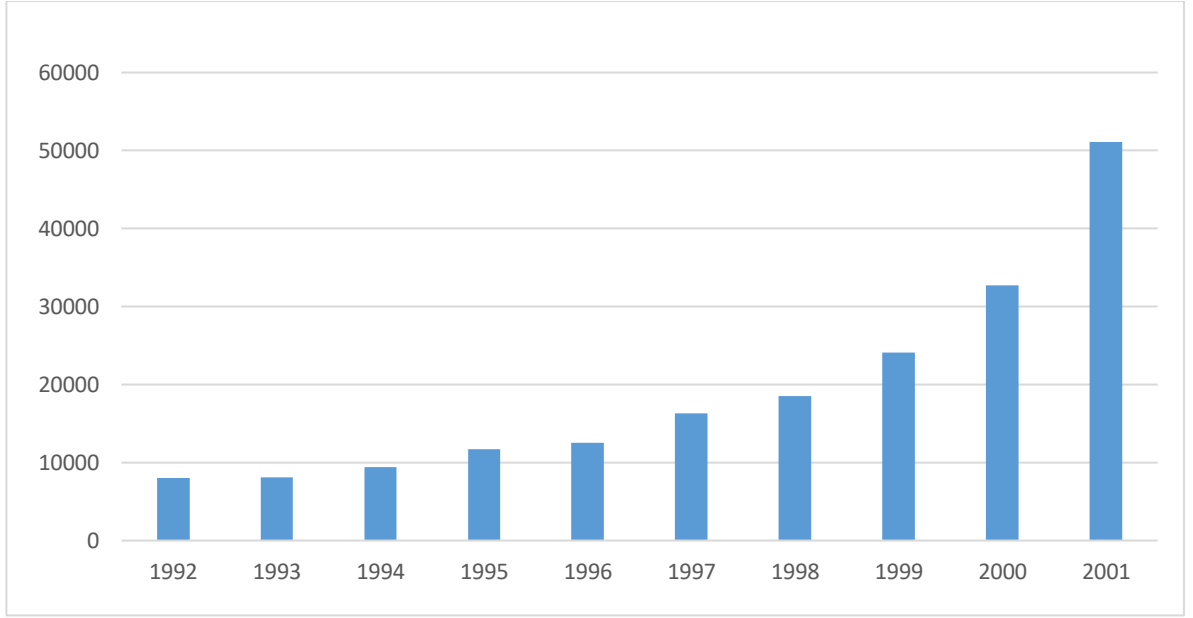
²⁷¹ "Afghan Refugees", *Brown University Watson Institute International Public Affaris*, Erişim adresi: <https://watson.brown.edu/costsofwar/costs/human/refugees/afghan> (e.t. 30.06.2023).

²⁷² Geyik Yıldırım, op. cit., s. 137.

²⁷³ Joanne Van Selm, "Perceptions of Afghan Refugees", Mary Buckley, Rick Fawn (Ed.), *Global Responses to Terrorism: 9/11: Afghanistan and Beyond*, London: Routledge, 2003, p. 255.

düzensiz göç dalgasıyla kıyaslandığında 2001 yılında başlayan düzensiz göç dalgasının çok daha az olduğu görülmektedir. Ancak konuya AB perspektifinden bakıldığında AB'nin bu göç dalgasından 1979'da başlayan birinci göç dalgasından daha çok etkilendiği gözlemlenmektedir. Çünkü AB'ye Afganlar tarafından yapılan iltica başvuruları incelendiğinde 1990'lı yıllardan itibaren AB üyesi devletlerin hedef ülkeler olarak görülme eğiliminin on yıl içerisinde sürekli olarak arttığı ve ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin Afganistan'a müdahalede bulunduğu 2001 yılında zirveye ulaştığı görülmektedir. 2000 yılında 32.700 Afgan AB'ye sığınma başvurusu yapmışken 2001 yılında bu sayı yaklaşık %50 oranında artarak 51.100'e ulaşmıştır.²⁷⁴

Grafik 2: AB'ye Afganlar Tarafından Yapılan Sığınma Başvuruları²⁷⁵

ABD'nin Afganistan müdahalesi bir düzensiz göç dalgası yaratsa da Taliban'ın çok kısa bir süre içerisinde devrilmesi Afganlara geri dönüş göçü noktasında bir ivme kazandırmış ve geri dönüş göçü başlamıştır.²⁷⁶ Ayrıca 2002 yılıyla birlikte Afganların iltica başvurularında da büyük bir azalma olmuştur. Bu eğilim 2006 yılına kadar devam etmiş

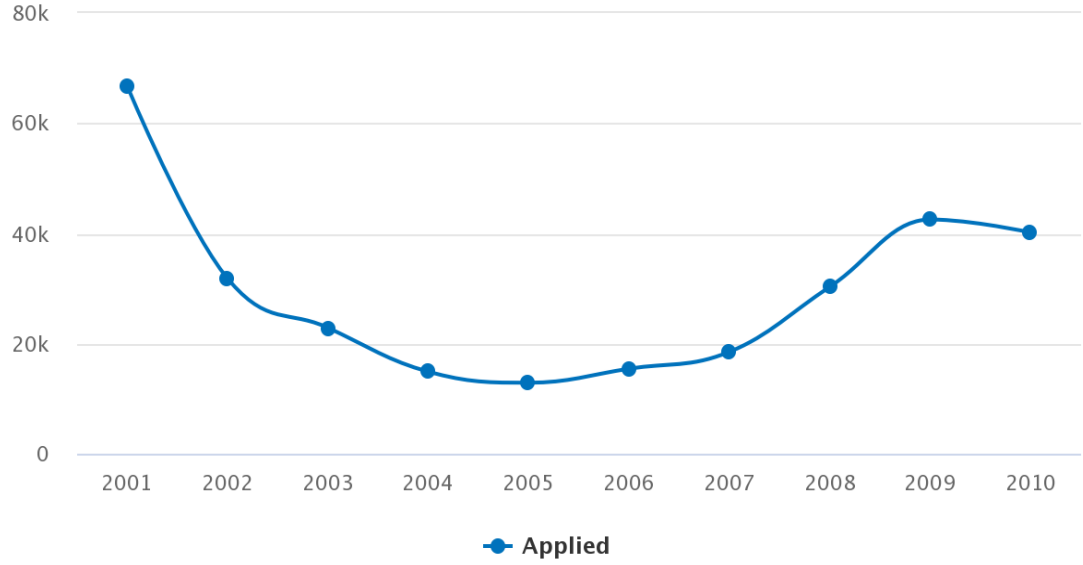
²⁷⁴ "Afghan Asylum Statistics", *UNHCR*, 2002, Erişim adresi: <http://briguglio.asgi.it/immigrazione-e-asilo/2002/giugno/unhcr-afghan.-statistiche.pdf>

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Geyik Yıldırım, op. cit., s. 141.

ancak 2006 yılında ülkede şiddetin ve güvensizlik ortamının yükselişiyle birlikte iltica başvuruları yeniden artmaya başlamıştır.

Grafik 3: Dünya Geneline Afganlar Tarafından Yapılan İltica Başvuruları 2001-2010²⁷⁷

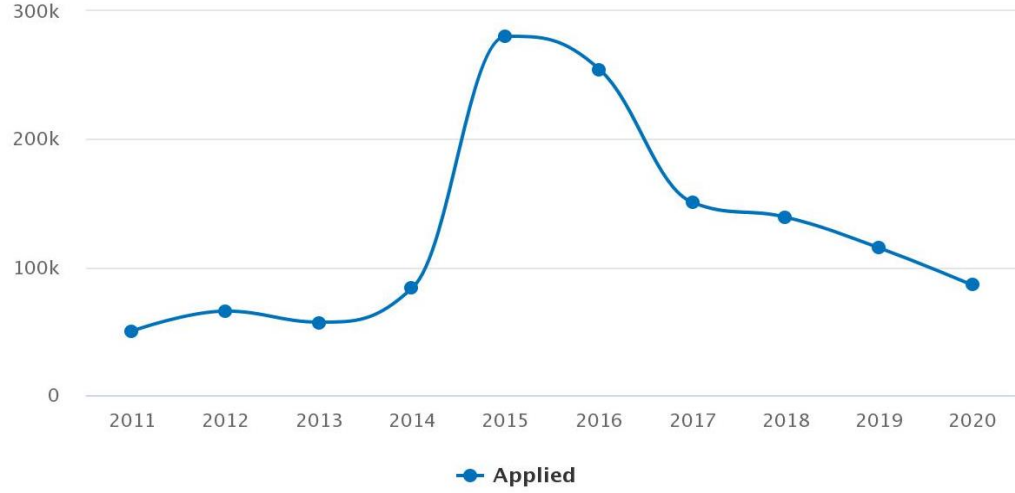

Aşağıdaki verilerden de anlaşıldığı üzere bu artış ilerleyen yıllarda da devam etmiş, 2015 yılında 280.346 Afgan'ın iltica başvurusu yapmasıyla ise zirve noktasına ulaşmıştır. Ancak 2020 yılında yeniden 100 binin altına düşmüştür.

²⁷⁷ “Refugee Data Finder”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=p6pByo>

Grafik 4: Dünya Genelinde Afganlar Tarafından Yapılan İltica Başvuruları 2011-2020²⁷⁸

3.3. İkinci Taliban Dönemi'nde Afganistan'dan Düzensiz Göçler ve AB

Afganistan kaynaklı son düzensiz göç dalgası ise ABD'nin Mayıs 2021'den itibaren Afganistan'dan çekilmeye başlaması ve Taliban'ın yükselişi ile bağlantılı olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı Afganistan'da önemli bir dönüm noktası olmuştur. ABD ve uluslararası güçlerin çekilmesi Taliban güçlerinin kademeli olarak ilerlemesine ve yeni topraklar elde etmesine yol açmıştır.²⁷⁹ Taliban son saldırısını, uluslararası güçlerin çekilmeye başladığı gün olan 1 Mayıs 2021'de başlatmıştır. Ağustos ayı başlarında ise çoğu bölge Taliban'ın kontrolüne geçmiştir. Çatışmanın son günlerinde, Afgan Ulusal Savunma ve Güvenlik Güçleri teslim olurken önemli şehir merkezleri ilerleyen Taliban güçlerine yenik düşmüştür.²⁸⁰ 13 Ağustos 2021 itibarıyla Taliban, aralarında Kandahar ve Herat gibi stratejik

²⁷⁸ “Refugee Data Finder”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=YHK6bb>

²⁷⁹ Bill Roggio, “Mapping Taliban Control in Afghanistan”, *Long War Journal (LWJ)*, Erişim adresi: <https://www.longwarjournal.org/mapping-taliban-control-in-afghanistan> (e.t. 23.06.2023).

²⁸⁰ “Afghanistan: Security Situation Update”, *EASO*, September 2021, p. 11, Erişim adresi: https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2021_09_EASO_COI_Report_Afghanistan_Security_situation_update.pdf (e.t. 23.06.2023).

öneme sahip şehirlerin de bulunduğu 34 eyalet başkentinden 17'sinin kontrolünü ele geçirmiştir.²⁸¹

Mezar-ı Şerif'in 14 Ağustos 2021'de düşmesi Taliban'ın bölgesel ilerlemelerini daha da sağlamlaştırırken ertesi gün Celalabad'ın ele geçirilmesiyle Kabil halen hükümet otoritesi altında kalan tek büyük şehir olarak kalmıştır. Birbirini izleyen bu hızlı olaylar, Afgan hükümetinin kötüleşen konumunun ve Taliban güçlerinin bu dönemde elde ettiği önemli toprak kazanımlarını göstermiştir. 15 Ağustos'ta Taliban güçlerinin başkent Kabil'e girmesiyle süreç sonlanmıştır.²⁸²

Afganistan Devlet Başkanı Eşref Gani 15 Ağustos'ta aceleyle ülkeden ayrılırken, kolluk kuvvetleri ve diğer hükümet güçleri de görevlerini bırakarak dağılmıştır.²⁸³ Taliban liderleri ertesi gün başkanlık sarayına girerek basına hitap etmiş ve savaşın sona erdiğini ilan etmiştir.²⁸⁴ Akabinde Taliban, çatışmaların durduğunu ilan ederek Afganistan İslam Emirliği (The Islamic Emirate of Afghanistan - IEA)'ni tesis etmiştir.²⁸⁵ Bunun üzerine Cumhurbaşkanı Birinci Yardımcısı Amrullah Salih Pencşir Vilayetine taşınmış ve burada "Geçici Cumhurbaşkanı" görevini üstlenmiştir.²⁸⁶ Ulusal Direniş Cephesi (NRF) olarak bilinen bir direniş gücü, Taliban 6 Eylül 2021'de NRF'ye karşı zaferini ilan etmeden önce

---

²⁸¹ "Taliban Take Kandahar, Herat In Major Afghanistan Offensive", *AP News*, 13 August 2021, Erişim adresi: <https://apnews.com/article/middle-east-afghanistan-taliban-26d485963b7a0d9f2107afcbc38f239a> (e.t. 23.06.2023).

²⁸² "Taliban's Afghanistan Takeover – A Timeline", *VOA News*, 17 August 2021, Erişim adresi: https://www.voanews.com/a/south-central-asia_talibans-afghanistan-takeover-timeline/6209678.html (e.t. 23.06.2023).

²⁸³ "Kabul The Day After The Takeover", *Al Jazeera*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/gallery/2021/8/16/in-pictures-kabul-the-day-after-the-taliban-takeover> (e.t. 24.06.2023).

²⁸⁴ Hannah Ellis-Petersen, "Taliban Declares 'War Is Over In Afghanistan' As Foreign Powers Exit Kabul", *The Guardian*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/16/taliban-declares-war-is-over-in-afghanistan-as-us-led-forces-exit-kabul#:~:text=1%20year%20old-.Taliban%20declares%20%27war%20is%20over%20in%20Afghanistan,as%20foreign%20powers%20exit%20Kabul&text=The%20Taliban%20has%20begun%20the,Ashraf%20Ghani%20fled%20the%20country>. (e.t. 24.06.2023).

²⁸⁵ "Transcript Of Taliban's First News Conference In Kabul", 17 August 2021, *Al Jazeera*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-talibans-first-press-conference-in-kabul> (e.t. 24.06.2023).

²⁸⁶ Bill Roggio, "After Fall Of Kabul, Resistance To Taliban Emerges In Panjshir", *Long War Journal (LWJ)*, 18 August 2021, Erişim adresi: <https://www.longwarjournal.org/archives/2021/08/after-fall-of-kabul-resistance-to-taliban-emerges-in-panjshir.php> (e.t. 24.06.2023).

Pencşir Vilayetini birkaç hafta boyunca savunsa da başarılı olamamıştır.²⁸⁷ Bu noktada Taliban, Afganistan'ın tamamında kontrolü ele geçirmiş ve ülke içinde Taliban'ın otoritesine karşı bölgesel hâkimiyet kurabilecek veya varoluşsal bir tehdit oluşturan başka hiçbir aktör kalmamıştır.²⁸⁸

Bu dönemdeki düzensiz göçleri analiz edebilmek için öncelikle Taliban iktidara gelmeden önceki dönemin genel ve soyut olarak incelenmesi gerekmektedir. Zira Taliban iktidara gelmeden önce, 2020 yılı içerisinde toplam 155.000 Afgan ülke içinde yerinden edilmiş, 85.856 Afgan ise iltica başvurusunda bulunmuştur.²⁸⁹ Diğer bir deyişle 2015 yılından sonra yeniden azalmaya başlayan iltica eğilimi bu dönemde de devam etmiştir. AB perspektifinden bakıldığında ise bu dönemde Afganların Suriyelilerden sonra Avrupa'da en fazla iltica talebinde bulunan ikinci millet olduğu görülmektedir.²⁹⁰ 2020 yılı itibarıyla dünyada en çok Afgan mülteci ve sığınmacı barındıran devletlere bakıldığında da ilk on beş devletin dokuzunun AB üyesi devletler olduğu görülmektedir.

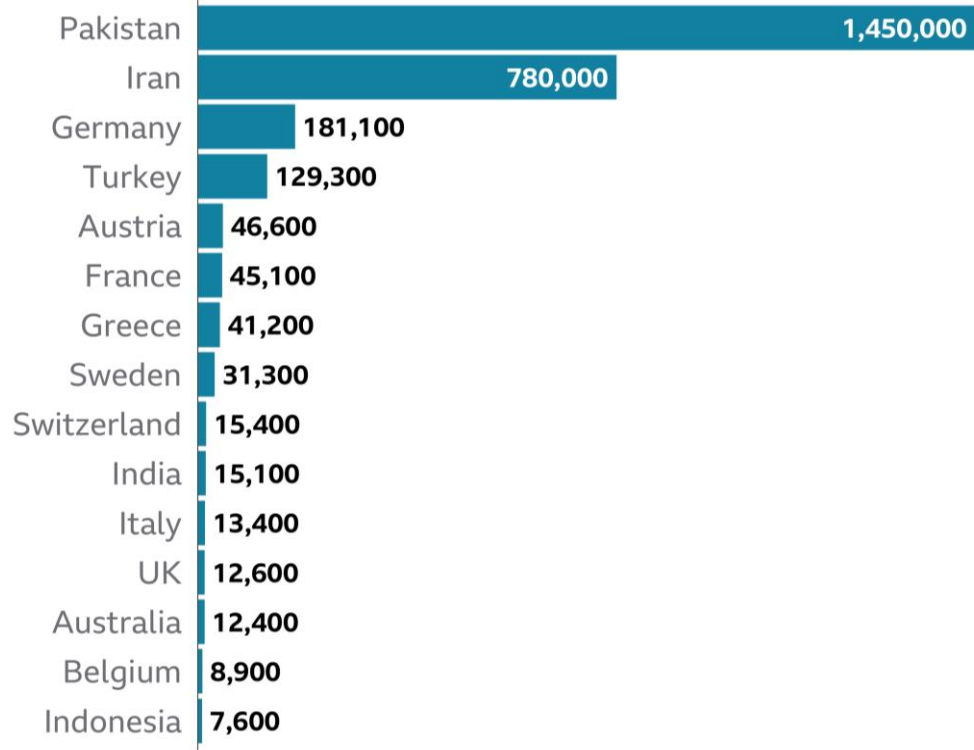
²⁸⁷ Bill Roggio, Andrew Tobin, "Taliban Completes Conquest Of Afghanistan After Seizing Panjshir", *Long War Journal (LWJ)*, 6 September 2022, <https://www.longwarjournal.org/archives/2021/09/taliban-completes-conquest-of-afghanistan-after-seizing-panjshir.php> (e.t. 24.06.2023).

²⁸⁸ Roggio, "Mapping Taliban Control...", op. cit.

²⁸⁹ "Refugee Data Finder", *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=thxW53> (e.t. 24.06.2023).

²⁹⁰ "Onward Movements of Afghan Refugees: January-February 2021", *UNHCR*, 2021, Erişim adresi: <https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/UNHCR%20Statistical%20Fact%20sheet%20-%20Onward%20movements%20of%20Afghan%20refugees%20January%20-%20February%202021.pdf> (e.t. 24.06.2023).

Grafik 5: En Çok Afgan Mülteci ve Sığınmacıya Ev Sahipliği Yapan Devletler (2020)²⁹¹

1 Mayıs 2021 tarihinde saldırılarını başlatan Taliban, çok hızlı bir şekilde ilerleyerek 15 Ağustos 2021’de Kabil’e girmiş ve Taliban sözcüsü Zabihullah Mücahid 19 Ağustos 2021’de Twitter’den yaptığı açıklamayla Afganistan İslam Emirliği (امارت اسلامي افغانستان / دۀ آفغانیستان اسلامي إمارات)’nin kurulduğunu ilan etmiştir.²⁹² Ancak daha Taliban 15 Ağustos 2021’de Kabil’i kontrol altına almadan önceki süreçte her hafta on binlerce Afgan korku içerisinde göç etmeye başlamıştır. Yaşanan çatışmalar, ekonomik kriz, kıtlık, kuraklık hem özel sektörde hem de kamuda istihdamın çökmesi ve Taliban’ın yeniden iktidara gelme olasılığı bu dönemde göçleri hızlandıran unsurlardır.²⁹³ Taliban’ın Ağustos ayında iktidara gelmesinin ardından ise UNHCR 515 bin kişinin Afganistan’ı terk etmesinin beklendiğini

²⁹¹ “Afghanistan: How Many Refugees Are There And Where Will They Go?”, *BBC*, 2021, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58283177> (e.t. 25.06.2023).

²⁹² European Asylum Support Office - EASO, “Afghanistan Security Situation Update: Country of Origin Information Report”, *European Union*, 2021, p. 11.

²⁹³ Karolina Augustova, Hameed Hakimi, “Migration from Afghanistan under the Taliban: Implications and Strategies in the Neighbourhood and Europe”, *Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)*, 2021, p. V.

duyurmuştur.²⁹⁴ Bu düzensiz göç riski ise olası bir göç krizinde göç rotasında olacak devletler tarafından yakından takip edilmiştir. Zira yukarıda bahsedilen faktörlere bir de Taliban'ın aşırılıkçı yönetimi eklenince Afganlar ülkeden canları pahasına göç etmeye başlamış, uçak kanatlarına tutunarak kaçmaya çalışan insanların görüntüleri uluslararası toplumda büyük yankı uyandırmıştır.²⁹⁵

IOM 1 Aralık 2021 ile 30 Nisan 2022 tarihleri arasında Afganistan'dan komşu ülkeler Pakistan ve İran'a doğru aylık yaklaşık 424.000 kişilik istikrarlı bir çıkış olduğunu kaydetmiştir. Buna karşılık, aynı dönemde söz konusu ülkelere Afganistan'a aylık ortalama giriş yaklaşık 357.000 kişi olmuştur. Mayıs 2022'yi takip eden ay, bu göç modellerinde kayda değer bir düşüşe tanık olmuş, yaklaşık 255.000 kişi Afganistan'dan Pakistan veya İran'a giderken, yaklaşık 292.000 kişi bu ülkelere geri dönmüştür.²⁹⁶ Der Spiegel'in insan kaçakçılarının ifadelerine dayandığı haberinde, İran ve Pakistan sınırında yer alan Nimruz Vilayeti'ne her gün 3.000'den fazla kişinin Batı'daki varış noktalarına doğru yolculuklarının bir parçası olarak geldiği vurgulanmıştır.²⁹⁷ Taliban, Mülteciler ve Geri Dönüşler Bakanlığı'nın durumu yansıtan açıklamasında, 20 Haziran 2022'ye kadar 700.000 kişinin Afganistan'a geri döndüğü iddia edilmiştir.²⁹⁸ Ayrıca, Nisan 2022'de bakanlık, önceki aylarda İran'dan zorla sınır dışı edilen çok sayıda Afgan'ın kabul edildiğini kamuoyuna açıklamıştır.

---

²⁹⁴ Nasrat Sayed, Fahim Sadat, Hamayun Khan, "Will The Taliban's Takeover Lead To A New Refugee Crisis From Afghanistan?", *Migration Policy Institute*, 2021, Erişim adresi: <https://www.migrationpolicy.org/article/taliban-takeover-new-refugee-crisis-afghanistan> (e.t. 25.06.2023).

²⁹⁵ Luke Harding, Ben Doherty, "Kabul Airport: Footage Appears To Show Afghans Falling From Plane After Takeoff", *The Guardian*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/16/kabul-airport-chaos-and-panic-as-afghans-and-foreigners-attempt-to-flee-the-capital> (e.t. 24.06.2023).

²⁹⁶ "Movement In And Out Of Afghanistan", *IOM*, 2022, Erişim adresi: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl486/files/documents/afg-movements-in-and-out-21-31-may-2022.pdf> (e.t. 24.06.2023).

²⁹⁷ "The Last Way Out Of Afghanistan", *Der Spiegel*, 13 May 2022, Erişim adresi: <https://www.spiegel.de/international/world/escaping-the-taliban-the-last-way-out-of-afghanistan-a-d1f4132a-bfe0-4417-8b47-69227910dca0> (e.t. 24.06.2023).

²⁹⁸ "IEA Marks World Refugee Day, Calls For Afghan Migrants To Be Treated Fairly", *Ariana News*, 21 June 2022, Erişim adresi: <https://www.ariananews.af/iea-marks-world-refugee-day-calls-for-afghan-migrants-to-be-treated-fairly/> (e.t. 24.06.2023).

Bu aşamada göçten en çok etkilenen ülkelerin İran ve Pakistan olduğu gözlemlenmektedir. 2.1 milyon kayıtlı Afgan mülteci ve sığınmacı Ocak 2021’den bu yana gelen 1.6 milyondan fazla Afgan da dahil olmak üzere 8 milyondan fazla Afgan, çoğunluğu İran ve Pakistan’da olmak üzere komşu ülkelerde ikamet etmekte ve ev sahibi ülkeler üzerinde önemli bir ek yük oluşturmaktadır.²⁹⁹

Önde gelen bir Afgan hukuk profesörü, Afganistan’dan ayrılarak diğer ülkelere yerleşen kişilerle ilgili olarak Taliban tarafından yayılan iki farklı anlatıyı tasvir etmiştir. İlk anlatıda, göçün ardındaki motivasyon Taliban korkusundan ziyade ekonomik faktörlere, özellikle de yoksulluğa bağlanmıştır. Bu bakış açısına göre, bu kişiler Batı’da daha müreffeh bir yaşamını tercih ettikleri için ülkelerinden ayrılmışlardır. Buna karşılık ikinci anlatı, ülkeyi terk eden elitlere odaklanmış ve onları gerçek “Afganlar” olarak değil, genel nüfusun çıkarlarından kopuk, işgalin yozlaşmış kuklaları” olarak görmüş ve Afganistan’la köklü bağları olmadığı algısının altını çizerek, yabancı varlığı sona erer ermez bu grubun da hızla aynı şeyi yapacağını ima etmektedir. Bu anlatının eski hükümet yetkililerinin ötesine geçerek aktivistleri, medya çalışanlarını ve entelektüelleri de kapsamaya dikkat çekmiştir. Bu anlatıların, yolsuzluk ve başarısızlıklara karıştırdıkları algısı nedeniyle önceki hükümete ve elit sınıfa yönelik öfke duygusuyla beslenen daha geniş bir nüfus arasında da yankı bulduğunu belirtmek önemlidir.³⁰⁰

Taliban’ın gücü eline geçirdikten sonra getirdiği yasaklar, cinsiyet ayrımcılığı ve kısıtlamalar yukarıda bahsedilen sorunlarla birleştiğinde daha fazla Afgan’ın ülkeyi terk etmesi yönündeki beklenti daha da artmaktadır. Göçün Afganistan tarafına bakıldığında Taliban yönetiminin özellikle ülkeden çıkışa karşı tavrında giderek artan bir katılma görülmektedir. Afganistan’ın Yeniden İnşası için Özel Genel Müfettişliği (Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction – SIGAR)’nin aktardığına göre Taliban, sistematik bir şekilde kara geçişleri yoluyla sınır ötesi göçe yaygın kısıtlamalar getirmemiş ancak personeli sık sık kontrol noktalarında araç denetimi yapmaktadır.³⁰¹ Ancak Şubat 2022’nin

²⁹⁹ “Regional Refugee Response Plan for Afghanistan Situation”, *UNHCR*, 2023, p. 5.

³⁰⁰ “Afghanistan – Targeting of Individuals Country of Origin Information Report”, *EUAA*, August 2022, p. 50.

³⁰¹ “Quarterly Report To The United States Congress”, *SIGAR*, 30 April 2022, p. 87, Erişim adresi: <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2022-04-30qr.pdf>, (e.t. 26.06.2023)

sonlarında Taliban'ın Afgan vatandaşlarının gidecekleri yerler açıklanmadıkça ülkeyi terk etmelerinin yasaklanacağını kamuoyuna duyurmuştur.³⁰² Medyada yer alan haberlerde ayrıca kadınların, yanlarında bir erkek vasi olmadığı sürece eğitim amacıyla yurt dışına seyahat edemedikleri için ek kısıtlamalara tabi oldukları belirtilmiştir.³⁰³ Ayrıca Taliban, karayolu güzergahları üzerinden kaçmak isteyen Afganların girişimlerini engellemek için çaba göstermektedir. Özellikle Kabil'i Pakistan'a bağlayan ana karayolu boyunca Taliban askerleri, tüm araçları birden fazla kontrol noktasında durdurarak ve zaman zaman bagajları olan aileleri ayırarak sıkı önlemler almıştır.³⁰⁴

Taliban'ın Afganistan'a yönelik geri dönüşlere ilişkin yaklaşımında ise daha ılıman bir yaklaşım mevcuttur. Taliban yetkilileri sürekli olarak eski politikacıları, askeri ve sivil liderleri, üniversite öğretim görevlilerini, işadamlarını ve yatırımcıları kapsayacak şekilde Afgan nüfusunun çeşitli kesimlerine Afganistan'a geri dönmeleri için çağrıda bulunmuştur.³⁰⁵ Özellikle üst düzey Taliban yetkilileri bir adım daha ileri giderek Taliban'ın yönetimi ele geçirmesinin ardından kendilerine sığınan binlerce Afgan'ı anavatanlarına dönmeye çağırmıştır.³⁰⁶ Ayrıca bu çağrı, buldukları yere bakılmaksızın yurtdışında ikamet eden tüm Afgan vatandaşlarını ve daha önce Taliban ile anlaşmazlık içinde olan bireyleri de kapsayıcı bir nitelik taşımıştır.³⁰⁷

Konuya AB perspektifinden bakıldığında ise AB kurumları ve üye devletlerinin bu süreçte olası bir düzensiz Afgan göçü riskini gündemlerinin en üst sırasına aldığı

---

³⁰²“Afghans With Correct Legal Documents May Travel Abroad”, *Al Jazeera*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/2/afghans-with-correct-legal-documents-may-travel-abroad-taliban> (e.t. 26.06.2023)

³⁰³ “Taliban Restrict Afghans Going Abroad, Raises Concern From U.S. And U.K.,” *Reuters*, Erişim adresi: [https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-restrict-afghans-going-abroad-draws-criticism-uk-envoy-2022-02-28/#:~:text=KABUL%2C%20Feb%2028%20\(Reuters\),could%20hamper%20ongoing%20evacuation%20efforts.](https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-restrict-afghans-going-abroad-draws-criticism-uk-envoy-2022-02-28/#:~:text=KABUL%2C%20Feb%2028%20(Reuters),could%20hamper%20ongoing%20evacuation%20efforts.) (e.t. 26.06.2023)

³⁰⁴ SIGAR, op. cit., p. 87

³⁰⁵ “Delawar Called on All Afghan Political Figures to Return Home”, *Bakhtar News Agency*, 21 May 2022, Erişim adresi: <https://bakhtarnews.af/en/iea-made-the-commission-of-contact-afghan-personalities-bill-public/> (e.t. 26.06.2023)

³⁰⁶ “IEA Urge Afghan Businessmen, Investors Abroad To Return Home”, *Ariana News*, 18 May 2022, Erişim adresi: https://www.ariananews.af/iea-urge-afghan-businessmen-investors-abroad-to-return-home/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter (e.t. 26.06.2023)

³⁰⁷ “Islamic Emirate Leader Issues Message For Eid”, *TOLONews*, 29 April 2022, Erişim adresi: <https://tolonews.com/afghanistan-177792> (e.t. 26.06.2023)

görülmektedir.³⁰⁸ Çünkü daha 1990'lı yıllardan itibaren AB üyesi devletler düzensiz Afgan göçmenler için hedef ülkeler olmuş ve Afganların AB'ye iltica etme eğilimi de yıllar içerisinde giderek artmıştır. Resmi verilere göre daha Taliban Kabil'e girmeden önce Afganlar, hali hazırda çok sayıda Afgan mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan AB üyesi devletlere en fazla iltica talebinde bulunan ikinci millet olmuştur. Taliban'ın ilerleyişiyle AB'ye iltica başvurusunda bulunan Afganların sayısı da artmıştır. Temmuz 2021'de 7.300 olan iltica başvuruları, Ağustos 2021'de 10.040'a yükselmiş, Eylül 2021'de ise 17.300'e çıkarak, zirveye ulaşmıştır.³⁰⁹ İltica başvurusunda bulunan Afganların sayısı Ekim 2021'de 11.300'e düşse de Afganlar Suriyelileri de geçerek AB'deki en büyük başvuran grup olmaya devam etmiştir.³¹⁰ Zira Afganistan'dan göçler bu ayda da devam etmiştir. Ekim ayında günde 12.000 Afgan'ın Afganistan'ı terk ettiği tahmin edilmektedir.³¹¹

---

³⁰⁸ “Evacuation of Afghan Nationals to EU Member States”, *European Parliament*, 2021, p. 1, Erişim adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698776/EPRS_BRI\(2021\)698776_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698776/EPRS_BRI(2021)698776_EN.pdf) (e.t. 26.06.2023)

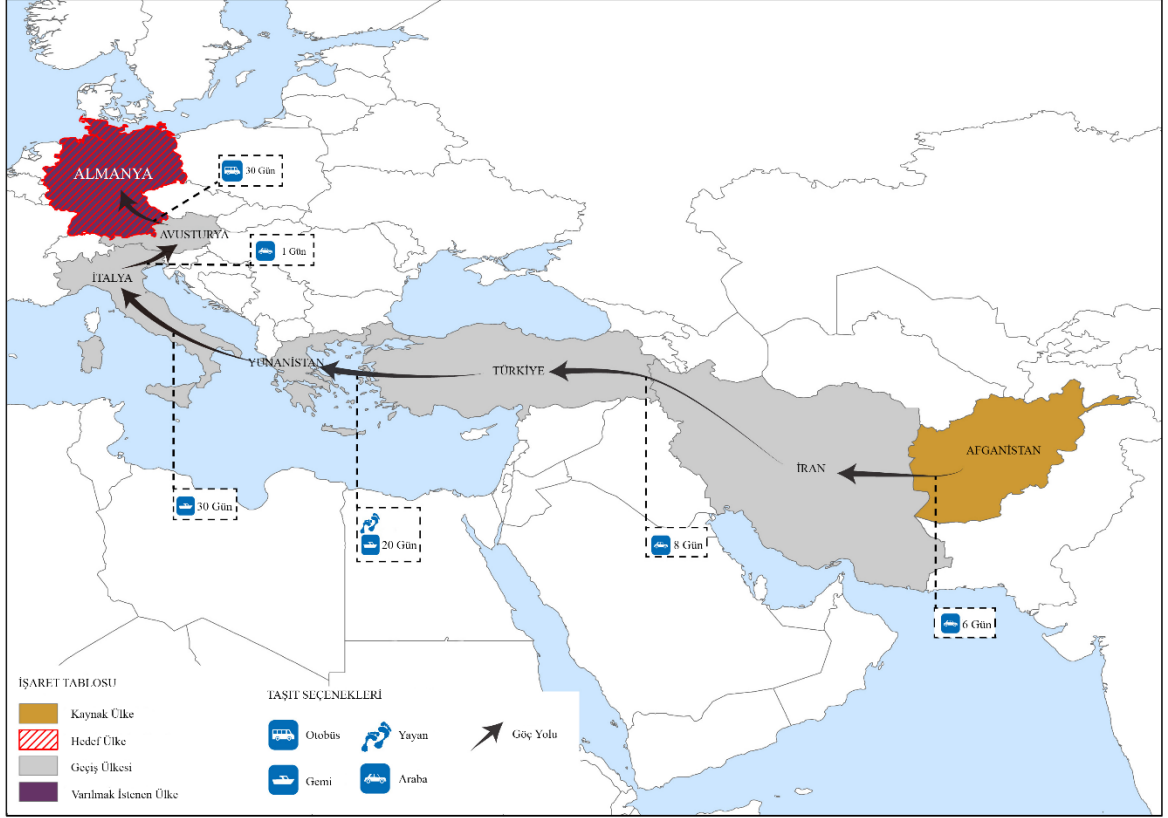
³⁰⁹ “Afghans Lodge 72 % More Asylum Applications in the EU+”, *EUAA*, 2021, Erişim adresi: <https://euaa.europa.eu/news-events/afghans-lodge-72-more-asylum-applications-eu> (e.t. 26.06.2023)

³¹⁰ “Latest Asylum Trends – August 2021”, *EUAA*, 2021, Erişim adresi: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum> (e.t. 26.06.2023)

³¹¹ Augustova, Hakimi, op. cit., p. V.

Harita 5: Bir Afganın Avrupa'ya Göç Yolculuğu³¹²

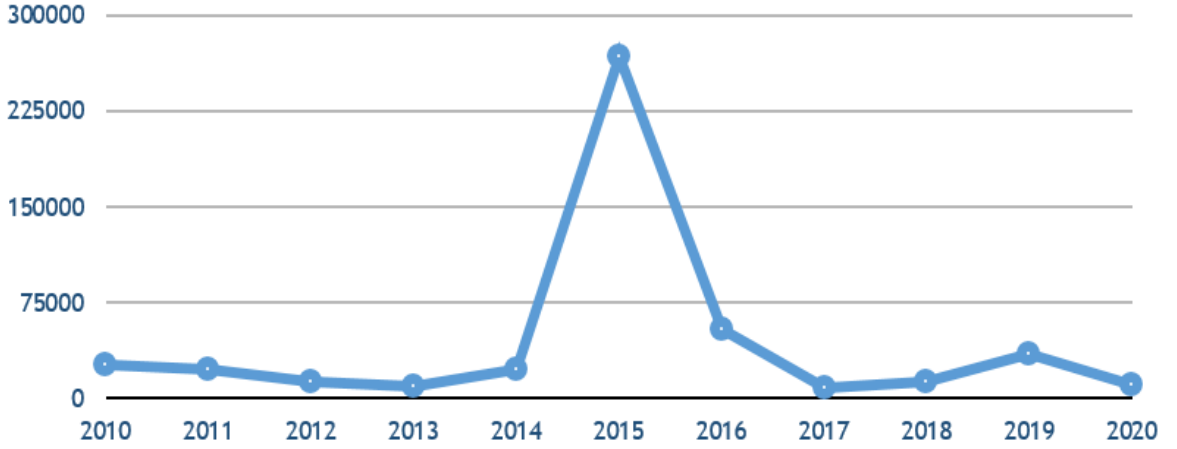
Afganistan'da tekrar Taliban'ın yönetime gelmesi ve 15 Ağustos günü medyaya yansıyan görüntüler düşünüldüğünde 2015 Göç Krizi benzeri bir kriz tekrar mı edecek sorunsalı AB'yi bir an önce olayı güvenlik boyutuna çıkarmaya zorlamıştır. Daha önce Afganistan'dan ayrılan göçmenlerin Pakistan ve İran'da yoğunlaştıkları bahsedilmişti. 2021 yılı itibarıyla ortaya atılan ilk senaryolardan biri de Taliban yönetiminden kaçan Afganların bu iki ülke sınırlarında tutulması olmuştur.³¹³ Avusturya İçişleri Bakanı Karl Nehammer, “Bu

³¹² “Migration: A Study on Afghan Returnees from Europe, Their Motivations and Challenges to Reintegration”, Reach, Erişim adresi: <https://www.reach-initiative.org/what-we-do/news/migration-a-study-on-afghan-returnees-from-europe-their-motivations-and-challenges-to-reintegration/> (e.t. 30.08.2023).

³¹³ “AB, Olası Afgan Göçüne Çare Arıyor: Öncelikli Senaryo Göçmenlerin Pakistan Ve İran'da Ağırlanması”, Euronews, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/08/21/ab-olas-afgan-gocune-care-ar-yor-oncelikli-senaryo-gocmenlerin-pakistan-ve-iran-da-ag-rlan> (e.t. 26.06.2023)

insanların önemli bir kısmını bölgede tutabilmek bizim en büyük hedefimiz olmalı.” demiş ve krizin Avrupa’dan uzak tutulmasını savunmuştur.³¹⁴

Grafik 6: Afganlar Tarafından AB Sınırından Düzensiz Geçişlerin Sayısı (2010-2020)³¹⁵

2021 yılında gerçekleştirilen AB İçişleri Bakanları toplantısında ele alınan konuda, Associated Press tarafından ele geçirilen gizli bir Alman diplomatik notuna göre, “2015 yılındaki göç krizinden alınacak en önemli ders, Afganları kendi haline bırakmamak olacak, acil insani yardım gelmemesi halinde Taliban’dan korkan Afganlar göç için harekete geçecekler” söylemi sarf edilmiştir.³¹⁶ Bu gelişmeler AB’nin konu hakkındaki hassasiyetini gözler önüne sererken önleyici politikaların uygulanacağı sinyallerini vermiştir. AB’nin Afganistan’dan gelebilecek göç dalgalarına ilişkin AB Komisyonu’nun İçişlerinden Sorumlu Üyesi Ylva Johansson yaptığı açıklamada,

³¹⁴ “AB, Olası Afgan Göçüne Çare Arıyor: Öncelikli Senaryo Göçmenlerin Pakistan Ve İran’da Ağırlanması”, *Euronews*, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/08/21/ab-olas-afgan-gocune-care-ar-yor-oncelikli-senaryo-gocmenlerin-pakistan-ve-iran-da-ag-rlan> (e.t. 26.06.2023)

³¹⁵ “Afghan Refugees in the European Union: Experiences and Perspectives”, *The Polish Institute of International Affairs*, Erişim adresi: <https://pism.pl/publications/afghan-refugees-in-the-european-union-experiences-and-perspectives> (e.t. 30.08.2023)

³¹⁶ “Europe Fears Afghan Refugee Crisis After Taliban Takeover”, *Reuters*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/22/europe-fears-afghan-refugee-crisis-after-taliban-takeover> (e.t. 27.06.2023)

“Afganistan’deki istikrarsızlığın göç baskısının artmasına yol açması muhtemeldir. Bu nedenle tüm senaryolar için hazırlık yapıyoruz... İnsanlar Avrupa Birliği’nin dış sınırlarına gelene kadar beklememeliyiz. Bu bir çözüm değildir. İnsanların kaçakçılar tarafından işletilen güvenli olmayan, düzensiz ve kontrolsüz güzergahlardan Avrupa Birliği’ne doğru ilerlemelerini engellemeliyiz... Aynı zamanda, Afganistan’da acil tehlike altında olan insanları terk edemeyiz... UNHCR ve IOM gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla Afganistan’da yerlerinden edilen insanları desteklemeli, onlara gereken yardımı sağlamalı ve koşullar elverdiğinde Afganistan’daki evlerine dönmelerine yardımcı olmalıyız.”³¹⁷ ifadelerini kullanmıştır.

Bu açıklamanın yanında Almanya ve Fransa’dan da tepkiler gecikmemiş ve 2015 Göç Krizi’nin tekrar yaşanmaması için kararlı bir politika izlenmesi istenmiştir. Fransa’da Başkan Emmanuel Macron *“Avrupa, Afganistan’daki durumun sonuçlarını tek başına üstlenemez”* ve *“önemli düzensiz göç akınlarına karşı kendimizi korumalıyız”* ifadeleri ile krizin önemine atıf yapmıştır. 2015 Göç Krizi sırasında hoşgörülü duruşuyla dikkat çeken Almanya içinde ise Angela Merkel’in yerine başbakanlığa aday olan merkez sağ Birlik bloğundan Armin Laschet’in de aralarında bulunduğu çok sayıda Alman siyasetçi, 2015’teki Göç Krizinin *“tekrarlanmaması”* gerektiğini açıklamışlardır. ³¹⁸ Kısaca Avrupa Kalesi’nin korunması gerektiği birçok aktör tarafından dile getirilmeye başlanmış ve Afganistan’dan gelebilecek düzensiz göç giderek dışsallaştırılmaya ve güvenlikleştirilmeye başlamıştır.

İçinde bulunulan süreç itibarıyla açıklamaları ile dikkat çeken bir diğer isim ise AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell’dir. Borrell, 17 Ağustos 2011’de Taliban yönetiminin Kabil’i ele geçirmesinden yalnızca iki gün sonra gerçekleştirdiği video konferansta,

---

³¹⁷ “Statement By Commissioner Johansson On The Situation In Afghanistan At The Extraordinary Meeting Of Interior Ministers”, *European Commission*, 18 August 2021, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_4286 (e.t. 27.06.2023)

³¹⁸ “Europe Fears Afghan Refugee Crisis After Taliban Takeover”, *Reuters*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/22/europe-fears-afghan-refugee-crisis-after-taliban-takeover> (e.t. 27.06.2023)

“...Taliban’ın geri dönmesiyle Afganistan’da ortaya çıkan yeni siyasi durumun Avrupa’ya doğru geniş çaplı bir göç hareketine yol açmamasını sağlamalıyız. Avrupa Birliği üye devletleri ve transit ülkeler arasında koordinasyon sağlamamız gerekiyor. Bu konu gündemimizin üst sıralarında yer alacak ve Afganistan’ın transit ve komşu ülkelerini desteklememiz gerekecek...”³¹⁹ açıklamalarını yapmıştır.

Borrell’in bu açıklamalarında Taliban’ın iktidara gelmesinin Avrupa’ya doğru büyük bir göç hareketine yol açmamasının sağlanması gerektiği, bu konunun AB gündeminin üst sıralarında yer aldığı ve Afganistan’ın komşularını veya AB sınırlarına gelecek göç rotasındaki transit ülkeleri destekleme vurgusunun ön planda olduğu görülmektedir. Borrell’in açıklamalarında görüldüğü üzere Avrupa’ya büyük bir göç hareketi “felaket” olarak tanımlanmakta ve bunun engellenmesi yani Avrupa Kalesi’nin korunması amaçlanmaktadır. Ayrıca Afganistan’ın komşularına ve yakın coğrafyadaki transit ülkelere yardımda bulunularak yerel çözümler vurgusu yapılmakta yani göçü dışsallaştırma politikası izlendiği görülmektedir. Bununla birlikte Borrell, Batılı değerler ikinci plana alarak, Avrupa tarafından tüm Batılı değerlere zıt bir oluşum olarak değerlendirilen Taliban yönetiminin gerçekleştirdiği tüm insan hakları ihlallerine rağmen Taliban’la temasa geçme gerekliliğini vurgulamıştır. Borrell hemen bir gün sonra İspanya Devlet Radyosu RNE’ye yaptığı açıklamada ise,

“Kabil Havalimanı’nda ilk günkü görüntüleri görünce ülkeden çıkmak için neleri göze aldıklarını anlıyoruz... Zaten son 3 aydır bir Afgan göçü var. İran, Irak veya Doğu Akdeniz üzerinden Avrupa’ya geliş var ve daha da olacaktır. Bu, bizim transit ülkelerle sıkı şekilde çalışmamız gerektiğini gösteriyor. İnsanlık krizini önlemek gerekiyor...”³²⁰ ifadelerini kullanmıştır.

---

³¹⁹ “Afganistan: Press Remarks by the High Representative Josep Borrell after Extraordinary Videoconference of the EU Foreign Ministers”, *European External Action Service (EEAS)*, Erişim adresi: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/103139/afghanistan-press-remarks-high-representative-josep-borrell-after-extraordinary_en (e.t.: 28.11.2021).

³²⁰ “AB Yüksek Temsilcisi Borrell, Afganların Avrupa’ya Göçünü Önlemede Türkiye’nin Çok Önemli Olacağını Savundu”, *Anadolu Ajansı (AA)*, 18.08.2021, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-yukse-temsilcisi-borrell-afganlarin-avrupaya-gocunu-onlemede-turkiyenin-cok-onemli-olacagini-savundu/2338787> (e.t.: 28.11.2021).

Borrell bu açıklamasında Afganistan'dan Avrupa'ya göçlerin Ağustos ayında Taliban'ın iktidara gelmesiyle başlamadığı, zaten üç aydır devam ediyor olduğu görülmektedir. Borrell düzensiz göçmenlerin İran, Irak veya Doğu Akdeniz rotasından Avrupa'ya geldiğini ve göçlerin devam edeceğinin düşünüldüğünü vurgulamıştır. Ayrıca Afganların Avrupa'ya düzensiz göçünde transit ülkeler olan İran, Irak gibi ülkelerle sıkı iş birliği yapılmasının altı çizilmiştir. Yani yine yerel çözümler odaklanılarak, düzensiz göçmenlerin AB sınırlarına ulaşmadan, transit ülkelerde tutulmasının amaçlandığı dolayısıyla göçü dışsallaştırma politikası izlendiği görülmektedir. Nitekim 29 Ağustos 2021'de katıldığı röportajda da öncelikli olarak Afgan mültecileri kabul eden sınır devletlere yönelik “*AB'nin Özbekistan, Tacikistan, Pakistan ve hatta İran gibi ülkelere bizim almak istemediğimiz Afgan mültecileri tutmaları için para ödeyeceği doğru mu?*” sorusuna verdiği yanıtta

*“Gerçek olan şu ki Afganistan'la ilgili meseleleri çözmek için komşu ülkelerle işbirliğimizi arttırmamız gerekecek. İlk mülteci dalgası konusunda onlara yardımcı olmalıyız. Ülkeden kaçan Afganlar ilk etapta Roma'ya değil, belki Taşkent'e ulaşacaklar. Ön cephede yer alacak bu ülkelere yardım etmeliyiz.”*³²¹ cevabını vermiştir.

Borrell'in bu açıklamasından AB'nin düzensiz göçü dışsallaştırarak, göçe Afganistan ve yakın coğrafyasında bir yerel çözüm bulma ve Afganistan'a komşu veya yakın coğrafyasındaki devletlere ekonomik yardımda bulunma politikası izlediği görülmektedir. Benzer bir açıklama da İspanya'nın Afgan mültecilere yönelik acil durum merkezini gezmek üzere Madrid'i ziyaret ettiği sırada AB Konseyi Başkanı Charles Michel'den gelmiştir. Avrupa'nın karşı karşıya olduğu zorlukları kabul eden Michel,

“Üçüncü taraf ülkelerle ortaklıklar Avrupa Birliği'ndeki tartışmalarımızın merkezinde yer alacaktır. Göçün düzenli ve tutarlı bir şekilde mümkün olmasını sağlayacak stratejiler benimsemeliyiz... Avrupa Birliği'nin saygınlığı ile Avrupa

---

³²¹ “Borrell: Afghanistan Was a Catastrophe. Europe Must Share Responsibility”, *Corriere della Sera*, Erişim adresi: https://www.corriere.it/english/21_agosto_30/borrell-afghanistan-was-catastrophe-europe-must-share-responsibility-3c8a0f46-08f2-11ec-92ce-f1aac6dc2317.shtml (e.t.: 29.11.2021).

Birliği'nin çıkarlarını savunma kapasitesi arasındaki dengeyi bulmamız gerekiyor."³²² açıklamasında bulunmuştur.

Bu açıklamalar ışığında görölmektedir ki AB içinde potansiyel bir düzensiz Afgan göçüne karşı "biz" ve "onlar" ayrımı giderek daha belirgin hale gelmeye başlamıştır. Hatırlanacağı üzere Kopenhag Okulu'na göre güvenlik nesnel bir durumdan ziyade, sosyal olarak inşa edilen bir kavramdır. Güvenlik meselelerinin, belirli bir aktörün (güvenlikleştirici aktör) bir meseleyi veya aktörü (güvenlikleştirilen aktör) belirli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdit olarak başarılı bir şekilde sunmasıyla ortaya çıktığı belirtilmektedir. Nitekim güvenlikleştirme için önemli olan "söz edimleri" bu çalışmada bahsedilen birçok söylem ile sağlanmıştır.

---

³²² "Europe Fears Afghan Refugee Crisis After Taliban Takeover", *Al Jazeera*, 22 August 2021, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/22/europe-fears-afghan-refugee-crisis-after-taliban-takeover> (e.t. 28.06.2023).

Tablo 3: AB Yetkilileri ve Devlet Başkanlarının Düzensiz Göçü Dışsallaştırın Söylemleri

Aktör	Yetkili	Görevi	Tarih	Açıklaması
	Charles Michel	AB Konseyi Başkanı	2021	“Üçüncü taraf ülkelerle ortaklıklar, Avrupa Birliği'ndeki tartışmalarımızın merkezinde yer alacaktır. Göçün düzenli ve tutarlı bir şekilde mümkün olmasını sağlayacak stratejiler benimsemeliyiz...” ³²³
	Ylva Johanson	AB İçişleri Komiseri	2021	“Afgan mülteciler dış sınırlarımıza dayanana kadar beklememeliyiz. Çok daha erken müdahale etmeliyiz. Ve tabii ki buna para da dahil...” ³²⁴
	Janez Janša	Slovenya Başbakanı	2021	“AB, Afganistan'a herhangi bir Avrupa “insani yardım” ya da göç koridoru açmayacaktır. 2015'teki stratejik hatanın tekrarlanmasına izin vermeyeceğiz. Sadece NATO müdahalesi sırasında bize yardım eden kişilere ve dış sınırlarımızı koruyan AB üyelerine yardım edeceğiz.” ³²⁵
	Emmanuel Macron	Fransa Cumhurbaşkanı	2021	“Avrupa, Afganistan'daki durumun sonuçlarını tek başına üstlenemez” ve “önemli düzensiz göç akımlarına karşı kendimizi öngörmeli ve korumalıyız.” ³²⁶

³²³ “Europe fears Afghan refugee crisis after Taliban takeover”, *AP News*, Erişim adresi: <https://apnews.com/article/europe-middle-east-business-migration-taliban-6415008d9a07b57400691cc88a59a1fe> (e.t. 30.08.2023).

³²⁴ Ibid.

³²⁵ Janez Janša, *Twitter*, Erişim adresi: <https://twitter.com/JJansaSDS/status/1429351512048906246> (e.t. 30.08.2023).

³²⁶ Ibid.

	Karl Nehammer	Avusturya İçişleri Bakanı	2021	“2015 hiçbir koşulda tekrarlanmamalıdır... Amaç, bölgedeki insanların çoğunluğunu bir arada tutmak olmalıdır.” ³²⁷
	Matteo Salvini	Aşırı Sağcı Lig'in Lideri / İtalya'nın Eski İçişleri Bakanı	2021	“Tehlike altındaki kadın ve çocuklar için insani yardım koridorları, kesinlikle evet. Potansiyel teröristler de dahil olmak üzere binlerce erkek için kapılar açmak, kesinlikle hayır.” ³²⁸
	Sebastian Kurz	Avusturya Şansölyesi	2021	“Afganistan'dan kaçan insanlara komşu ülkelerde yardım edilmelidir.” ³²⁹
	Notis Mitarachi	Göç Bakanı	2021	“Avrupa Birliği'ne gelmeye çalışabilecek mülteciler ve göçmenler için Avrupa'nın kapısı olmayacağımızı ve olamayacağımızı açıkça söylüyoruz.” ³³⁰
	Armin Laschet	Alman Hristiyan Demokrat Birlik'in Adayı	2021	“Avrupa Birliği, mültecilerin Avrupa'ya doğru ilerleyeceği konusunda hazırlıklı olmalıdır. Ve bu kez bölgeye, menşe ülkelere zamanında insani yardım sağlamalıyız. 2015 tekerrür etmemelidir. Avrupa'ya doğru ilerleyenler için düzenli bir korumaya ihtiyacımız var.” ³³¹

³²⁷ “AB, Olası Afgan Göçüne Çare Arıyor: Öncelikli Senaryo Göçmenlerin Pakistan Ve İran'da Ağırlanması”, *Euronews*, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/08/21/ab-olas-afgan-gocune-care-ar-yor-oncelikli-senaryo-gocmenlerin-pakistan-ve-iran-da-ag-ran> (e.t. 26.06.2023)

³²⁸ “Europe is politicising Afghan refugees instead of helping them”, *Al Jazeera*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/opinions/2021/9/4/europe-is-politicising-afghan-refugees-instead-of-helping-them> (e.t. 30.08.2023).

³²⁹ Ibid.

³³⁰ “Europe fears Afghan refugee crisis after Taliban takeover”, *AP News*, Erişim adresi: <https://apnews.com/article/europe-middle-east-business-migration-taliban-6415008d9a07b57400691cc88a59a1fe> (e.t. 30.08.2023).

³³¹ “Germany Vows 'No Repeat' of 2015 Refugee Influx as Election Looms”, *Voa News*, Erişim adresi: <https://www.voanews.com/a/germany-vows-no-repeat-of-2015-refugee-influx-as-election-looms-/6230141.html> (e.t. 30.08.2023).

	Olaf Scholz	Almanya Maliye Bakanı ve Şansölye Yardımcısı	2021	“Bu sadece Almanya'nın değil, tüm Avrupa'nın sorumluluğudur ve unutmamalıyız ki neredeyse tüm mülteciler - ki dünyada milyonlarca mülteci var- genellikle komşu bir ülkeye sığınmışlardır,” ³³²
	Joseph Borell	Avrupa Birliği Dışişleri ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi	2021	“Üye devletler Avrupa'ya doğru geniş çaplı bir göç hareketinin olmamasını sağlamak istiyor.” ³³³

“Biz” ve “onlar” yaklaşımı güvenlikleştirme süreçlerinde özellikle göç konusunda oldukça önemli bir yere sahiptir. “Biz” güvenlikleştiren aktörü ya da kurulu düzeni ifade ederken, “onlar” güvenlikleştirilen aktörü ya da tehdit oluşturduğu düşünülen aktörleri ifade eder. “Biz” ve “onlar” arasındaki ayrım, güvenlik arayanlar ile güvenlik riski olarak algılananlar arasındaki ayrım algısını güçlendirmektedir. Güvenlikleştirici aktör, referans nesnesine kimin dahil edildiğini (“biz”) ve kimin tehdit olarak dışlandığını (“onlar”) belirleyerek, algılanan tehdide karşı olağanüstü önlemler almak için destek kazanmaya çalışmaktadır.

Bu teori mevcut potansiyel göç krizine uygulandığında görülmektedir ki güvenlikleştirici aktörler, düzensiz Afgan göçünü bir güvenlik tehdidi olarak çerçeveleyen Avrupa’daki hükümetler, AB kurumları ve temsilcileri olmuştur. Bu aktörler arasında siyasi liderler ve AB nezdinde politika yapıcılar ön plana çıkmıştır. Bu durumda güvenlikleştirilen aktörler ise düzensiz Afgan göçmenlerdir. Referans nesnesi ise Avrupa’da risk altında olduğu veya Afgan göçmenlerin varlığından etkileneceği düşünülen toplumlar veya topluluklar olarak belirmektedir.

³³² “Germany Vows 'No Repeat' of 2015 Refugee Influx as Election Looms”, *Voa News*, Erişim adresi: <https://www.voanews.com/a/germany-vows-no-repeat-of-2015-refugee-influx-as-election-looms-/6230141.html> (e.t. 30.08.2023).

³³³ “Why Europe’s Leaders Say They Won’t Welcome More Afghan Refugees”, *The New York Times*, Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2021/08/18/world/europe/afghanistan-refugees-europe-migration-asylum.html> (e.t. 30.08.2023).

Güvenikleştirici aktörler, olası bir düzensiz göçmen krizini AB toplumlarının güvenliğine, istikrarına veya kültürel kimliğine yönelik bir tehdit olarak sunmuş ve böylece olağanüstü tedbirlere ve politikalara duyulan ihtiyacı haklı çıkarmak istemişlerdir. Ancak güvenikleştirmenin tam olarak sağlanması için son bir şart daha mevcuttur. Referans nesnesi durumunda olan toplumların güvenikleştirme hamlesini kabul etmesi bu aşamada oldukça önemlidir. Lakin mevcut konjonktür itibarıyla Avrupa'ya 2015 Göç Krizi'ne benzer kitlesel bir Afgan göçünün bulunmayışı burada örneklem olarak 2015 Krizinin beraberinde getirdiği tepkilere, sağ partilerin oylarındaki yükselişlere, kriz sonrasında ortaya çıkan politika değişimlerine ve kamuoyu değerlendirmelerine atıf yapılmasını gerekli kılmaktadır.

2014 yılında, 2002 yılına kıyasla düzensiz göçmen ve mülteci sorununa ilişkin kamuoyu görüşlerinde kayda değer bir değişim meydana gelmiştir. İncelenen 19 Avrupa ülkesi arasında, hükümetlerin mülteci statüsü başvurularını değerlendirirken cömertlik göstermesi gerektiğini kabul eden bireylerin oranının arttığını gösteren bir yükseliş eğilimi ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Ancak 2016 yılında Göç Krizi ve bunu takiben Birlik içinde yaşanan siyasi çalkantıların ardından halkın tercihleri bir dönüşüm geçirerek mülteciler konusunda daha kısıtlayıcı bir tutum benimsemiştir. Özellikle 19 ülkeden 12'sinde hükümetlerinin mülteci başvurularını değerlendirirken cömert davranması gerektiğine dair inançta bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş Almanya, Avusturya, Hollanda, Estonya, Slovenya, Polonya ve İsveç'te % 12 puanı aşmıştır. Buna karşılık, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nde gözlemlendiği gibi 2014'te zaten düşük olan başlangıç noktası nedeniyle diğer ülkelerde nispeten daha az belirgin bir düşüş yaşanmıştır. Dahası bu ülkeler 2016 yılında da söz konusu ifadeye katılım düzeyini oldukça düşük tutmuş ve nüfusun sadece yaklaşık %12'si bu ifadeye katıldığını ifade etmiştir. Özellikle Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Avusturya, Hollanda, Estonya, ve Slovenya sığınmacılara yönelik empati düzeyinin en düşük olduğu ülkeler arasında yer almaktadır.³³⁴

Diğer yandan Almanya, özellikle 2015 Göç Krizi'nin ardından sığınmacılar için Avrupa'da birincil varış noktası olarak belirlemiştir. Bu kriz Almanya için Alternatif (AfD)

---

³³⁴ Sandra Bermudez, "Refugees Welcome? Cross-European Public Opinion On Asylum Seekers Following The 2015 Crisis", *The Elcano Royal Institute*, 2020. Passim.

Partisi'ni siyasi gündemini yeniden tanımlamaya itmiş ve öncelikle 2013 yılında Avro Bölgesi karşıtı bir parti olarak kurulan AfD, Göç Krizi'nin ardından stratejik bir değişim geçirerek göçmen karşıtı bir partiye dönüşmüştür. Fransa'da Ulusal Ralli (NR), tutarlı bir şekilde göçmen karşıtı politikaları ve söylemleriyle kayda değer bir siyasi başarı elde ederek 2017 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde ikinci sıraya kadar yükselebilmiş ve 2019 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde birinci parti olarak çıkmıştır. Avrupa Birliği'ne düzensiz göç rotasının sınırlarında yer alan İtalya, çok sayıda göçmenin birincil giriş noktalarından biri olduğu için krizin derin yansımalarını yaşamış ve Lig Partisi, popülist bölgeselci bir partiden popülist radikal sağ bir partiye hızlı bir geçiş yaparak halk arasında hakim olan göçmen karşıtı duygulardan yararlanmaya başlamıştır. Bu partiler 2015 sonraki süreçte söylemlerini daha da sertleştirerek ön planda olmaya başlamış ve oylarını giderek arttırma eğilimi göstermişlerdir. AB'nin düzensiz Afgan göçünü güvenlikleştirmesinde din faktörünün etkisi de yadsınamayacak kadar önemlidir. Zira tarihsel olarak Müslümanlar Avrupa'nın kimliğinin şekillenmesinde birincil "öteki" olarak görülmüşlerdir. Avrupa ile "öteki" Müslümanlar arasındaki ilişki, kolektif bir Avrupa kimliğinin oluşmasında ve bir güvenlik topluluğunun kurulmasında önemli bir rol oynamıştır. Normal şartlarda bir ulus ya da kültürel grup, örneğin göç nedeniyle kendini tehdit altında hissettiğinde göç kısıtlamaları uygulayarak müdahale etmesi için kendi devletlerine güvenebilmişlerdir. Ancak egemenliğin AB düzeyine giderek daha fazla devredilmesi, tek tek ulusların bu tür zorlukları bağımsız olarak ele alma kabiliyetini azaltmıştır. Sonuç olarak AB'ye yönelik bir güvenlik tehdidi, daha önce bütünleşmiş olan topluluğu bozma ve Avrupa projesinin genel ilerleyişini baltalama potansiyeline sahiptir.³³⁵

Josep Borrell ise yaptığı açıklamada AB'nin özellikle Afgan mülteciler konusuyla ilgilendiğini çünkü göçün Birlik için sadece büyük bir sorun değil aynı zamanda blok içindeki

---

³³⁵ Bkz., Özgür Ünal Eriş, Selcen Öner, "Securitization Of Migration And The Rising Influence Of Populist Radical Right Parties In European Politics", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 20, No: 1, 2021, pp. 163-165.

en büyük ayrıştırıcı güçlerden biri olduğunu söyleyerek AB için göç sorununun önemini vurgulamıştır.³³⁶

AB'nin düzensiz göç politikası güvenlikleştirildikçe, düzensiz göçün kendisi de 21. yüzyıl Avrupa'sının en önde gelen güvenlik kaygılarından biri olarak ortaya çıkmıştır. AB'nin bu sürece yaklaşımında dikkat çeken noktalardan birisi de Josep Borrell veya Charles Michel gibi AB kurumlarına bağlı kişilerinde artık güvenlik boyutuna sahip bir konuda AB güvenliğine dayalı yorumlar getirmeleri olmuştur. Bu süreç AB'nin bir bölgesel güvenlik kompleksi hale geldiğini açık bir şekilde göstermiş ve olası bir kitlesel düzensiz göç hareketine kollektif bir politika ile cevap verileceğinin sinyalleri 2021 yılından itibaren vermeye başlanmıştır. 2015 yılı sonrasında hatalarından öğrenen AB kurumları bu tarihten itibaren düzensiz göç konusunda ortak hareket etme zorunluluğu altına girmişlerdir. Nitekim sağ partilerin düzensiz göçü politik bir söylem olarak kullanmalarının yanında sürekli olarak AB'yi eleştirmeleri ve AB karşıtı söylemleri mevcut hükümetlerin elini zorlayan bir diğer olgudur. Sonuç olarak AB'nin Afganistan'daki kriz sonucu ortaya çıkan düzensiz göç durumuna yaklaşımı göçün dışsallaştırılarak düzensiz göçmenlerin AB sınırlarının dışında tutma yönünde ilerlemektedir. Düzensiz göçmenlerin kaynak veya transit ülkelerde tutulması için ekonomik yardımlar yapılması, geri kabul anlaşmalarının yapılması ve uluslararası kurumların devreye sokulması beklenen politikalardan bazılarıdır.

---

³³⁶ "EU Can Prevent Migration Crisis By Averting Afghanistan's Economic Collapse", *Aninews*, 12 October 2021, Erişim adresi: <https://www.aninews.in/news/world/europe/eu-can-prevent-migration-crisis-by-averting-afghanistans-economic-collapse20211012052919/> (e.t. 29.06.2023).

SONUÇ

Soğuk Savaş Sonrası Dönem’de özellikle de 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları’nın ardından düzensiz göçlerin bir güvenlik tehdidi olduğu algısıyla şekillenen AB’nin göç politikaları zaman içerisinde oldukça katı ve kontrol odaklı hale gelmiştir. AB’nin güvenikleştirerek yüksek politika konusu haline getirdiği düzensiz göçe yönelik izlediği katı ve güvenlik odaklı politikalar özellikle Arap Baharı sonrası süreçteki basına yansıyan sonuçlarının etkisiyle uluslararası toplum tarafından da yoğun bir şekilde eleştirilmiştir. Öyle ki AB’nin kendi içerisindeki sınırları kaldırdığı ancak dış sınırlarında geçirgenliği sıfıra indirmeye çalışarak adeta bir kale inşa ettiğini vurgulayan “*Avrupa Kalesi*” ve “*Schengen Ülkesi*” kavramları literatürde sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Ancak yine de Birliğin bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirdiği düzensiz göçlere yönelik izlediği sert politikaları sürdürme eğiliminde olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda 2021 yılında başlayan düzensiz Afgan göçü de Birlik tarafından yüksek politika kapsamında bir güvenlik tehdidi olarak algılanmıştır. Bu nedenle AB’nin Afganistan konusundaki temel önceliği olası bir göç krizini önlemek olmuştur. Birlik bu amaçla düzensiz Afgan göçüne yönelik sınır dışı evresinde vize uygulaması ile göçü dışsallaştırma ve ekonomik yardım politikaları izlemesinin yanı sıra insan kaçakçılarına yönelik ciddi cezai müeyyideler uygulamaktadır. AB sınırlarına gelen düzensiz göçmenlerin sınırları geçmesinin engellenmesinin amaçlandığı evre olan sınır evresinde ise fiziksel sınırların ve sınır denetimlerinin güçlendirildiği ve biyometrik verilerin de kullanıldığı görülmektedir. Düzensiz göçmenlerin Birlik içerisinde kontrolünü amaçlayan sınır içi evresinde de AB’nin oldukça katı politikalar izlediği görülmektedir. Bu politikaları içerisinde düzensiz göçmenlerin sosyal hayatlarına ilişkin kısıtlamalar ile hareketlilik kısıtlamaları önemli yer tutmaktadır. Ayrıca AB’nin sınırları içerisindeki düzensiz göçmenlerin geri dönüşlerini de teşvik ettiği görülmektedir.

Çalışmamız kapsamında analiz ettiğimiz verilerden anlaşıldığı üzere Birlik, Afganistan kaynaklı düzensiz göçlerin 2015 yılındaki gibi büyük bir krize dönüşmesinden endişe etmektedir. Bu nedenle Afganistan’a yönelik politikalarını reelpolitik ekseninde göç-

güvenlik ilişkisi temelinde inşa ettiği ve Batılı değerleri ikinci plana aldığı gözlemlenmektedir. Diğer bir deyişle düzensiz göçü bir güvenlik tehdidi olarak değerlendiren Birliğin Afganistan konusunda reelpolitik hususları öncelemekte olduğu ve kısa vadede Batılı değerlere bağlılık konusunda dengeli bir yaklaşım sergileyemediği gözlemlenmektedir.

AB'nin düzensiz Afgan göçüne yönelik politikaları Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme, güvenlik sektörleri ve bölgesel güvenlik kompleksleri yaklaşımlarına göre analiz edildiğinde de tutarlı olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde detaylı olarak açıklandığı üzere güvenikleştirme, bir konunun güvenlik sorunu olarak tanımlanarak o konunun normal politika alanından çıkarılmasını ve öncelikli "yüksek politika" alanına taşınmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda AB'nin düzensiz göç politikaları da çalışmanın önceki bölümlerinde detaylı olarak açıklandığı üzere düzensiz göçün AB tarafından bir güvenlik sorunu olarak tanımlanmasından kaynaklanmış ve yüksek politika alanına taşınmıştır. Bu süreçte özellikle de 2015 Göç Krizi'nin ardından yaşananlar nedeniyle sağ partiler tarafından yapılan siyasi baskılar, politikacıların ve toplumların bakış açıları ve öteki algıları ile medyanın etkisi önemli rol oynamıştır.

Burada belirtilmesi gereken en önemli olgulardan birisi 2021'deki gelişmelerle yaşanabilecek muhtemel düzensiz Afgan göçünün diğer göçlerden hem zamansal hem de aktörel açıdan oldukça farklı olmasıdır. Zira Soğuk Savaş Sonrası Dönem'deki düzensiz göç dalgalarının uzun yıllara yayılarak ve güvenli sayılabilecek sayılarda gerçekleşmesi ve tam olarak Avrupa güvenliğinin merkezine alınmaması, gerek medya kanallarının bu durumun üstüne çok düşmemesine gerekse aktörlerin bu devamlı göç durumunu varoluşsal bir problem olarak görmemelerine neden olmuştur. Ancak 2015 Göç Krizi ile ciddi oranda düzensiz göçe maruz kalan Avrupa, göçü bu tarihten sonra ciddi bir mesele olarak kabul etmiş ve varoluşsal bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır. Afganistan'da 2021 yılı sonrası yaşanabilecek bir göç bu açıdan AB için varoluşsal anlamda önemlidir çünkü Avrupa giderek göçmenlere kapılarını kapatmaya başlamış ve üye devletler, Birliğin bu konudaki politikalarını sorgulamaya hatta karşı çıkmaya başlamışlardır.

Kopenhag Okulu'nun güvenlik sektörleri yaklaşımı açısından bakıldığında ise düzensiz göçün her sektörde yansımalarını görmek mümkündür. Çalışmanın ilk bölümünde açıklandığı üzere Kopenhag Okulu güvenliğe yaklaşımında çok sektörlü bir perspektif sunmuştur. Güvenlik analizi yaparken askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş sektöre yer veren Okul'a göre sektörler keskin hatlar ile ayrılmış gibi görünseler bile birbirlerini etkileme noktasında hepsi bir diğerine bağımlıdır. Güvenlik sektörleri bağlamında AB'nin düzensiz göç politikaları incelendiğinde yine bu sektörlerin birbirlerini etkilediği görülmektedir. Düzensiz göçe yönelik askeri güvenlik noktasında sınır güvenliği konusu ön plana çıkmaktadır. AB, düzensiz göçle mücadele etmek ve sınırlarını korumak için askeri güvenlik unsurlarını kullanmaktadır.

Siyasi sektör açısından ise özellikle 2015 Göç Krizi sonrasında düzensiz göçün güvenikleştirilmesiyle AB entegrasyon sürecini sekteye uğratabilme potansiyelinde görüldüğünden siyasi sektör bağlamında önemlidir. Özellikle siyasi sektör bağlamında AB içerisinde aşırı sağ partilerin giderek daha fazla güçlenmesi ve düzensiz göçün politik bir araç olarak siyasette kullanılması burada önemlidir. Zira Kopenhag Okulu'na göre güvenlik, siyasallaşmanın aşırı bir versiyonudur ve hatırlanacağı gibi bir meselenin güvenikleştirilmesi hedef kitle ile güvenikleştirici aktör arasında özneler arası etkileşim ile alakalıdır. Ayrıca üye devletler arasında ortak ve tutarlı bir göç politikasının olmaması özellikle yük paylaşımı konusunda anlaşmazlıklara yol açtığından siyasal güvenlik açısından önemlidir. Konuya ekonomik sektör açısından bakıldığında ise düzensiz göçmenlerin mali yüklerinin AB ekonomileri için bir sorun olması, bu kişilerin artan işsizliğin ve ekonomik durgunluğun sebebi olarak gösterilmesi siyasi sektör açısından da özellikle sağ partiler tarafından kullanılabilir bir argümandır.

Düzensiz göç konusu toplumsal güvenlik sektörü için de büyük bir öneme sahiptir. Kimliklerin ön planda olduğu toplumsal güvenlik algısında özellikle de AB ve 2015 Göç Krizi örneği üzerinde bakıldığında Doğu kültürüne ve geleneklerine sahip çok sayıda düzensiz göçmenin Batı toplumlarına katılmalarının Avrupalı kimliğine bir tehdit olarak algılandığı görülmektedir. Zira kültürel anlamda farklı bir göçmen topluluğu temel değerlere yönelik bir tehdit olarak görülebilmekte ve bu nedenle bir güvenlik tehdidi olarak

algılanabilmektedir. Konuya çevresel güvenlik açısından bakıldığında ise düzensiz göç – güvenlik açısından önemli olsa da bu çalışmada ele alınan vakayla doğrudan bir ilişki kurulamamaktadır. Özetle AB'nin düzensiz göç politikaları bölgede güvenliği sağlamak için farklı sektörler arasında iş birliğini içerdiğinden Buzan'ın güvenlik sektörleri yaklaşımıyla uyumludur.

Kopenhag Okulu'na göre bölgesel güvenlik kompleksleri ulusal güvenlik kaygıları birbirinden bağımsız olarak ele alınamayacak kadar iç içe geçmiş bir grup devlet olarak tanımlamaktadır ve bu bağlamda AB bir bölgesel güvenlik kompleksidir. Düzensiz göçü bir güvenlik sorunu olarak tanımlayan AB özellikle göçü dışsallaştırma politikası çerçevesinde düzensiz göçmenleri AB sınırlarına gelmeden, kaynak veya transit ülkelerde tutmayı amaçlamaktadır. Zira bölgesel güvenlik kompleksi bağlamında düzensiz göçmenlerin bir ülkeden diğerine hareketi bölgesel güvenlik dinamiklerini etkilemektedir. Bu bağlamda AB'nin gerek geri kabul anlaşmaları gerekse ekonomik yardım politikaları uygulayarak kaynak ve transit ülkelerle işbirliği yapması ve düzensiz göçü bütünsel anlamda tüm AB'ye yarar sağlayacak şekilde yönetmeye çalışması bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımının bir parçasıdır. Özetle AB'nin düzensiz göçmenlere yönelik politikaları, bölgedeki güvenliğin sağlanması için bölgesel iş birliğinin önemini vurgulayan bölgesel güvenlik kompleksi yaklaşımının bir parçasıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 9. Baskı, Aktüel Yayınları, 2018.
- Barfield, Thomas, *Afganistan: Politik ve Kültürel bir Tarih*, Vakıfbak Kültür Yayınları, 1. Baskı, 2021.
- Buzan, Barry, *People, States And Fear: An Agenda For International Security Studies In The Post-Cold War Era*, 2nd Edition, ECPR Press, 2007.
- Buzan, B., Waever, O., *Regions and Power: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Buzan, B., Waever, O., Wilde, J., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder and London, Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Crenshaw, Martha, *The Consequences of Counterterrorism*, (Ed), Russell Sage Foundation, 2010.
- Ensari, Beşir, A., *Teorisi, Pratiği Ve Tarihsel Arka Planıyla Taliban*, İstanbul: Kayıt Yayınları, 2015.
- Huysmans, Jef, *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*, Routledge, 2006.
- İnaç, Hüsametdin, Sada, M., Rafiq, *Taliban'ın Afganistan'ı: Devlet, Toplum, Siyaset*, Bilge Kültür Sanat, 2021.
- International Organization for Migration (IOM), *Glossary on Migration: International Migration Law*, No. 34, 2019.
- International Organization for Migration (IOM), *Glossary on Migration*, Geneva: IOM, 2019.
- Kolodziej, Edward, A., *Security and International Relations*, Cambridge University Press, 2005.

- Morgan, Gerald, *Anglo Russian Rivalry in Central Asia: 1810-1914*, London: Frank Cass, 1981.
- McAuliffe, Marie, Ruhs, Martin, (Eds.), *World Migration Report 2018*, International Organization for Migration (IOM), Geneva, 2017.
- McSweeney, Bill, *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, 1999.
- Morgenthau, Hans, J., *Politics Among Nations: The Struggle For Power And Peace*, New York, 1948.
- Oruçoğlu, Muzaffer, *Afganistan - Sovyet İşgali*, Sancı Yayınevi 1. Basım, 2021.
- Özdal, Barış, *Diplomasi Tarihi-I*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları.
- Perruchoud, Richard, Redpath, Jillyanne, *Göç Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Uluslararası Göç Örgütü.
- Runion, Meredith L., *The History Of Afghanistan*, London: Greenwood Press, 2007.
- Rubin, Barnett, R., *Afghanistan: What Everyone Needs To Know*, 2020.
- Sivrioğlu, Töre, Türkoğlu, Ahmad Jawid, *Başlangıçtan Günümüze Afganistan Tarihi*, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2017.
- Yazan Koç, Yeliz, *Avrupa Birliği'nin Yasadışı Göç Politikası: Türkiye Örneği Çerçevesinde İnsan Hakları Sorunsalı*, İstanbul: Milenyum Yayınları, 2020.
- Waever, O., Buzan, B., Kelstrup, M., Lemaitre, P., (Eds.), *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, London: Pinter, 1993.
- Williams, Paul D., (Ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge, UK, 2008.
- Wolfers, Arnold, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*, Baltimore: Johns Hopkins Press, 1962.
- Zeki, İzzetullah, *Afganistan'da Hakimiyet Mücadelesi: Doğu Batı Çatışması 1809-2019*, Çizgi Yayınları, 1. Baskı, 2019.

Kitap Bölümleri

Akçay, Ekrem Yaşar, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası: Göçün İnsani Olmayan Güvenlikleştirilmesi”, Gökhan Telatar, Umut Kedikli (Ed.), *Uluslararası Göç ve Güvenlik*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2019.

Balamir Coşkun, Bezen, “Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme: Değişen Güvenlik Ortamı, Zorluklar, Fırsatlar ve Meydan Okumalar”, Tayyar Arı, (Ed.), *Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri-2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar*, Bursa: Dora Yayıncılık, 2014.

Buonanno, Laurie, “The European Migration Crisis”, D. Dinan, N. Nugent, W. E. Patterson (Ed.), *The European Union in Crisis*, London: Palgrave Macmillan, 2017.

Erman, Kubilayhan, “Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı İşgali Ve Türkler”, *SUTAD*, Güz, 2018.

Huysmans, Jef, Guillaume, Xavier, “Citizenship and Securitizing: Interstitial Politics”, Xavier Guillaume, Jef Huysmans (Ed), *Citizenship and Security: The Constitution of Political Being*, Oxon: Routledge, 2013.

Mearsheimer, John J., “Realism, The Real World, And The Academy”, M. Brecher, F. Harvey, (Eds.), *Realism and Institutionalism in International Studies*, Ann Arbor, MI: The University of Michigan Press, 2002.

Özdal, Barış, “Avrupa Birliği’nin Göç Politikası ve Türkiye’nin Tam Üyelik Süreci”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Özdal, Barış, Vardar Tutan, Esra, “Avrupa Birliği’nin Düzenli Göç Politikası’nın Türkiye’ye Etkileri”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Özdal, Barış, Vardar Tutan, Esra, “Temel Kavramlar, Olgular ve Kuramlar”, Barış Özdal, (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, 2. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Özer, Sanem, “Göç ve Uluslararası Güvenlik”, Ayça Eminoglu, Murat Ülgül (Ed.), *Uluslararası Güvenliğe Giriş*, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2021.

Özlem, Kader, “Kopenhag Okulu’nun Güvenlik Yaklaşımı ve Göçün Güvenlikleştirilmesi Meselesi”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Reçber, Kamuran, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Avrupa Birliği Arasında Akdedilen Geri Kabul Anlaşması’nın Yaratabileceği Sonuçların Analizi”, Barış Özdal (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, Bursa: Dora Yayınları, 2021.

Selm, Joanne Van, “Perceptions of Afghan Refugees”, Mary Buckley, Rick Fawn (Ed.), *Global Responses to Terrorism: 9/11: Afghanistan and Beyond*, London: Routledge, 2003.

Waeber, Ole, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), *On Security*, New York: Columbia University Press, 1995.

Makaleler

Adamson, Fiona B., “Crossing Borders: International Migration and National Security”, *International Security*, Vol. 31, No. 1, 2006.

Akdoğan, Muzaffer, “Avrupa Birliği’nin Sınırlarına Dayanan Mülteci Krizi ve Yönetimi”, *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2018.

Augustova, Karolina, Hakimi, Hameed, “Migration from Afghanistan under the Taliban: Implications and Strategies in the Neighbourhood and Europe”, *Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)*, 2021.

Baird, Theodore, “Carrier Sanctions in Europe: A Comparison of Trends in 10 Countries”, *European Journal of Migration and Law*, 19 (3), 2017.

Balzacq, T., Leonard, S., Ruzicka, J., “Securitization Revisited: Theory And Cases”, *International Relations*, Vol. 30, No. 4, 2016.

Bermejo, Rut, “Migration and Security in the EU: Back to Fortress Europe?”, *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 5 No. 2, 2009.

- Bermudez, Sandra, “Refugees Welcome? Cross-European Public Opinion On Asylum Seekers Following The 2015 Crisis”, The Elcano Royal Institute, 2020.
- Buzan, Barry, “New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 67, No. 3, July, 1991.
- Buzan, B., Waever, O., “Slippery? Contradictory? Sociologically Untenable? The Copenhagen School Replies”, *Review of International Studies*, Vol. 23, No. 2, 1997.
- Cankara, Yavuz, Çerez, Okan, “Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan’ın Göç Sorunu ve Türkiye’ye Yansımaları”, *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, 124 (245), 2020.
- Dashti, Z., “Afghan External Migration Movements In The Historical Process”, *Asya Studies*, 2022.
- EASO, “Afghanistan Security Situation Update: Country of Origin Information Report”, *European Union*, 2021.
- Ekengren, Magnus, “The Interface of External and Internal Security in the EU and in Nordic Policies”, *Stockholm International Peace Research Institute*, 2008.
- EUAA, “Afghanistan – Targeting of Individuals Country of Origin Information Report”, *EUAA*, August 2022.
- European Parliament, “Evacuation of Afghan Nationals to EU Member States”, *European Parliament*, 2021.
- Eriş, Özgür Ü., Öner, Selcen, “Securitization of Migration and The Rising Influence of Populist Radical Right Parties in European Politics”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 20, No: 1, 2021.
- Floyd, Rita, “Can Securitization Theory Be Used In Normative Analysis? Towards A Just Securitization Theory”, *Security Dialogue*, Vol. 42 (4-5), 2011.
- Geddes, Andrew, *Immigration and European Integration: Towards Fortress Europe?*, Manchester: Manchester University Press, 2000.

- Geyik Yıldırım, Selda, “Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 2018.
- Guild, Elspeth, “Editorial”, *European Journal of Migration and Law*, Vol. 4, No.4, 2003.
- Huysmans, Jef, “The European Union and the Securitisation of Migration”, *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, No. 5, 2000.
- Karaca, R., Kutay, Özkurt, F., Zeynep, “Current Challenges and Future Settlement Opportunities in Afghanistan”, *FWU Journal of Social Sciences*, Special Issue, 1 (1), 2015.
- Karyotis, Georgios, “European Migration Policy in the Aftermath of September 11: The Security- Migration Nexus”, *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, Vol. 20, No. 1, 2007.
- Koser, Khalid, “Irregular Migration, State Security and Human Security”, *Global Commission on International Migration (GCIM)*, 2005.
- Stylianos Kostas, “Policy Papers: The Development of a Common European Immigration Policy”, *Journal of Identity and Migration Studies*, Vol.11, No.1, 2017.
- Loescher, Gil, “The European Community and Refugees”, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Vol. 65, No. 4, 1989.
- Makinda, Samuel M., “Sovereignty and Global Security”, *Security Dialogue*, Sage Publications, Vol. 29, No. 3, 1998.
- Moura Rosa, M., A., “European Union Responses to the Migration Crisis”, *ISCTE - Instituto Universitário de Lisboa*, 2010.
- McDonald, Matt, “Securitization and the Construction of Security”, *European Journal of International Relations*, Vol. 14, No. 4.
- McSweeney, Bill, “Identity and Security: Buzan and the Copenhagen School”, *Review of International Studies*, Vol. 22, No. 1, 1996.
- Noor, Sanam, “Afghan Refugees After 9/11”, *Pakistan Horizon*, 59 (1), 2006.

Özdal, Barış, “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Süreci Bağlamında Avrupa Birliği’nin Göç Politikası ve İstihdam Stratejisi”, *“İş,Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3, 2008.

Özlem, Kader, “Göçün Güvenikleştirilmesi Bağlamında Bulgaristan’ın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Politikası”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16 (35), 2020.

Özkurt, F., Zeynep, “Understanding the Continuity and Change in the European Union’s Policies on the Mediterranean and the MENA Region After the Arab Spring Uprisings”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 15 (29), 2019.

Özkurt, F., Zeynep, “Understanding The Dynamics of Political Bargaining Between Turkey and The EU: The Use of Syrian Refugee Crisis for Political Ends”, *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Bursa, 2016.

Reçber, Kamuran, “Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Vize Muafiyetinin Yasal ve/veya Yasadışı Göç Olgusuna Bağlanmasının Anlamsızlığı”, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 37 (2), 2017.

Şahal Çelik, Didem, Şemşit, Sühal, “Kale Avrupası Yaklaşımı ve Düzensiz Göç”, *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 15 (2), 2019.

Tepealtı, Fahrettin, *Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2020.

Trauner, F., Cham O. N., Caleprico R., “EU-Funded Information Campaigns Targeting Potential Migrants: State Of The Art”, *Bridges*, 2022.

UNHCR, “Regional Refugee Response Plan for Afghanistan Situation”, *UNHCR*, 2023.

UNHCR, “UNHCR Position on Readmission Agreements, ‘Protection Elsewhere’ and Asylum Policy”, *3 European Series* 2, 1994.

Waever, Ole, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen New Schools In Security Theory And The Origins Between Core And Periphery”, *ISA Conference*, Montreal, 2004.

Waeber, Ole “Securitizing Sectors? Reply To Eriksson”, *Cooperation and Conflict*, Vol. 34, 1999.

Waltz, Kenneth, “Structural Realism After The Cold War”, *International Security*, Vol. 25, No. 1, 2000.

Elektronik Kaynaklar

“1.2 Million First Time Asylum Seekers Registered In 2016”, *Eurostat*, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/-/3-16032017-bp> (e.t. 03.02.2023).

“AB Yüksek Temsilcisi Borrell, Afganların Avrupa’ya Göçünü Önlemede Türkiye’nin Çok Önemli Olacağını Savundu”, *Anadolu Ajansı (AA)*, 18.08.2021, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-yukse-temsilcisi-borrell-afganlarin-avrupaya-gocunu-onlemede-turkiyenin-cok-onemli-olacagini-savundu/2338787> (e.t.: 28.11.2021).

“AB, Olası Afgan Göçüne Çare Arıyor: Öncelikli Senaryo Göçmenlerin Pakistan Ve İran’da Ağırlanması”, *Euronews*, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2021/08/21/ab-olas-afgan-gocune-care-ar-yor-ocelikli-senaryo-gocmenlerin-pakistan-ve-iran-da-ag-rlan> (e.t. 26.06.2023)

“AB’nin Karşı Karşıya Olduğu En Önemli Sorunlar: Göç Ve Terörizm”, *İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV)*, 2016, Erişim adresi: https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=99&id=1716 (e.t. 20.06.2023).

“Afghan Asylum Statistics”, *UNHCR*, 2002, Erişim adresi: <http://briguglio.asgi.it/immigrazione-e-asilo/2002/giugno/unhcr-afghan.-statistiche.pdf>

“Afghan Culture”, *Cultural Atlas*, Erişim adresi: <https://culturalatlas.sbs.com.au/afghan-culture/afghan-culture-core-concepts> (e.t. 29.05.2023).

“Afghan Migration After the Soviet Invasion”, *National Geographic*, 2012, Erişim adresi: https://media.nationalgeographic.org/assets/file/afghan_MIG.pdf (e.t. 20.05.2023).

“Afghanistan Ethnic Groups Map”, *Mepa News*, Erişim adresi: <https://www.mepanews.com/afghanistan-ethnic-groups-map-26786h.htm> (e.t. 12.06.2023).

“Afghanistan Map and Satellite Image”, *Geology*, Erişim adresi: <https://geology.com/world/afghanistan-satellite-image.shtml> (e.t. 20.02.2023).

“Afghanistan: Declaration by the High Representative on Behalf of the European Union”, *European Council*, 2021, Erişim adresi: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/08/17/afghanistan-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union/> (e.t. 25.06.2023).

“Afghanistan: EU Supports The Education, Health And Livelihoods Of The Afghan People With €268.3 Million”, *European Comission*, 2022, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_382 (e.t. 28.05.2023).

“Afghanistan: How Many Refugees Are There And Where Will They Go?”, *BBC*, 2021, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58283177> (e.t. 25.06.2023).

“Afghanistan: How many refugees are there and where will they go?”, *BBC*, 2021, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-asia-58283177> (e.t. 08.03.2023).

“Afghanistan: Press Remarks by the High Representative Josep Borrell after Extraordinary Videoconference of the EU Foreign Ministers”, *European External Action Service (EEAS)*, Erişim adresi: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/103139/afghanistan-press-remarks-high-representative-josep-borrell-after-extraordinary_en (e.t.: 28.11.2021).

“Afghanistan: Security Situation Update”, *EASO*, September 2021, Erişim adresi: https://coi.euaa.europa.eu/administration/easo/PLib/2021_09_EASO_COI_Report_Afghanistan_Security_situation_update.pdf (e.t. 23.06.2023).

“Afghanistan’s Necessary Shift in Ethnic Narratives: From Dominance to Dialogue”, *Wilson Center*, Erişim adresi: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/afghanistans-necessary-shift-ethnic-narratives-dominance-dialogue> (e.t. 28.05.2023).

“Afghanistan”, *World Bank*, Erişim adresi: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=AF> (e.t. 25.06.2023).

“Afghan Refugees”, Brown University Watson Institute International Public Affaris, Erişim adresi: <https://watson.brown.edu/costsofwar/costs/human/refugees/afghan> (e.t. 30.06.2023).

“Afghans Facing 'Hell On Earth' As Winter Looms”, *BBC*, 2021, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-asia-59202880> (e.t. 08.03.2023).

“Afghans Lodge 72 % More Asylum Applications in the EU+”, *EUAA*, 2021, Erişim adresi: <https://euaa.europa.eu/news-events/afghans-lodge-72-more-asylum-applications-eu> (e.t. 26.06.2023)

“Afghans With Correct Legal Documents May Travel Abroad”, *Al Jazeera*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/2/afghans-with-correct-legal-documents-may-travel-abroad-taliban> (e.t. 26.06.2023)

“Asylum in the EU Member States”, *Eurostat*, 2017, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7921609/3-16032017-BP-EN.pdf> (e.t. 03.02.2023).

“Aşırı Yoksul Afganlar Organlarını Satarak Hayatta Kalmaya Çalışıyor”, *Euronews*, 2022, Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2022/01/12/as-r-yoksul-afganlar-organlar-n-satarak-hayatta-kalmaya-cal-s-yor> (e.t. 23.02.2023).

“Borrell: Afghanistan Was a Catastrophe. Europe Must Share Responsibility”, *Corriere della Sera*, Erişim adresi: https://www.corriere.it/english/21_agosto_30/borrell-afghanistan-was-catastrophe-europe-must-share-responsibility-3c8a0f46-08f2-11ec-92ce-f1aac6dc2317.shtml (e.t.: 29.11.2021).

“Büyük İskender”, *World History*, Erişim adresi: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/1-265/buyuk-iskender/> (e.t. 16.05.2023).

“Communication from the Commission to the European Parliament and the Council”, *European Commission*, 2021, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/home->

affairs/system/files/2021-04/27042021-eu-strategy-voluntary-return-reintegration-com-2021-120_en.pdf

“Convention Relating To The Status Of Refugees”, *UNHCR*, 189 UNTS 137, Art. 1A(2), Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-relating-status-refugees> (e.t. 10.05.2023).

“Convention Relating To The Status Of Refugees”, *United Nations (UN)*, 1951, Erişim adresi: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1954/04/19540422%2000-23%20AM/Ch_V_2p.pdf (e.t. 12.03.2023).

“Database”, *Eurostat*, Erişim adresi: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/migration-asylum/asylum/database> (e.t. 23.02.2023).

“Delawar Called on All Afghan Political Figures to Return Home”, *Bakhtar News Agency*, 21 May 2022, Erişim adresi: <https://bakhtarnews.af/en/iea-made-the-commission-of-contact-afghan-personalities-bill-public/> (e.t. 26.06.2023)

“EU Can Prevent Migration Crisis By Averting Afghanistan's Economic Collapse”, *Aninews*, 12 October 2021, Erişim adresi: <https://www.aninews.in/news/world/europe/eu-can-prevent-migration-crisis-by-averting-afghanistans-economic-collapse20211012052919/> (e.t. 29.06.2023).

“EU Migration And Asylum Policy”, *European Council*, Erişim adresi: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/> (e.t. 12.04.2023).

“EURODAC (European Asylum Dactyloscopy Database)”, *European Comission*, Erişim adresi: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/dataset/ds00008_en (e.t. 20.04.2023).

“Europe and Right-Wing Nationalism: A Country by Country Guide”, *BBC*, 2019, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> (e.t. 22.05.2023).

“Europe Fears Afghan Refugee Crisis After Taliban Takeover”, *Al Jazeera*, 22 August 2021, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/22/europe-fears-afghan-refugee-crisis-after-taliban-takeover> (e.t. 28.06.2023).

“Europe Fears Afghan Refugee Crisis After Taliban Takeover”, *Reuters*, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/22/europe-fears-afghan-refugee-crisis-after-taliban-takeover> (e.t. 27.06.2023)

“European Migration Liaison Officer (EMLO)”, *EU Migration and Home Affairs*, Erişim adresi: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/european-migration-liaison-officer-emlo_en (e.t. 05.06.2022).

“European Union Re-Establishes Physical Presence In Afghanistan –Spokesman”, *Reuters*, 2022, Erişim adresi: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/european-union-re-establishes-physical-presence-afghanistan-spokesman-2022-01-21/> (e.t. 15.06.2023).

“EUROSUR”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/schengen-borders-and-visa/border-crossing/eurosur_en (e.t. 23.02.2023).

“Evacuation of Afghan Nationals to EU Member States”, *European Parliament*, 2021, Erişim adresi: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698776/EPRS_BRI\(2021\)698776_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/698776/EPRS_BRI(2021)698776_EN.pdf) (e.t. 28.06.2023).

“General Report 2015“, *FRONTEX*, 2016, Erişim adresi: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/474bb018-b537-11e6-9e3c-01aa75ed71a1> (e.t. 28.06.2023).

“Ghaznavid Dynasty”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/Ghaznavid-dynasty> (e.t. 18.05.2023).

“Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (GCM)”, *The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)*, Erişim adresi: <https://www.ohchr.org/en/migration/global-compact-safe-orderly-and-regular-migration-gcm> (e.t.: 20.05.2023).

“Glossary”, *European Commission*, 2023, Erişim adresi: https://immigration-portal.ec.europa.eu/glossary_en#glosl (e.t. 10.05.2023).

“Glossary”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/glossary/#r> (e.t. 21.05.2023).

“Historical Beginnings (To The 7th Century CE)”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/place/Afghanistan/Historical-beginnings-to-the-7th-century-ce> (e.t. 18.05.2023).

“IEA Marks World Refugee Day, Calls For Afghan Migrants To Be Treated Fairly”, *Ariana News*, 21 June 2022, Erişim adresi: <https://www.ariananews.af/iea-marks-world-refugee-day-calls-for-afghan-migrants-to-be-treated-fairly/> (e.t. 24.06.2023).

“IEA Urge Afghan Businessmen, Investors Abroad To Return Home”, *Ariana News*, 18 May 2022, Erişim adresi: https://www.ariananews.af/iea-urge-afghan-businessmen-investors-abroad-to-return-home/?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter (e.t. 26.06.2023)

“Irregular Migration”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/irregular-migration_en (e.t. 23.02.2023).

“Islamic Emirate Leader Issues Message For Eid”, *TOLONews*, 29 April 2022, Erişim adresi: <https://tolonews.com/afghanistan-177792> (e.t. 26.06.2023)

“İnsanlık Dramı: Afganistan’da Aileler Açlık Nedeniyle Çocuklarını Bin İla 3 Bin Dolara Satışa Çıkıyor”, *Yeni Şafak*, 2022, Erişim adresi: <https://www.yenisafak.com/dunya/insanlik-drami-afganistanda-aileler-aclik-nedeniyle-cocuklarini-bin-ila-3-bin-dolara-satisa-cikariyor-3709287> (e.t. 28.06.2023).

“Kabul The Day After The Takeover”, *Al Jazeera*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/gallery/2021/8/16/in-pictures-kabul-the-day-after-the-taliban-takeover> (e.t. 24.06.2023).

“Latest Asylum Trends – August 2021”, *EUAA*, 2021, Erişim adresi: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum> (e.t. 26.06.2023).

“Migrant Crisis: Migration to Europe Explained in Seven Charts”, *BBC*, 2016, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> (e.t. 12.04.2023).

“Migrant Crisis: Rallies in Europe as 9,000 Arrive in Munich” *BBC*, 2015, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34235673> (e.t. 13.04.2023).

“Migration Policy Debates”, *OECD*, 2017, Erişim adresi: <https://www.oecd.org/els/mig/migration-policy-debates-13.pdf> (e.t. 23.02.2023).

“Migration”, *European Commission*, 2023, Erişim adresi: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/migration_en#:~:text=In%20the%20global%20context%2C%20movement,or%20irregular%2C%20used%20to%20migrate (e.t. 10.05.2023).

“Migration”, *United Nations (UN)*, Erişim adresi: <https://www.un.org/en/global-issues/migration> (e.t. 10.05.2023)

“Movement In And Out Of Afghanistan”, *IOM*, 2022, Erişim adresi: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbdl486/files/documents/afg-movements-in-and-out-21-31-may-2022.pdf> (e.t. 24.06.2023).

“Mujahideen: Afghani Rebels”, *Brittanica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/topic/mujahideen-Afghani-rebels> (e.t. 29.06.2023).

“New Mediterranean Boat Tragedy May Be Biggest Ever, Urgent Action Is Needed Now”, *UNHCR*, Erişim adresi: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2017/02/new_mediterranean_boat_tragedy.pdf (e.t. 25.02.2023).

“Onward Movements of Afghan Refugees: January-February 2021”, *UNHCR*, 2021, Erişim adresi: <https://reporting.unhcr.org/sites/default/files/UNHCR%20Statistical%20Fact%20sheet%20-%20Onward%20movements%20of%20Afghan%20refugees%20January%20-%20February%202021.pdf> (e.t. 24.06.2023).

“Overwhelming Majorities Unhappy With EU’s Handling Of Refugees”, *PEW Research Center*, Erişim adresi: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-03/ (e.t. 20.05.2023).

“Passenger Name Record (PNR)”, *European Commission*, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/law-enforcement-cooperation/passenger-name-record-pnr_en (e.t. 20.04.2023).

“Quarterly Report To The United States Congress”, *SIGAR*, 30 April 2022, p. 87, Erişim adresi: <https://www.sigarmil/pdf/quarterlyreports/2022-04-30qr.pdf>, (e.t. 26.06.2023)

“Record 1.3 Million Sought Asylum in Europe in 2015”, *PEW Research Center*, 2016, Erişim adresi: <https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/> (20.05.2023).

“Refugee Data Finder”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=p6pByo> (10.02.2023).

“Refugee Data Finder”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=YHK6bb> (10.02.2023).

“Refugee Data Finder”, *UNHCR*, Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=thxW53> (10.02.2023).

“Resolution 1368 (2001) / Adopted By The Security Council At Its 4370th Meeting, On 12 September 2001”, *UN*, Erişim adresi: <https://digitallibrary.un.org/record/448051?ln=en> (e.t. 30.06.2023).

Resolution 1373 (2001) Adopted By The Security Council At Its 4385th Meeting, On 28 September 2001”, *UN*, Erişim adresi: https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf (e.t. 30.06.2023).

“Resolution Adopted By The General Assembly On 19 December 2018: Global Compact For Safe, Orderly And Regular Migration,” *United Nations (UN)*, A/RES/73/195, Erişim adresi: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/73/195&Lang=E> (e.t.: 21.05.2023).

“Soviet Invasion Of Afghanistan”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/event/Soviet-invasion-of-Afghanistan> (e.t. 29.06.2023).

“Statement By Commissioner Johansson On The Situation In Afghanistan At The Extraordinary Meeting Of Interior Ministers”, *European Commission*, 18 August 2021, Erişim adresi: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_21_4286 (e.t. 27.06.2023)

“Taliban Again Refuses To Turn Over Bin Laden”, *The New York Times*, 2001, Erişim adresi: <https://www.nytimes.com/2001/10/02/international/taliban-again-refuses-to-turn-over-bin-laden.html> (e.t. 28.05.2023).

“Taliban Restrict Afghans Going Abroad, Raises Concern From U.S. And U.K.,” *Reuters*, Erişim adresi: [https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-restrict-afghans-going-abroad-draws-criticism-uk-envoy-2022-02-28/#:~:text=KABUL%2C%20Feb%2028%20\(Reuters\),could%20hamper%20ongoing%20evacuation%20efforts.](https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taliban-restrict-afghans-going-abroad-draws-criticism-uk-envoy-2022-02-28/#:~:text=KABUL%2C%20Feb%2028%20(Reuters),could%20hamper%20ongoing%20evacuation%20efforts.) (e.t. 26.06.2023)

“Taliban Take Kandahar, Herat In Major Afghanistan Offensive”, *AP News*, 13 August 2021, Erişim adresi: <https://apnews.com/article/middle-east-afghanistan-taliban-26d485963b7a0d9f2107afc38f239a> (e.t. 23.06.2023).

“Taliban’s Afghanistan Takeover – A Timeline”, *VOA News*, 17 August 2021, Erişim adresi: https://www.voanews.com/a/south-central-asia_talibans-afghanistan-takeover-timeline/6209678.html (e.t. 23.06.2023).

“The Constitution of Afghanistan”, 2004, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/pdfid/404d8a594.pdf> (e.t. 10.05.2023).

“The First Muslim Dynasties”, *Britannica*, Erişim adresi: <https://www.britannica.com/place/Afghanistan/The-first-Muslim-dynasties#ref21390> (e.t. 18.05.2023).

“The Last Way Out Of Afghanistan”, *Der Spiegel*, 13 May 2022, Erişim adresi: <https://www.spiegel.de/international/world/escaping-the-taliban-the-last-way-out-of-afghanistan-a-d1f4132a-bfe0-4417-8b47-69227910dca0> (e.t. 24.06.2023).

“Transcript Of Taliban’s First News Conference In Kabul”, *Al Jazeera*, 17 August 2021, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/17/transcript-of-talibans-first-press-conference-in-kabul> (e.t. 24.06.2023).

“UK Votes To Leave The EU”, *BBC*, Erişim adresi: https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (e.t. 22.05.2023).

“UNHCR Afghan Refugee Statistics 10 Sep 2001”, *UNHCR*, 2001, Erişim adresi: <https://reliefweb.int/report/afghanistan/unhcr-afghan-refugee-statistics-10-sep-2001> (e.t. 08.03.2023).

“UNHCR CDR Background Paper on Refugees and Asylum Seekers from Afghanistan”, *UNHCR*, 1997, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=printdoc&docid=3ae6a6440> (e.t. 08.03.2023).

“What Is The Difference Between “Immigration” Vs. “Emigration”?”, *Dictionary*, Erişim adresi: <https://www.dictionary.com/e/immigrants-vs-emigrants-vs-migrants/> (e.t. 21.05.2023).

“What Is The Meaning Of ‘Migrants’?”, *Meaning of Migrants*, Erişim adresi: <https://meaningofmigrants.org/> (e.t. 20.05.2023).

“Who we are?”, *FRONTEX*, Erişim adresi: <https://frontex.europa.eu/about-frontex/who-we-are/foreword> (e.t. 20.05.2023).

Adam Taylor, “Is it Time to Ditch the Word ‘Migrant’?”, *Washington Post*, 2015, Erişim adresi: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/08/24/is-it-time-to-ditch-the-word-migrant/> (e.t. 23.03.2023).

Bierbach, Mara, “Migration to Europe in 2019: Facts and Figures”, *InfoMigrants*, 2019, Erişim adresi: <https://www.infomigrants.net/en/post/21811/migration-to-europe-in-2019-facts-and-figures> (e.t. 23.02.2023).

Camila Ruz, “The Battle Over The Words Used To Describe Migrants”, *BBC*, 2015, Erişim adresi: <https://www.bbc.com/news/magazine-34061097> (e.t. 21.03.2023).

Colville, Rupert, “Refugees Magazine Issue 108 (Afghanistan: The Unending Crisis) - The Biggest Caseload in the World”, *UNHCR*, 1997, Erişim adresi:

<https://www.unhcr.org/publications/refugeemag/3b680fbfc/refugees-magazine-issue-108-afghanistan-unending-crisis-biggest-caseload.html#:~:text=By%20the%20end%20of%201979,of%20refugees%20in%20the%20world> (e.t. 25.03.2023).

Federal Research Division, “Country Profile – Afghanistan”, *United States Library of Congress*, 2008, Erişim adresi: <https://www.refworld.org/docid/4950afcc0.html> (e.t. 15.05.2023).

Galston, William, “The Rise of European Populism and the Collapse of the Center-Left”, *Brookings Institute Online*, 2018, Erişim adresi: <https://www.brookings.edu/articles/the-rise-of-european-populism-and-the-collapse-of-the-center-left/> (e.t. 21.05.2023).

Harding, Luke, Doherty, Ben, “Kabul Airport: Footage Appears To Show Afghans Falling From Plane After Takeoff”, *The Guardian*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/16/kabul-airport-chaos-and-panic-as-afghans-and-foreigners-attempt-to-flee-the-capital> (e.t. 24.06.2023).

Malone, Barry, “Why Al Jazeera Will Not Say Mediterranean ‘Migrants’”, *Al Jazeera*, 2015, Erişim adresi: <https://www.aljazeera.com/features/2015/8/20/why-al-jazeera-will-not-say-mediterranean-migrants> (e.t. 10.03.2023).

Molkenbur, Titus, Cooper, Luke, “The AfD is Gaining Strength in Germany: A Reformed EU Can Stop it”, *The Guardian*, 2019, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/03/afd-germany-reformed-eu-immigration-parties-europe> (e.t. 23.05.2023).

Osisanya, Segun “National Security Versus Global Security”, *United Nations*, Erişim adresi: <https://www.un.org/en/chronicle/article/national-security-versus-global-security> (e.t. 15.05.2023).

Petersen, Hannah, E., “Taliban Declares ‘War Is Over In Afghanistan’ As Foreign Powers Exit Kabul”, *The Guardian*, 16 August 2021, Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/world/2021/aug/16/taliban-declares-war-is-over-in->

afghanistan-as-us-led-forces-exit-kabul#:~:text=1%20year%20old-
,Taliban%20declares%20%27war%20is%20over%20in%20Afghanistan,as%20foreign%20
powers%20exit%20Kabul&text=The%20Taliban%20has%20begun%20the,Ashraf%20Gha
ni%20fled%20the%20country. (e.t. 24.06.2023).

Roggio, Bill, “After Fall Of Kabul, Resistance To Taliban Emerges In Panjshir”, *Long War Journal (LWJ)*, 18 August 2021, Erişim adresi:
<https://www.longwarjournal.org/archives/2021/08/after-fall-of-kabul-resistance-to-taliban-emerges-in-panjshir.php> (e.t. 24.06.2023).

Roggio, Bill, “Mapping Taliban Control in Afghanistan”, *Long War Journal (LWJ)*, Erişim adresi:
<https://www.longwarjournal.org/mapping-taliban-control-in-afghanistan> (e.t. 23.06.2023).

Roggio, Bill, Tobin, Andrew, “Taliban Completes Conquest Of Afghanistan After Seizing Panjshir”, *Long War Journal (LWJ)*, 6 September 2022, Erişim adresi:
<https://www.longwarjournal.org/archives/2021/09/taliban-completes-conquest-of-afghanistan-after-seizing-panjshir.php> (e.t. 24.06.2023).

Ruiz, Hiram A, “ Afghanistan: Conflict and Displacement 1978 to 2001” *Forced Migration Review (FMR)*, 2002, Erişim adresi:
<https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/september-11th-has-anything-changed/ruiz.pdf> (e.t. 15.06.2023).

Sayed Nasrat, Sadat Fahim, Khan Hamayun, “Will the Taliban’s Takeover Lead to a New Refugee Crisis from Afghanistan?”, *Migration Policy Institute*, 2021, Erişim adresi:
<https://www.migrationpolicy.org/article/taliban-takeover-new-refugee-crisis-afghanistan>